

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ**

Збірник наукових статей

ЛЬВІВ - 2022

УДК 37.041:811
ББК 81.2р.
А 43

*Рекомендовано Вченою радою факультету №5 ІПФПНП ЛьвДУВС
(протокол №6 від 16.11.2022)*

Рецензенти:

Дяк Т.П., доцент кафедри прикладної лінгвістики НУ «Львівська політехніка» кандидат педагогічних наук, доцент

Сидорук І.І., декан факультету №2 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ кандидат юридичних наук

А 43 Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей: Збірник наукових статей / Укладач: І.Ю. Сковронська. Львів: ЛьвДУВС, 2022. 173 с.

До збірника увійшли методичні напрацювання, що стосуються виховання мовної культури як забезпечення лінгвістичної безпеки держави, формування іноомої компетентності правоохоронців України зокрема, та міжкультурної іноомовної компетентності загалом, організації самостійної роботи здобувачів, інноваційних форм та методів навчання мов, психолінгвістичних можливостей людини при вивченні та використанні іноземних мов, здійснення освітнього процесу у сучасних умовах з використанням онлайн-навчання як альтернативної форми традиційного навчання. Закцентовано увагу на викликах та можливостях навчання мов у сучасних умовах, мультикультурному аспекті цієї проблеми.

**УДК 37.041:811
ББК 81.2р.**

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2022

Ольга БАРАБАШ,

докторка юридичних наук, професорка
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВИХОВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах розвитку України як демократичної правової держави концентрація уваги на правильному використанні мови стає дуже актуальною, оскільки це питання мовної безпеки всього українського суспільства. Адже питання державної мовної політики – серед пріоритетних у діяльності української влади, а загроза українській мові – це, за визначенням Конституційного Суду України, який своїм рішенням визнав мовний закон конституційним, загроза національній безпеці [1]. Саме з мовного питання починається рівень культури. Це духовно-культурний процес, який пов'язаний, зокрема, з вищою освітою, судовою системою, економікою та бізнесом.

Принагідно зазначимо, що головною метою політики лінгвістичної безпеки є збереження геополітичного коду держави та генетичного коду суспільства, які забезпечують такий стан соціокультурних та духовно-моральних відносин, при якому досягається безпечне існування, рівноправний розвиток та взаємодія державної мови і культури українського народу; ефективно реалізуються права і свободи людини та громадянина. Таку модель співіснування й діалогу мови та культури, що склалася за багато століть у нашій країні, можна розглядати як унікальний цивілізаційний потенціал демократичного розвитку України. Утім, останнім часом відомі непоодинокі випадки дискримінації за ознакою мови в нашій країні. Так, наприклад, відома білоруська ІТ-компанія Andersen People, яка має офіси в Україні, відмовила українськомовним кандидатам на посаду через те, що їхня команда спілкується переважно російською. На інцидент відреагувала уповноважена Верховної Ради з прав людини Людмила Денісова. Вона заявила, що у компанії порушили принцип недискримінації (що

закріплено у Конституції України), а також вимоги закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [2].

Саме тому одним із найголовніших завдань мовної політики нашої держави є збереження та розвиток загальнодержавної української мови в усіх сферах життєдіяльності суспільства, зокрема й у сфері вищої освіти та судочинства. Утім, на думку дослідників, питання про взаємозв'язок мови і політики в Україні парадоксально містить у собі дві компоненти, що взаємно заперечують одна одну: з одного боку, декларується відсутність мовної проблеми як такої, а отже, саме питання вважається штучно інспірованим у політичних цілях; з іншого боку, наголошується на необхідності здійснення послідовної, виваженої і демократичної (тобто справедливої і гуманної) мовної політики, яка має спиратися на положення вітчизняного і міжнародного права та втілювати їх у практику повсякденного життя, чим, по суті, підтверджується наявність проблеми, яка потребує політичного вирішення [3, с. 6].

Поняття «мова» охоплює систему значень, які в кожній мові відображають культуру конкретного суспільства. Ця взаємопов'язаність зумовлена тим, що людина не здатна повністю зрозуміти культуру, не маючи прямого доступу до мови, якою розмовляють її представники. Отже, освоєння мови полягає не тільки у вивченні алфавіту, граматичних правил та правил словотвору, а й у знайомстві зі способом життя, мислення традиціями та звичаями культури мови, що вивчається. У цих умовах одним з найважливіших засобів збереження визначальних ознак етнокультурної ідентичності та історико-культурних традицій стає мова, що формує та зберігає національні образи світу, духовно-моральну єдність соціумів. Мова – це душа народу, і від того, наскільки зрілою виявиться політика нашої держави щодо її захисту та розвитку, залежить наше місце на світовій арені, де процеси глобалізації та європеїзації створюють для цього необхідні умови.

Мова і культура – взаємозалежні частини складної структури. Мова нерозривно переплетена з культурою: вони розвивалися разом, безпосередньо впливаючи одна на одну, і, зрештою, об'єдналися в людині. Із цього приводу

наведемо слова відомого американського антрополога О. Л. Кребера, який пише: «Культура зародилася, коли з'явилася мова, і відтоді збагачення однієї з них означає розвиток іншої» [4, с. 102]. Так, можна зробити проміжний висновок, що мова є частиною культури, що відображається у словах з особливою та неповторною сферою застосування, а вивчення мови ототожнюється з вивченням культури. Саме тому існує тісний зв'язок між мовою і культурою. Мова є символічним відображенням нації або певного суспільства, отже, і символічним відображенням культури.

У цьому аспекті доречно також навести приклад із вивченням студентами іноземних мов, адже ступінь володіння іноземною мовою безпосередньо пов'язаний з розумінням культури цієї мови. Такий діалог культур – це взаємне вивчення системи цінностей країн, що взаємодіють, це подолання усталених неправильних уявлень про іншу державу, збереження та зміцнення традицій, що веде до взаємозбагачення обох культур. Це пов'язано з тим, що процес комунікації в сучасному глобальному просторі стає дедалі інтенсивніший. Контакти між людьми різних національностей трапляються щораз частіше, і вже не одне десятиліття педагоги говорять про необхідність ввести у процес освіти культурну компоненту. Однак, вивчаючи культуру, пов'язану з іншою мовою, ми сподіваємось на те, що рідна культура сформується у студентів сама собою, забуваючи, що це має бути такий же цілеспрямований та планомірний процес. За сучасними серіалами та фільмами наші студенти набагато краще знають, як потрібно поводитися по-американськи або по-англійськи, як вибудувувати бізнес, і що таке конкуренція, і чому вона потрібна не тільки в бізнесі, а й у звичайному житті. Численні курси «Як реалізувати себе», «Як заробити багато грошей» вчать зовсім не тих принципів поведінки, що функціонують у нашому культурному полі, хоча звісно при цьому не можна упускати і їхній позитивний вплив на розвиток особистості.

Мова – один з китів української державності. У свій час Дональд Туск, виступаючи у Верховній Раді України, сказав: «Саме тут хочу знову підтвердити перші слова Угоди про асоціацію: Європейський Союз визнає європейські

прагнення України і вітає її європейський вибір». Європа починає розуміти, що від нас сьогодні залежить її безпека. А для нас безпека пов'язана з мовою, із міцністю українського «дому буття». Україна пройшла через Революцію гідності, яка втілила волю українського народу жити в європейському вимірі й за європейськими цінностями. Водночас для Європи ми цінні тому, що маємо власні питомо українські цінності, які сформовані насамперед у мові й за допомогою мови [5].

Посилена увага до культури, пов'язаної з мовою, що вивчається, закономірна, проте, вивчаючи іншу мову, потрібно пам'ятати і про свою культуру, інакше не буде з чим порівнювати. Цей процес має не просто схематично показувати студентам відмінності в організації мовленнєвої поведінки, але виявляти серйозні розбіжності двох систем, а також можливі точки дотику, які допоможуть краще зрозуміти та прийняти інші правила поведінки, особливості національної самосвідомості, правової системи загалом чи судової зокрема тощо. Отже, навчання іноземної мови не повинно зводитися тільки до набору необхідних одиниць для розуміння мови, але має давати студентам уявлення про можливі розбіжності в системі культурних координат.

Тож головною метою політики лінгвістичної безпеки, на наш погляд, є збереження геополітичного коду держави та генетичного коду українського суспільства, які забезпечують на глобальному рівні захист національних інтересів та конституційних цінностей, а отже й ефективну реалізацію конституційних прав і свобод, пов'язаних із забезпеченням соціокультурного, духовно-морального та інтелектуального розвитку людини та громадянина. Виховання ж мовної культури у студентів робить внесок у забезпечення лінгвістичної безпеки України як правової держави, яка стала на шлях демократичного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 14.07.2021 № 1-р/2021. *База даних*

«Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text> (дата звернення: 16.01.2022).

2. Сітнікова І. Відома ІТ-компанія «відсіла» кандидатів через українську мову. Співзасновник фірми вибачився за дискримінацію. URL: <https://hromadske.ua/posts/vidoma-it-kompaniya-vidsiyala-kandidata-cherez-ukrayinsku-movu-spivzasnovnik-firmi-vibachivsya-za-diskriminaciyu> (дата звернення: 19.01.2022).

3. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 398 с.

4. Kroeber A. L. Anthropology: Culture Patterns and Processes. Harcourt, Brace & World. 1963.

5. Нищук Є. Мова – чинник національної безпеки України. *Радіо Свобода*. 2019. 28 лют. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29795878.html> (дата звернення: 16.01.2022).

Юлія БІЛА-ТЮРІНА,

кандидат юридичних наук

(Івано-Франківський юридичний інститут

Національний університет «Одеська юридична академія»)

**МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ ДЕРЖАВНИМИ
ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ І
ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ІНШИХ КРАЇН**

Кардинальні політичні і економічні зміни, що відбуваються в країні, необхідність долати негативні явища, які супроводжують повернення України до єдиного Європейського співтовариства з його ідеалами правової держави та громадянського суспільства, зумовлюють необхідність реформування всієї

державно-правової системи. Реформування не може залишити поза увагою правоохоронну систему – важливий структурний компонент держави.

Правоохоронні органи України активно співпрацюють з міжнародними організаціями, але найбільше в області боротьби зі злочинністю. З врахуванням цього, цілями установи Інтерпол вважаються взаємне співробітництво органів кримінальної поліції в межах законодавства відповідних країн і створення органів, які сприяють попередженню і боротьбі зі світовою кримінальною злочинністю. Найбільш значущою є взаємодія цих органів в розшуку обвинувачених у вчиненні діянь, які відносяться до міжнародної громадської небезпеки і (інакше кажучи) скоєних особами, що занесені в базу «міжнародних злочинців». Стаття 3 Статуту Інтерполу забороняє вторгнення організації в справи політичного, військового, релігійного інакше кажучи, расового характеру. Співпраця в цій сфері здійснюється на підставі: рішення міжнародних договорів, дослідження інших міжнародно-правових актів у цій сфері; прийняття державних нормативних правових актів, націлених на реалізацію міжнародних обов'язків держав; взаємного обміну даними; спільної реалізації заходів згідно виявлення, попередження, припинення і розкриття правопорушень, розшуку злочинців; пропозицій про взаємну допомогу в галузі кримінального правосуддя; обміну досвідом, законодавчими та іншими нормативно-правовими актами; обміну на взаємній основі особливими технічними та іншими засобами; надання сприяння в підготовці, перепідготовці та збільшенні кваліфікації кадрів; проведення спільних наукових досліджень, обміну підсумками самостійних досліджень та в інших взаємоприйнятних формах [1].

Органи внутрішніх справ України беруть участь у виконанні зобов'язань Україні. Згідно з усіма ключовими напрямками міждержавного співробітництва в боротьбі зі злочинністю та забезпечення громадської безпеки. Їх діяльність в цьому напрямку здійснюється в тісній співпраці з іншими правоохоронними органами (Служби Безпеки, Прокуратурою, Міністерством юстиції, Державною службою України з контролю за обігом наркотиків), зацікавленими міністерствами та відомствами.

Міжнародне право в боротьбі з правопорушеннями та іншими злочинами ніяк не обмежується взаємодією держав і їх компетентних органів на міжнародній арені. Внутрішньодержавні взаємини в правоохоронній сфері містять принципи поведінки, які покликані врегулювати відповідні питання. Виходячи з цього можна сказати, що дані обставини безпосередньо зачіпають діяльність судів, органів прокуратури, виконавчої влади в галузі юстиції, органів внутрішніх справ, органів безпеки, адвокатури та інших органів, компетенція яких знаходиться в цій чи іншій мірі в сфері боротьби із зазначеними правопорушеннями або які сприяють правоохоронній діяльності.

На підставі Стратегії національної безпеки України в першу чергу для забезпечення державної і суспільної безпеки на тривалий час повинна бути посилена роль держави як гаранта безпеки особистості, перш за все дітей та підлітків. Далі вдосконалення нормативного правового регулювання, а саме: запобігання і боротьби зі злочинністю, тероризмом та екстремізмом, корупцією, збільшення ефективності захисту прав і законних інтересів громадян за кордоном, збільшення міжнародної співпраці у правоохоронній сфері [1].

Для поліпшення державної і громадської безпеки необхідно провести ряд змін, зокрема, сформувані механізми попередження і нейтралізації соціальних і міжнаціональних конфліктів, виробити довгострокову концепцію комплексного розвитку і вдосконалення правоохоронних органів і спецслужб [2]. Так само зміцнити соціальні гарантії їх співробітників, поліпшити науково-технічну підтримку правоохоронної діяльності; взяти на озброєння багатообіцяючі особливі ресурси і обладнання; сформувані концепцію професійної підготовки співробітників в сфері забезпечення державної і суспільної безпеки.

До теперішнього часу існували дві класифікаційні платформи принципів міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Одна група вчених принципи міжнародного права, що діють в рамках міжнародного співробітництва у сфері кримінального судочинства, поділяє на загальні і спеціальні [3, с. 8]. Друга (переважна частина вчених) при дослідженні принципів досудового провадження у кримінальних справах щодо осіб, які ухиляються від

кримінальної відповідальності за межами території України, виділяє принципи міжнародного права, що регулюють співробітництво держав у цілому; принципи, викладені до міжнародних договорів України, про надання правової допомоги (взаємність співпраці; добровільність співпраці; дотримання суверенітету і безпеки договірних держав; і ін.); принципи внутрішнього законодавства України (кримінально-процесуального, кримінального, конституційного та інших галузей права) [4, с. 15].

В даний час вченими, практиками активно обговорюється питання про функції прокурора в кримінальному процесі. Вирішення цього питання актуально і при провадженні у кримінальних справах, за якими обвинувачені у злочині особи знаходяться поза межами України. У таких справах затребуваним є механізм міжнародного співробітництва.

Таким чином, тенденції сучасної злочинності зумовлюють необхідність створення ефективних міжнародних механізмів більш тісної співпраці між державами у боротьбі з нею. Успіх у боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю залежить від багатостороннього співробітництва. Зрозуміло, що існуючий режим співпраці необхідно постійно вдосконалювати, додаючи перевірені практикою ефективні заходи співпраці проти транснаціональної злочинності. Саме даний принцип лежить в основі побудови співпраці між державними правоохоронними органами України і правоохоронними органами інших країн.

Список використаних джерел:

1. Європейські інституції та права людини в Європі : Резолюція 2041 (2015) від 6.03.2015 / [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://instzak.rada.gov.ua>

2. Регламент (ЄС) № 513/2014 Європейського Парламенту і Ради від 16.04.2014, що запроваджує, як частину Фонду внутрішньої безпеки, інструмент фінансової підтримки для поліцейської співпраці, запобігання і боротьби зі злочинністю та антикризового управління, а також скасовує Рішення Ради 2007/125/ЮВС. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://instzak.rada.gov.ua/>

3. Дубінчак В. М. Правоохоронна діяльність – сутність, суб'єкти, засоби забезпечення (теоретико-правовий аспект) [текст]: автореф. дис. ... к.ю.н. / В. М. Дубінчак. К., 2010. 19 с.

4. Кучук А. М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні [текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / А. М. Кучук ; Ін-т законодавства ВР України. К., 2007. 20 с.

Олеся БОЙКО,

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ УКРАЇНИ

Анотація. *Той факт, що вивчення іноземної мови має на сьогодні важливе значення для фахової підготовки правоохоронців, не просто гарні слова. Україна подала заявку на вступ до Європейського Союзу під час російсько-української війни з метою поступової інтеграції в єдиний ринок ЄС і остаточного вступу до ЄС. 23 червня 2022 року Саміт ЄС надав Україні статус кандидата на вступ до Євросоюзу. Україна є членом Ради Європи, а офіційними мовами Ради Європи є англійська і французька. Тому вивченню більш поширеної англійської мови, мови, яка вивчається в переважній більшості шкіл України приділяється особлива увага. З огляду на це, англійська мова професійного спрямування є складовою підготовки правоохоронців. У статті зазначено, що розуміння правових категорій, правових понять, окремих термінів – перетворюється на насущну потребу і вимагає від випускників ЗВО володіти іноземною мовою як засобом формування та формулювання думок не лише в галузі повсякденного спілкування, але і в галузі відповідної спеціальності. Наголошено, що формування високого рівня іномовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів*

неможливе без систематичної, цілеспрямованої роботи. Ефективним процес формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів є тоді, коли поряд із створенням відповідних умов буде розроблено раціональний інструментарій для його діагностування, який на основі надійних та уніфікованих критеріїв і показників дасть змогу оцінювати результати педагогічного процесу на будь-якому темпоральному відрізку, давати йому якісну і кількісну характеристику, а також коригувати навчальні програми, зіставляючи їх з розробленим еталоном.

Ключові слова: фахова підготовка правоохоронців; мова професійного спрямування; формування іншомовної комунікативної компетентності; структурування змісту навчального матеріалу; актуальність та важливість; форми та прийоми навчання.

LANGUAGE COMPETENCE OF FUTURE LAW OFFICERS OF UKRAINE

Abstract. *The fact that learning a foreign language is important for the professional training of law enforcement officers today is not just nice words. Ukraine applied to join the European Union during the Russian-Ukrainian war with the aim of gradual integration into the EU single market and eventual joining the EU. On June 23, 2022, the EU Summit granted Ukraine the status of a candidate for joining the European Union. Ukraine is a member of the Council of Europe, and the official languages of the Council of Europe are English and French. Therefore, the study of the more common English language studied in the vast majority of schools in Ukraine is given special attention. Given this, professional English is an integral part of the training of law enforcement officers. Understanding legal categories, legal concepts, individual terms – turns into an urgent need and requires graduates of higher education institutions to master a foreign language as a means of forming and formulating opinions not only in the field of everyday communication, but also in the field of the relevant specialty. The formation of a high level of foreign language communicative competence of future officers is impossible without systematic, purposeful work. The*

process of forming the foreign language communicative competence of cadets is effective when, along with the creation of appropriate conditions, a rational toolkit for its diagnosis is developed, which, based on reliable and unified criteria and indicators, will make it possible to evaluate the results of the pedagogical process at any time interval, give it a qualitative and quantitative characteristics, as well as to adjust training programs, comparing them with the developed standard.

Keywords: *professional training of law enforcement officers; language of professional direction; formation of foreign language communicative competence; structuring the content of educational material; relevance and importance; forms and methods of learning.*

Постановка проблеми. Стан іншомовної підготовки майбутніх правоохоронців України зобов'язує нас, викладачів іноземної мови, враховувати нові тенденції та реалії у зв'язку з формуванням загального Європейського освітнього простору, вдосконалювати різні аспекти іншомовної підготовки майбутніх офіцерів, вирішувати окремі насущні питання практичного оволодіння іноземними мовами. Незважаючи на очевидні досягнення у вирішенні цієї проблеми є певні труднощі, пов'язані з недостатньою розвиненістю у випускників вищих навчальних закладів системи МВС мовленнєво-комунікативних умінь та здібностей щодо ефективної інформаційно-професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Якісна професійна підготовка сучасних спеціалістів не втрачає своєї актуальності. Так, Тетяна Липченко, яка має великий досвід з іншомовної підготовки курсантів детально вивчає базові принципи формування комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців. [6]

Особливої уваги заслуговує експеримент Христини Вербицької, яка досліджувала «ефективність застосування методу тематичних онлайн-дебатів для формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців» у зв'язку із впровадженням дистанційної форми навчання. «В експериментальному дослідженні використані кілька взаємодоповнюючих методик, що дозволяли визначити рівень сформованості у майбутніх

правоохоронців іншомовної комунікативної компетентності. Статистична обробка даних проводилася з допомогою програми SPSS 10 for Windows, Excel. Результати педагогічного експерименту виявили ефективність методу студентських тематичних онлайн-дебатів для формування комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців. Визначено, що за допомогою методу студентських тематичних онлайн-дебатів можна розвинути такі компетенції, як: готовність до роботи в колективі, здатність до узагальнення, аналізу та адекватного сприйняття інформації, вміння спілкуватися відповідно до мовних норм, аргументовано і ясно будувати усне і письмове мовлення. Дослідження дало змогу визначити, що існують певні методичні особливості використання методу студентських тематичних онлайн-дебатів у дистанційному освітньому процесі.» [2, с. 130]

Мета статті – проаналізувати та розкрити зміст сучасних інноваційних технологій навчання, що сприяють підвищенню мотивації до оволодіння іноземними мовами та принципи формування комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців.

Виклад основного матеріалу. Характер освіти стає все більше функціонально орієнтованим, тобто направленим на результат – максимальний розвиток комунікативних здібностей, вміння адекватно реагувати на національно-культурний код країни та успішно здійснювати комунікацію (ефективно спілкуватися іноземною). Підвищення вимог сучасного полікультурного суспільства до рівня володіння іноземною мовою випускниками вищих навчальних закладів обумовлює потребу вдосконалення різних аспектів іншомовної підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів України, пошуку нових підходів і методик навчання іноземної мови, перегляду й оновлення форм контролю та критеріїв оцінювання, які б забезпечили реальну готовність випускників з вищою освітою до міжкультурного спілкування, взаємодії та ефективного вирішення поставлених завдань.

Формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів і студентів нефілологічних спеціальностей передбачає врахування цілісності системної детермінації критеріїв, показників і рівнів її становлення в процесі

навчання іноземних мов. Розробка таких критеріїв забезпечує реалізацію індивідуального підходу в навчанні, можливість підготовки різнорівневих завдань або тестів для контролю, які максимально відповідатимуть здібностям та схильностям студента. До критеріїв іншомовної комунікативної компетентності слід віднести когнітивно-комунікативний, мотиваційний і діяльнісний критерії.

Згідно з когнітивно-комунікативним критерієм основним свідченням сформованості іншомовної комунікативної компетентності є знання мовних норм (орфоепічних, лексичних, граматичних, синтаксичних, орфографічних, стилістичних тощо); розуміння змісту висловлювання (здатність визначити основну думку, тему, передавати його зміст); спроможність адекватно сприймати на слух діалог і монолог (зосереджуватися на осмисленні висловлення фактів, доказів головного і *другорядного, логіки викладу*); використання різних прийомів фіксації почутого (запис ключових слів, плану висловлення, *статистичних даних*); *здатність чітко й логічно будувати висловлювання*, послуговуючись офіційно-діловим, науковим, розмовним стилями; висловлюватися експромтом, без попередньої підготовки. Для мотиваційного критерію були означені такі показники: наявність внутрішніх мотивів засвоєння іноземної мови; наявність пізнавально-комунікативних потреб; бажання удосконалювати, шліфувати власне мовлення (володіти екстралінгвістичними засобами спілкування (мелодикою, фразовим наголосом, ритмом, тембром, темпом і силою голосу)); прагнення підвищити якість власної мовленнєвої культури (використовувати мовні засоби відповідно до мети, умов, ситуації спілкування). Діяльнісний критерій іншомовної комунікативної компетентності передбачає здатність створювати усні монологічні висловлення; виявлення комунікативно-мовленнєвої творчої активності (умінням відібрати із співіснуючих варіантів найточніший у семантичному, стилістичному, експресивному відношенні, такий, що відповідає комунікативним намірам мовця); практичну діяльність, спрямовану на оформлення писемного іншомовного висловлення (створення письмових текстів різних стилів, типів, жанрів). [4, с. 237]

Оскільки процес формування іншомовної комунікативної компетентності є циклом замкненим, без чітко вираженого початку й кінця, а відтак і застосування відповідних педагогічних методів узгоджується з кінцевими чи проміжними його результатами – послідовність розміщення критеріїв не має принципового значення, процес формування іншомовної комунікативної компетентності повинен постійно коригуватися з урахуванням інформації про його окремі компоненти.

Однією з умов ефективного оволодіння курсантами іноземною мовою є лінгводидактичний відбір навчального матеріалу. Відбираючи матеріал шляхом логічного структурування, необхідно зважати на принципи та критерії його відбору. Як зазначають науковці [3, с. 120], лексичний матеріал відбирається з урахуванням таких критеріїв: комунікативної цінності, професійної орієнтованості, частотності відібраної лексики, семантичної й словотвірної цінності, сполучуваності та зразковості, доступності навчального матеріалу для курсантів із різним рівнем базової підготовки; адекватного співвідношення рівня складності навчального матеріалу та індивідуальних можливостей студентів. Викладач як об'єкт навчання має зосередити свою увагу не лише на таких прийомах, як відбір та структурування змісту навчального матеріалу на підставі актуальності та важливості представлених в ньому фонових знань, що є важливою умовою активізації навчально-пізнавальної діяльності курсантів та формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів. Провідну роль у формуванні фонові компетентності курсанта мають відігравати елементи імітаційно-ігрової діяльності, тобто такі форми та прийоми навчання, які дозволяють якнайповніше представити парадигму фонових знань через спілкування з викладачем, як головним репрезентантом культури та мови, яка вивчається.

Висновки. Формування високого рівня іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів неможливе без систематичної, цілеспрямованої роботи. Ефективним процес формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів є тоді, коли поряд із створенням відповідних умов буде розроблено раціональний інструментарій для його

діагностування, який на основі надійних та уніфікованих критеріїв і показників дасть змогу оцінювати результати педагогічного процесу на будь-якому темпоральному відрізку, дати йому якісну і кількісну характеристику, а також коригувати навчальні програми, зіставляючи їх з розробленим еталоном.

Список використаних джерел.

1. Блощинський І. Г. Обґрунтування критеріїв і показників ефективності процесу формування адекватної самооцінки курсантів у навчальному процесі ВВЗО / І. Г. Блощинський // Наукові записки. Вінниця: ВАТ "Віноблдрукарня", 2011. Вип. 4. С. 74-76. (Педагогіка і психологія).

2. Вербицька Х.І. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців за допомогою методу тематичних онлайн-дебатів / Вербицька Х.І., Кузьо Л.І. // Інноваційна педагогіка. Випуск 42. 2021. С. 130-135. - DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/42.26>

2. Вікторова Л. В. Рівні сформованості комунікативної компетентності студентів-іноземців / Л.В. Вікторова // Вісн. Київ. нац. ун. ім. Т.Шевченка. Серія "Соціологія. Психологія. Педагогіка" Додаток 4, том III (15) 2009. Тем. вип. №3. "Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". С. 119-124.

3. Вікторова Л. В., 2012. Критерії відбору навчального матеріалу з румунської мови та формування іншомовної компетентності майбутніх офіцерів СБ України / Наукові записки. Серія «Філологічна». Острого: В-во Нац. ун-ту «Острозька академія». Вип. 23. 2020. С.235-238

4. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти // Освіта. 2020. 8-15 листопада. С. 9.

5. Липченко Т. Формування та розвиток професійної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців / Тетяна Липченко // Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей: збірник наукових статей / укладач: І. Ю. Сковронська. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 136 с. С. 85-90.

Вікторія БОНДАРЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

RELATIONSHIP BETWEEN LAW AND LANGUAGE

Abstract. The function of language is twofold, to communicate emotions and to give information. Reading, writing as well as thinking involve the similar process of organization, development, logical analysis, and expression. In every field of life, effective communication brings knowledge, improvement, and success. Moreover, this is particularly true in the case of the legal profession where the words in themselves are the tools of the trade.

Therefore, legal theorists have tried to construct theories of the meaning of legal language, and theories of legal interpretation, based on specific features of law, legal systems, and the use of language in making law.

Keywords: *pragmatics, legal writing, legal terms, skills, understanding, interpretation, analysis.*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРАВА І МОВИ

Анотація. Функція мови є подвійною: передавати емоції та передавати інформацію. Читання, письмо, а також мислення передбачають відповідний процес організації, розвитку, логічного аналізу та вираження. У кожній сфері життя ефективно спілкування сприяє знанням, вдосконаленню та успіху. Більше того, це особливо актуально в юридичній професії, де слова самі по собі є робочим інструментом.

Тому теоретики права намагалися побудувати теорії значення юридичної мови та теорії тлумачення права на основі специфічних особливостей права, правових систем та використання мови в правотворенні.

Ключові слова: *прагматика, юридичне письмо, юридичні терміни, навички, розуміння, тлумачення, аналіз.*

Words are the essential tools of the law. In the study of law, language has great importance; cases turn on the meaning that judges ascribe to words, and lawyers must use the right words to enact the wishes of their clients. It has been said that you will be learning a new language when you study law, but it is a bit more complicated. There are at least four ways in which you encounter the vocabulary of law.

First, and most obviously, you will be learning new words that you probably have not encountered before. These words and phrases have meaning only as legal terms. Words or phrases such as *res judicata*, *impleader*, *executory interest* and, *oblige* students to acquire some new vocabulary. Learning the meaning of these words is essential to understand any case or discussion, which uses them.

Second, and a bit more difficult, some recognizable words take on different or new meanings when used in the law. *Malice*, for example, when used in the law of defamation, does not mean hatred or meanness; it means “with reckless disregard for the truth”. Similarly, “consideration” in contract law, has nothing to do with thoughtfulness; it means something of value given by a party to an agreement. When a party is “prejudiced” in the law it usually means that the party was put at some disadvantage, not that the party is bigoted. “Fixtures” in property law are much more than bathroom and kitchen equipment. There are many words like this in the law, and students must shake loose their ordinary understanding of a word to absorb its legal meaning. Words that have distinct or specialized meanings in the law are sometimes called “terms of art” [4].

Third, there are words whose meaning expands, contracts, or changes, depending on the context or the place in which it is used. In one context (divorce, for example), a person may be considered a “resident” of a state if she has lived there for 6 months. In another context (getting a driver’s license), a person may be considered a “resident” after just a few days. In one state, a person may be said to “possess” a firearm if it is within his/her reach in an auto. In another state, that person might have to be in control of the firearm to be considered in possession of it. Thus, the same word can have a different meaning depending on what question is being asked, and where it is being asked.

Fourth, some words have come to signify large bodies of law or legal doctrine, and act as shorthand terms for complex concepts. The terms “unfair competition,” “due process of law,” “foreseeable,” and “cruel and unusual punishment” are a few examples [4]. These terms have been subject to interpretation by judges in many cases over long periods, and there is little hope of finding a clear and concise definition that can serve in all contexts.

Law is a profession of words. It involves direct interaction with people and their intricate relationships. Therefore, perfection in the language is necessary for a lawyer. A lawyer needs two skills to be successful in his profession. Firstly, he should be able to write and express himself well. His writing should be clear, precise and to the point, to make his intention clear without any doubt or ambiguity. His writing must help him to get his ideas across effectively and to get the results he wants. Apart from his writing skills, he must also be efficient in oral advocacy. His speech must be simple and clear enough for others to understand and should have the capacity to convene others. The second skill necessary for the successful practice of law is knowledge of use the tools of the profession, namely, law books and other reference material [3]. A lawyer must know how and where to find the law. He must also develop a sufficient reading ability to spot useful references with minimum waste of time and effort. All these require that a lawyer should have a good command of language.

Anyone related to the legal field, such as a lawyer, a judge, a legislator, or any other person who may be involved in the process of drafting, enacting, and administering laws, must have a good command of the language for efficiency in the work. To succeed in the profession of law, therefore, one must realize the importance of language to the legal profession and must make every effort to acquire knowledge, skills, and proficiency in verbal ability.

However, it should be noted that the legal profession is mostly concerned with practical and factual writing, which is different from imaginative and creative writing. Legal writing always has a purpose; it aims at achieving practical results.

The use of language is crucial to any legal system, not only in the same way that it is crucial to politics in general but also in two special respects. Lawmakers

characteristically use language to make law, and law must provide for the authoritative resolution of disputes over the effects of that use of language. Political philosophers are not generally preoccupied with questions in the philosophy of language. However, legal philosophers are political philosophers with a specialization that gives language (and philosophy of language) special importance [1].

What is the relationship between the language that is used to make legal standards, and the law itself? If the law provides that a form of words determines the content of a standard (such as a term of a contract, a criminal offence, or a duty of the executor of a will), what is the effect of the use of the words? The question seems to demand general theories of the meaning of language and the interpretation of communicative acts. If there are no general theories to be had, then there is no general answer to the question. A theory of meaning and interpretation of legal language would not be very much less general than a theory of meaning and interpretation of language [2].

The dependence of the effect of legal language on context is an instance of a general feature of communication, which some philosophers of language have approached by distinguishing semantics from pragmatics. The distinction is, roughly, between the meaning of a word or phrase or another linguistic expression, and the effect that is to be ascribed to the use of the expression in a particular way, by a particular user of the language, in a particular context. The pragmatics of legal language is a vast field because the term 'pragmatics' could be used as a heading for much of what modern legal scholars and theorists have described as grounds for interpretation. In fact, 'pragmatics' could also be used as a heading for much that they have described as the theory of interpretation – since 'pragmatics' is a term not only for effects of communication but also for the study of those effects.

It is controversial whether legal pragmatics is simply a part of the pragmatics of language use in general. It stands to reason that if the pragmatics of language use depends on the context of an utterance, the legal context of a lawmaking use of language will have implications for the meaning conveyed and, therefore, for the law that is made.

Discussions of the pragmatics of legal language are expressly or implicitly premised on a view of the relation between a lawmaking use of language, and the law that is made. It is the view that if an agency or a person is authorized to make law, it makes the law that it communicates by its use of language. That ‘communication model’ must be qualified in at least four ways, because the law itself regulates the making of law:

1. the law that is made will be limited by any legal limit on the power of the lawmaker (as to the substance of the law that it can make, or as to the process by which it can lawfully make law)

2. rules of law may qualify the law that is made in a variety of ways that are not susceptible to any general characterization

3. courts may need to resolve indeterminacies in the effect of an act of lawmaking, and where they do so, their decisions may have conclusive legal effect (for the parties, and also for the future if the decision is treated as a precedent)

4. if a court departs from the law that the lawmaker communicated (for good reasons or bad), the decision of the court may still have conclusive legal effect (for the parties, and also for the future if the decision is treated as a precedent) [2].

Even with those qualifications, some theorists reject the communication model. They argue that the identification of legal rights and duties cannot be based merely on facts such as the fact that the authority has communicated this or that.

Legal writing is a substantial part of legal language. In many legal settings, specialized forms of written communication are required. In many others, writing is the medium in which a lawyer must express their analysis of an issue and seek to persuade others on their client’s behalf. Any legal document must be concise, clear, and conform to the objective standards that have evolved in the legal profession.

There are generally two types of legal writing. The first type requires a balanced analysis of a legal problem or issue. Examples of the first type are inter-office memoranda and letters to clients. To be effective in this form of writing, the lawyer must be sensitive to the needs, level of interest, and background of the parties to whom it is addressed. A memorandum to a partner in the same firm that details definitions of

basic legal concepts would be inefficient and an annoyance. In contrast, their absence from a letter to a client with no legal background could serve to confuse and complicate a simple situation.

The second type of legal writing is persuasive. Examples of this type are appellate briefs and negotiation letters written on a client's behalf. The lawyer must persuade his or her audience without provoking a hostile response through disrespect or by wasting the recipient's time with unnecessary information. In presenting documents to a court or administrative agency, he or she must conform to the required document style.

The drafting of legal documents, such as contracts and wills, is yet another type of legal writing. Guides are available to aid a lawyer in preparing the documents but a unique application of the "form" to the facts of the situation is often required. Poor drafting can lead to unnecessary litigation and otherwise injure the interests of a client.

The legal profession has its unique system of citation. While it serves to provide the experienced reader with enough information to evaluate and retrieve the cited authorities, it may, at first, seem daunting to the lay reader. Court rules generally specify the citation format required for all memoranda or briefs filed with the court. These rules have not kept up with the changing technology of legal research. Within recent years, online and disk-based law collections have become primary research tools for many lawyers and judges. Because of these changes, there has been growing pressure on those ultimately responsible for citation norms, namely the courts, to establish new rules that no longer presuppose the publisher's print volume (created over a year after a decision is handed down) as the key reference.

Legal writing has several distinguishing features, such as authority, precedent, vocabulary, and formality.

- 1) Authority

Legal writing places heavy reliance on authority. In most legal writing, the writer must back up assertions and statements with citations of authority. This is accomplished by a unique and complicated citation system, unlike that used in any other genre of writing. For example, the standard methods for American legal citation are defined by two competing rulebooks: the ALWD Citation Manual: A Professional System of

Citation and The Bluebook: A Uniform System of Citation. Different methods may be used within the United States and in other nations.

2) Precedent

Legal writing values precedent, as distinct from authority. Precedent means the way things have been done before. For example, a lawyer who must prepare a contract and who has prepared a similar contract before will often re-use, with limited changes, the old contract for the new occasion. Or a lawyer who has filed a successful motion to dismiss a lawsuit may use the same or a very similar form of motion again in another case, and so on. Many lawyers use and re-use written documents in this way and call these reusable document templates or, less commonly, forms.

3) Vocabulary

Legal writing extensively uses technical terminology that can be categorized in four ways:

Specialized words and phrases unique to law, e.g., tort, fee simple, and novation.

Ordinary words have different meanings in law, e.g., action (lawsuit), consideration (support for a promise), execute (to sign to effect), and party (a principal in a lawsuit).

Archaic vocabulary: legal writing employs many old words and phrases that were formerly quotidian language, but today exist mostly or only in law, dating from the 16th century; English examples are herein, hereto, hereby, heretofore, herewith, whereby, and wherefore (pronominal adverbs); said and such (as adjectives).[citation needed]

Loan words and phrases from other languages: In English, this includes terms derived from French (estoppel, laches, and voir dire) and Latin (certiorari, habeas corpus, prima facie, inter alia, mens rea, sub judice) and are not italicized as English legal language, as would be foreign words in mainstream English writing.

4) Formality

These features tend to make legal writing formally. This formality can take the form of long sentences, complex constructions, archaic and hyper-formal vocabulary, and a focus on content to exclude reader needs. Some of this formality in legal writing is necessary and desirable, given the importance of some legal documents and the

seriousness of the circumstances in which some legal documents are used. Yet not all formality in legal writing is justified. To the extent, that formality produces opacity and imprecision, it is undesirable. To the extent that formality hinders reader comprehension, it is less desirable. In particular, when legal content must be conveyed to nonlawyers, formality should give way to clear communication.

What is crucial in setting the level of formality in any legal document is assessing the needs and expectations of the audience. For example, an appellate brief to the highest court in a jurisdiction calls for a formal style – this shows proper respect for the court and the legal matter at issue. An interoffice legal memorandum to a supervisor can probably be less formal – though not colloquial – because it is an in-house decision-making tool, not a court document. But an email message to a friend and client, updating the status of a legal matter, is appropriately informal.

Transaction documents – legal drafting – fall on a similar continuum. A 150-page merger agreement between two large corporations, in which both sides are represented by counsel, will be highly formal – and should be accurate, precise, and airtight (features not always compatible with high formality). A commercial lease for a small company using a small office space will likely be much shorter and will require less complexity, but may still be somewhat formal. But a proxy statement allowing the members of a neighborhood association to designate their voting preferences for the next board meeting ought to be as plain as can be. If informality aids that goal, it is justified.

Many U.S. law schools teach legal writing in a way that acknowledges the technical complexity inherent in law and the justified formality that complexity often requires, but with an emphasis on clarity, simplicity, and directness. Yet many practicing lawyers, busy as they are with deadlines and heavy workloads, often resort to a template-based, outdated, hyperformal writing style in both analytical and transactional documents. This is understandable, but it sometimes unfortunately perpetuates an unnecessarily formal legal writing style.

Recently, various tools have been produced to allow writers to automate core parts of legal writing. For example, transactional lawyers may use automated tools to check

certain formalities while writing and tools exist to help litigators verify citations and quotations to legal authorities for motions and briefs.

In conclusion, law is a profession of words. It involves direct interaction with people and their intricate relationships. Therefore, perfection in the language is necessary for a lawyer. A lawyer needs two skills to be successful in his profession. Firstly, he should be able to write and express himself well. Apart from writing skills, he must also be efficient in oral advocacy.

References

1. Rawls, John, 1999, *A Theory of Justice*, revised edition. Cambridge: Belknap Press. URL: <https://giuseppicapograssi.files.wordpress.com/2014/08/rawls99.pdf>
2. Endicott, Timothy, "Law and Language", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2022 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2022/entries/law-language>
3. Importance of Language in legal Profession. URL: <https://lawelearning.wordpress.com/2016/09/18/importance-of-language-in-legal-profession/>
4. Sturm College of Law. Legal Language. URL: <https://www.law.du.edu/index.php/law-school-learning-aids/legal-language>

Христина ВЕРБИЦЬКА,

кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

РЕАЛІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті досліджено проблему розвитку професійної креативності здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей у процесі навчання англійської мови. Визначено, що професійно орієнтоване навчання за умови інтеграції зі спеціальними дисциплінами, використання методів навчання, що спрямовані на вирішення професійних завдань, імітацію професійної діяльності та продукування креативних ідей, допоможуть розвивати професійну креативність здобувачів вищої освіти.

***Ключові слова:** організаційно-педагогічні технології, професійна креативність, професійно орієнтований підхід, розвиток креативних здібностей.*

Abstract: The problem of the development of professional creativity of students of non-philological specialties in the process of teaching English is explored in the article. It is determined that the development of creativity is an urgent problem of professional education, and the modern system of higher education is aimed at improving the English-language training of future specialists. It is characterized that the success of a specialist's professional activity to a significant degree will depend not only on his professional competence, but also on personal creative abilities. The author defines the concept of professional creativity as the professional quality of a specialist's personality, based on individual creative abilities and manifests itself in an original approach to professional tasks, generating new productive ideas, and the ability to solve problem situations. A feature of teaching a foreign language in higher school, in contrast to the middle level, is that it should be professionally oriented. A professionally oriented approach to teaching a foreign language is aimed at studying professional

vocabulary and terminology, focused on reading literature in the specialty and free communication in the field of professional activity. The structural elements of professionally oriented teaching of a foreign language include: communication skills by type of speech activity (speaking, listening, reading, writing), language knowledge and skills, sociocultural knowledge and skills. It is determined that professionally oriented teaching of foreign languages is effective when it is integrated with special disciplines of the vocational training cycle. Therefore, professionally oriented training, subject to integration with special disciplines, the use of teaching methods aimed at solving professional problems, imitation of professional activity and the manifestation of creative abilities will help develop students' professional creativity.

***Key words:** organizational and pedagogical technologies, professional creativity, professionally oriented approach, development of creative abilities.*

Постановка проблеми. У сучасному світі фахівцю будь-якої сфери діяльності необхідне знання іноземної мови. Англійська мова як мова інтернаціонального спілкування значно розширює коло фахової компетентності майбутнього спеціаліста. Саме тому система вищої освіти України нині зосереджена на вдосконаленні англійської підготовки майбутніх спеціалістів. У Концепції розвитку англійської мови в університетах зазначено, що високий рівень володіння англійською мовою серед випускників дозволить їм повноцінно й ефективно брати участь у професійному та академічному житті [1]. Однак, окрім високого рівня професійних знань, роботодавці звертають увагу на особистісні якості працівника, зокрема ті, які допомагають здійснювати прогрес, висувати нові ідеї, оригінально виходити з проблемних ситуацій. Такою якістю є креативність, а її розвиток у процесі навчання у вищій школі є актуальною проблемою професійної освіти. Зазначене вище визначає нагальність нашої розвідки та пошук ефективних підходів розвитку професійної креативності під час навчання іноземної мови на нефілологічних спеціальностях.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Нині креативність широко досліджується у філософському, педагогічному і психологічному дискурсах.

Психологічні основи креативності досліджували: Т. Баришева, Д. Богоявленська, М. Воллах (M. Wollach), Дж. Гілфорд (J. Guilford), Н. Вишнякова, В. Дружинін, Є. Ільїн, Н. Коган (N. Kogan), А. Маслоу (A. Maslow), В. Моляко, О. Музика, В. Рибалка, Р. Стернберг (R. Sternberg), Є. Торренс (E. Torrance), О. Тунік та ін. Педагогічному аспекту цієї проблеми присвячені праці О. Акімової, Н. Гузій, О. Дубасенюк, Н. Кічук, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, А. Сологуба, В. Утьомова, А. Хуторського та ін.

Висвітлення проблем професійно орієнтованого навчання іноземних мов знаходимо у працях вітчизняних учених, зокрема Л. Кнодель, А. Корнілової, О. Першукової, А. Пертук та ін. Однак питання пошуку ефективних шляхів розвитку професійної креативності в контексті професійно орієнтованого навчання не була предметом наукових розвідок.

Мета статті – розкрити дидактичний потенціал професійно орієнтованого підходу для розвитку професійної креативності студентів нефілологічних спеціальностей у процесі навчання англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає А. Галин, людина, що виходить на рівень розвиненої творчості, більш демократична в стосунках з оточуючими, не приймає ніякого насильства і придушення. Талановита людина створює навколо себе клімат відкритості, доброзичливості, виявлення спонтанних і вільних схильностей та поривів [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**]. Творчим особистостям притаманна нестандартність, оригінальність, відкритість до нового і незвичайно. Саме творчість є першоджерелом інновацій і прогресу. Тому сучасні роботодавці часто потребують від своїх працівників саме вияву креативності у процесі професійної діяльності.

Як стверджують О. Пономарьов та М. Черемський, в умовах ринку та відповідного загострення конкуренції успішність професійної діяльності фахівця істотною мірою залежатиме не лише від його компетентності, а й від інноваційної спрямованості його мислення і розвитку креативних здібностей. Ці якості в їх системній цілісності утворюють особистісний потенціал фахівця, реалізація якого стає результатом його становлення як професіонала й особистості [4, с. 65]. Таким

чином, саме креативність є потенціалом для професійного росту і самовдосконалення, тому у зв'язку з цим варто розглянути поняття креативності.

Проблема визначення сутності, структури та розвитку креативності була в полі наукового пошуку багатьох науковців, однак єдиного погляду на означену проблему досі не існує. Однак ми поділяємо думку науковців, які розглядають креативність як інтегральну якість особистості (К. Кречетніков, Л. Мороз, В. Утьомов, А. Хуторської та ін.). Так, креативність, як визначає А. Хуторської, – це інтеграційна здатність, що вбирає в себе цілі системи взаємопов'язаних здібностей-елементів. Наприклад, креативними здібностями є уява, асоціативність, фантазія, мрійливість [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**, с. 121]. На думку В. Утьомова, креативність взаємозалежна з різними психічними процесами (мислення, уява, інтуїція, фантазія, увага) і механізмами (свідомої й несвідомої роботи, інтелектуальної діяльності), із найхарактернішими показниками, що проявляються при подоланні проблем: в оптимальності пропонуваній ідей, ефективності міркувань, оригінальності відповіді й ступеня розробленості рішення [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**, с. 9]. М. Шкабаріна визначила креативність як інтегральну якість особистості, що включає в себе комплекс взаємопов'язаних моральних, вольових, інтелектуальних та емоційних якостей, які залежно від зовнішніх (середовище) та внутрішніх факторів (мотивація) і ступеня їх прояву визначають здатність людини до творчості, створення креативних продуктів діяльності, вираження власної індивідуальності, вирішення наявних суперечностей та проблем. Креативність може проявлятися у будь-якій сфері діяльності [5].

Із позиції педагогіки вищої школи креативність студента, за Л. Харченко, – це інтегральна особистісна якість, що формується в процесі предметної підготовки за наявності відповідних педагогічних умов, які проявляються у процесі навчання як певним чином структуровані мотиви, знання, вміння [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**, с. 29]. Нині науковці розглядають різні типи креативності: педагогічну, професійну, соціальну, комунікативну та лінгвістичну. Усі вони пов'язані із реалізацією особистісних

креативних якостей у певну сферу професійної чи особистісної діяльності. На основі аналізу наукової літератури з теми дослідження ми визначили, що професійна креативність – це професійна якість особистості фахівця, що ґрунтується на індивідуальних креативних здібностях та проявляється в оригінальному підході до професійних завдань, генеруванні нових продуктивних ідей, здатності вирішувати проблемні ситуації.

Особливістю навчання іноземної мови у вищій школі, на відміну від середньої ланки, є те, що воно має бути професійно-орієнтованим. Це поняття використовується для позначення процесу викладання іноземної мови студентам нефілологічних спеціальностей вищих закладів освіти, орієнтованого на читання літератури за фахом (предметної спеціалізації), вивчення професійної лексики та термінології, а головне – вільного спілкування у сфері професійно-педагогічної діяльності [2, с. 153].

До структурних елементів професійно орієнтованого навчання іноземної мови входять:

1. Комунікативні вміння за видами мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо). Кінцевою метою професійно орієнтованого навчання діалогічного мовлення є розвиток уміння вести бесіду, обмінюватись інформацією професійного характеру з певної теми. Навчання монологічного мовлення полягає у створенні різних жанрів монологічних текстів, наприклад: повідомлення інформації професійного характеру, виступ із доповіддю, створення презентацій, розширені висловлювання у процесі дискусії. Метою професійно орієнтованого навчання аудіювання є формування вмінь сприйняття і розуміння висловлювання співрозмовника іноземною мовою в монологічній формі або в процесі діалогу. Результатом професійно орієнтованого навчання читання є формування вмінь володіння усіма видами читання текстів різних стилів та жанрів. Метою професійно орієнтованого навчання письма є розвиток комунікативної компетенції, що проявляється в умінні реферативного викладу, анотування, а також перекладу тексту з іноземної мови на українську та з української – на іноземну.

2. Мовні знання та навички, що включають знання фонетики, граматики, правил словотворення, лексичних одиниць, термінології.

3. Соціокультурні знання, які мають на меті ознайомлення студентів не лише з новим способом мовного спілкування, а й культурою народу мови, що вивчається [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**, с. 14].

Однак професійно орієнтоване навчання іноземних мов у немовних закладах вищої освіти не зводиться лише до вивчення «мови за фахом». Суть професійно орієнтованого навчання іноземних мов полягає в його інтеграції зі спеціальними дисциплінами з метою отримання додаткових професійних знань та формування професійно важливих рис характеру особистості [3, с. 316]. Тому професійно орієнтоване навчання за умови інтеграції зі спеціальними дисциплінами, використання методів навчання, що спрямовані на вирішення професійних завдань, імітацію професійної діяльності та прояв креативних здібностей допоможуть розвивати професійну креативність студентів.

До технологій професійно орієнтованого навчання вже традиційно в сучасній педагогіці відносять:

- ігрові технології, засновані на застосуванні навчально-рольових імітаційних ігор;
- проєктні технології, що дозволяють студентам самостійно конструювати і застосовувати власні професійні та практично орієнтовані навички;
- евристичні технології навчання, що створюють педагогічні умови для організації продуктивних процесів мислення, які призводять до інтенсифікації процесу генерування ідей;
- технології контекстного навчання, які дають змогу подолати головне протиріччя сучасної системи професійної освіти [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**, с. 66].

Окрім зазначених технологій, вважаємо, що для розвитку професійної креативності ефективним буде використання технології ситуаційного навчання (метод кейс), яка розвиває вміння генерувати та реалізовувати креативні рішення

професійних проблем, сприяє застосуванню набутих знань та досвіду для майбутніх професійних потреб, допомагає здійснювати принцип співтворчості в освітньому процесі та розвиває іншомовні комунікативні навички.

Висновки. Отже, професійно орієнтований підхід іноземної мови окрім загальної мовної підготовки, спрямований на формування досвіду задля вирішення практичних професійних завдань та майбутніх професійних потреб. Цей підхід формує здатність іншомовного спілкування в побутовій, професійній та діловій сферах з урахуванням специфіки фаху, активізує зацікавленість до професії. Важливим аспектом професійно орієнтованого навчання є розвиток особистісних якостей студентів: толерантності, самостійності, наполегливості та креативності. Професійно орієнтований підхід володіє значним потенціалом для розвитку професійної креативності студентів за умови використання ігрових, проектних, евристичних та кейс-технологій, які спрямовані на вироблення навичок аналізу проблемних ситуацій, генерування креативних ідей та імітації професійної сфери діяльності.

Список використаних джерел.

1. Концепція розвитку англійської мови в університетах. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi> (дата звернення: 02.04.2020).
2. Овчаренко Л. Р. Сутність професійно орієнтованого навчання іноземної мови майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей / Л. Р. Овчаренко // Science, Research, Development. Pedagogy. URL: http://конференция.com.ua/files/scientific_conference/75/3/75-03_151-155.pdf
3. Опрытний С. М. Основні напрями вдосконалення професійного навчання державних службовців ділової англійської мови / С. М. Опрытний // Університетські наукові записки. – 2005. – № 1–2 (13–14). – С. 312–316.
4. Пономарьов О. Творчість як важлива умова становлення особистості / О. Пономарьов, М. Черемський // Педагогіка і психологія професійної освіти. –2019. – №1. – С. 65.

5. Шкабаріна М. А. Розвиток педагогічної креативності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення фахових дисциплін : монографія / М. А. Шкабаріна. – Рівне : видавець О. Зень, 2019. – 149 с.

Валентина ВОЛОШИНА,

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. Стаття присвячена проблемі оцінювання навчальних досягнень із іноземної мови здобувачів вищої освіти. Автор статті наводить приклади формального та неформального оцінювання рівня володіння іноземною мовою здобувачами вищої освіти та розглядає переваги та недоліки використання таких видів оцінювання.

Ключові слова: оцінювання навчальних досягнень, іноземна мова, формальні та неформальні завдання.

Annotation. The article deal with the problem of evaluating educational achievements in a foreign language of students of higher education. The author of the article gives examples of formal and informal assessment of the level of foreign language proficiency of students of higher education and considers the advantages and disadvantages of using such types of assessment.

Keywords: performance assessment, foreign language, formal and informal tasks.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти актуалізувало в Україні пошук шляхів удосконалення навчально-виховного процесу, спрямованого на виховання ініціативної, самодостатньої, творчої особистості здобувача, яка відповідає вимогам III тисячоліття. У цьому контексті актуальною

стає проблема її мовленнєвого розвитку шляхом використання інформаційних технологій та інноваційних методик тощо. Важливою складовою освітніх реформ іншомовної освіти є удосконалення системи оцінювання навчальних досягнень здобувачів. У розв'язанні окресленої проблеми важливо використати напрацювання зарубіжних учених, у яких акумульовано результати багаторічних пошуків у цій галузі.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Значний інтерес у межах дослідження становлять праці з проблем освіти США: про організацію освітнього процесу, форми і методи оцінювання навчання в контексті сучасних тенденцій змісту освіти (А. Сбруєва, О. Сухомлинська, Н. Теличко, М. Шутова); сучасні педагогічні технології організації навчання (І. Ветрова, О. Лещинський, О. Літвінов, О. Малярчук, С. Шумаєва) тощо. Окрім того, в останні роки значна увага приділяється аналізу сучасних європейських підходів до викладання іноземних мов на різних ступенях освіти (Г. Гринюк, Л. Гульпа, О. Кузнецова, О. Мисечко, Л. Мовчан, Н. Нікольська, О. Першукова). Проблема іншомовної освіти і, зокрема технологій оцінювання навчальних досягнень, які є однією з важливих ланок у системі навчання іноземних мов, серед зарубіжних науковців є надзвичайно актуальною (Х. Кертан, К. Песола, Т. Данн, К. Лінс, Д. Річардз, Д. Шорт, Л. Томпсон, Г. Вігінз та інші). Доцільність вивчення досвіду США щодо іншомовної освіти визначається тим, що наприкінці ХХ ст. – початку ХХІ ст. в країні проведено значну дослідницьку та експериментальну роботу, що зумовило створення проектів укладання відповідних програм, удосконалення засобів навчання та технологій оцінювання, зокрема сучасних інформаційно-комунікаційних (ІКТ) тощо. Напрацювання американських дослідників у сфері навчання іноземних мов мають безперечну теоретичну і практичну цінність для України, але є малодоступними для вітчизняних учених. У пропонованій статті ми спробували розглянути один із аспектів цієї проблеми, а саме – систему оцінювання навчальних досягнень з іноземної мови. Отже, **мета статті** – дослідити особливості оцінювання навчальних досягнень з іноземної мови, зокрема використання ІКТ в іншомовній освіті.

Виклад основного матеріалу. Кожен викладач іноземної мови повинен з відповідальністю підходити до вибору методики оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. Тому в першу чергу необхідно з'ясувати, що в собі містить даний вид діяльності.

Згідно з сучасними уявленнями, оцінювання означає збір інформації про прогрес здобувачів в навчанні, зміни в їхньому ставленні до навчальної діяльності, аби зробити висновок про їхні когнітивні надбання.

Оцінювання може здійснюватися формально (за допомогою тестів та екзаменів) чи неформально. Неформальне оцінювання можна можна застосовувати під час заняття, спостерігаючи за здобувачами, що виконують завдання, уважно дослухаючись до їхнього мовлення. Також можна проводити формальне оцінювання (наприклад, дати виконати тест під час заняття), щоб отримати іншу інформацію про успіхи різних здобувачів.

Перш ніж планувати оцінювання, необхідно для себе визначити його мету та вирішити, коли та в якій формі його провести, обрати відповідні методики. Коли ми обираємо формальне чи неформальне оцінювання, нам необхідно проаналізувати їхні переваги в кожному окремому випадку, виходячи з їхніх завдань, мети та способу виставлення балів. Для формального оцінювання можуть підійти завдання у вигляді тестів або екзаменів, натомість, коли обираємо неформальне оцінювання, здобувачі можуть виконувати звичні для них завдання на занятті або вдома.

Формальне тестування проводять під час екзамену, коли здобувачі сидять за партами, мовчки працюючи над завданнями впродовж обмеженого часу під наглядом викладача, та отримують оцінку за нього.

Наведемо **приклади формального тестування:**

- **Діагностичний тест** (diagnostic test) проводять на початку курсу, щоб визначити стратегію подальшого навчання здобувачів вищої освіти.
- **Тест на визначення рівня володіння мовою** (placement test) потрібен під час вступу до мовної школи чи курсів, щоб правильно провести розподіл на групи за рівнями.

- **Формувальне оцінювання** (formative assessment) використовують, коли нам потрібно скоригувати навчальний процес та забезпечити зворотний зв'язок (feedback) здобувачів про їхні сильні та слабкі сторони у вивченні теми.

- **Підсумковий тест** (summative test) проводять в кінці семестру чи курсу, і здобувачі отримують оцінку за нього.

Метою формального оцінювання може бути визначення загального рівня володіння мовою (proficiency test), навчальних досягнень на кінець курсу (achievement test) чи частини курсу (progress test).

Що ж стосується неформального оцінювання, то його мета полягає у зворотному зв'язку (feedback) з викладачем (щоб визначити, наскільки успішним було навчання); сприянні викладачу у виборі видів роботи та матеріалів для майбутніх занять, а також у зворотному зв'язку (feedback) для здобувачів про те, що вони можуть виконати та що ще потрібно доопрацювати.

Коли відбувається формальне оцінювання здобувачі отримують бали (%; A-F, Pass/Fail та інші); викладач занотовує свої спостереження, при цьому бали не виставляє, або здобувачі масі нотують свої успіхи. Здобувачі самі можуть здійснювати неформальне оцінювання. Це може бути самооцінювання або взаємне оцінювання. Для цього вони можуть використовувати спеціальні чеклисти, що робить їх самостійнішим у навчанні. Потім викладач може користуватися цією інформацією при плануванні наступних занять. Неформальне оцінювання за своєю природою є формувальним.

Завдання для формального оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти можуть визначати рівні володіння різними навичками та бути більше чи менше наближеними до реального вживання мови, а також бути легшими чи важчими для виставлення балів.

Приклади неформальних завдань: заповнення пропусків (видалені певні тематичні слова); впорядкування переплутаних речень; переформулювання речень; пошук помилок у тексті; запитання з множинним вибором відповіді; запитання на “Правильно/Неправильно/(Не вказано)”; перенесення інформації (наприклад, з тексту до діаграми, таблиці тощо); пошук відповідності; логічне

впорядкування частин тексту чи малюнків; диктант; написання узагальненого викладу прочитаного чи почутого тексту; кероване письмове завдання; інтерв'ю; завдання на заповнення пропущеної інформації, яку здобувачі отримують від партнера; читання для пошуку певної інформації (scanning); рольові ігри; написання есе, електронного листа, листівки, звіту; групові дискусії; вибір заголовків для текстів або абзаців; підпис малюнків; заповнення бланків; завершення оповідання; опис малюнка або діаграми; зображення маршруту на карті; завершення малюнка; вибір малюнка або опису, найбільш наближеного до почутого; розв'язання проблем у групах; створення майнд-мепс; пошук зайвого; добір синонімів, антонімів, визначень.

З цього видно, що одні завдання можна оцінити легко, адже у них лише одна правильна відповідь, інші ж можуть мати кілька. Деякі завдання мають на меті перевірити рівень володіння граматичним або лексичним матеріалом, способами зв'язку слів у реченні, розуміння прослуханого або прочитаного тексту та оперування даними з нього, узагальнення змісту тексту чи написання власного висловлення на запропоновану тему; взаємодію з іншими учасниками навчання.

Можемо сказати, що будь-який із видів завдань для оцінювання має як переваги, так і недоліки. І для того, щоб оцінювання було справедливим і оптимальним, необхідно поєднувати різні види завдань.

Завдання можна поділити на об'єктивні та суб'єктивні в залежності від того, яким чином екзаменатор має послуговуватися власними поглядами у процесі оцінювання роботи.

Завдання, створені для оцінювання, мають на меті перевірити окремі навички (наприклад, множинний вибір або правильно/неправильно), і є досить практичними у застосуванні: їх досить легко створювати, і вони можуть давати надійні результати. Утім, вони спрямовані більше для перевірки знань про мову, а не на її використання, і тому вважаються нереалістичними (тобто не відображають реального рівня володіння мовою).

Завдання, які пов'язані із продукуванням довгих текстів чи розгорнутого усного мовлення складніше оцінювати, і результати такого оцінювання не є

надійними. Проте завдяки ним, здобувачі мають можливість практикуватися у мові, близькій до потрібної у реальному світі.

Завдання, що спрямовані на перевірку окремих вмій роботи з англomовним дискурсом (мовлення та текст) є доволі корисними для оцінювання таких рецептивних навичок як читання та аудіювання. Якщо мова йде про оцінювання продуктивних навичок (а саме, письмове та усне мовлення), то їх краще оцінювати за допомогою використання розширених завдань – наприклад, написання узагальненого викладу тексту (summary) або розробка інтерв'ю. Незважаючи на те, що такі завдання є менш практичними для оцінювання, їхньою перевагою є можливість відтворювати ситуації з реального життя.

Беручи до уваги всі недоліки та переваги таких видів оцінювання, ми маємо дійти до балансу у використанні їх обох. Завдання для формального оцінювання, зазначені вище, можуть бути доречними в окремих випадках; їх можна порівняти з фотографією. Коли ж ми прагнемо отримати “фільм”, нам варто застосовувати неформальне, тривале оцінювання або портфоліо.

Використовуючи тривале оцінювання, викладачі дають завдання протягом семестру (твір, презентацію, есе тощо), виставляючи середній бал за такі види завдань. До портфоліо можуть входити всі роботи здобувачів за певний період або окремі роботи. Інколи здобувач може у ньому оцінити себе сам. Наведемо декілька переваг оцінювання за портфоліо:

- їх легко доєднати до процесу навчання, адже у них міститься робота, яку здобувачі виконують на занятті чи вдома;
- до портфоліо входять різні види робіт, а не лише кілька тестових завдань; портфоліо є досить інформативними, адже у них корисна інформація для викладачів, здобувачів, адже охоплюють як рецептивні, так і продуктивні навички та демонструють, як здобувачі можуть використовувати мову на занятті та поза ним, а не лише під час тестування;
- портфоліо показують прогрес здобувача в розвитку, а не лише в день тесту;

- портфоліо можуть створювати умови для рефлексії, коли його власник пише коментарі до своєї роботи, які розглядають як частину портфоліо.

До недоліків портфоліо можна віднести складність та суб'єктивність його оцінювання. Незважаючи на це, при постійному оцінюванні частин портфоліо протягом певного часу, зникає складності оцінювання всього об'ємного портфоліо одночасно.

Практичні поради, які зроблять оцінювання легшим та більш об'єктивним:

- використовуючи “суб'єктивні” завдання, такі як усні інтерв'ю, листи чи есе, ми можемо зробити оцінювання більш об'єктивним, користуючись перевіреними критеріями оцінювання, організованими як набір рівнів (bands). Як варіант, можна спробувати користуватися Assessment Criteria, які пропонують для IELTS exam: для есе та для вільного мовлення (у жодному разі не має бути монологом);

- при підготовці тесту, варто додати до нього різні типи завдань, щоб здобути об'єктивну картину про сильні та слабкі сторони здобувачів;

- обсяг та вид неформального оцінювання залежать від того, яка кількість здобувачів на занятті, а також від знань та навичок, які ми прагнемо перевірити, частоти проведення формальних тестів та екзаменів;

- здобувачі повинні знати, як і коли ми їх неформально оцінюємо;

- здійснюючи неформальне оцінювання продуктивних навичок у великих аудиторіях, більш ефективно буде оцінювати невелику кількість здобувачів на різних заняттях. Таким чином ми можемо слідкувати за аудиторією чи певними здобувачами і робити записи або заповнювати чекліст;

- неформальне оцінювання рецептивних навичок можна також виконувати через перевірку завдань з читання чи аудіювання;

- неформальне оцінювання знань з лексичного та граматичного матеріалу можна здійснювати за допомогою мовних ігор або вікторин, чи просто через слідкування за виконанням практичних завдань і занотовуванням характерних помилок. Згодом ми можемо надати фідбек окремим здобувачам чи

всій аудиторії, або ж повернутися до помічених питань пізніше, на підсумковому занятті;

- можна також здійснювати оцінювати через такі речі як мотивація чи докладені зусилля – через спостереження або бесіду зі здобувачами;
- щоб володіти всією інформацією щодо неформального оцінювання варто здійснювати записи результатів такого оцінювання, особливо у великих групах. Ці записи можуть бути розміщені у графах про граматику, лексику, мовних навичок, мотивації та загального прогресу навпроти імені кожного здобувача. Вони забезпечать викладача важливою інформацією для створення профілю здобувача.

Висновки. Сучасний викладач повинен звертати увагу на те, щоб тестування позитивно впливало на процес навчання та мотивацію здобувачів. Щоб у тестах був відображений справжній рівень знань здобувачів, необхідно вдаватися до комбінування різних видів завдань як об'єктивних, так і суб'єктивних.

Варто не забувати, що процес оцінювання повинен бути справедливим. І ще одне: оцінювання – не самоціль, завдяки зворотному зв'язку (feedback) воно допомагає навчанню.

Список використаних джерел:

1. “The TKT Course M1,2 and 3” Cambridge ESOL;
2. “The CELTA Course Trainer’s Manual” Cambridge ESOL.

Мар'яна ГДАКОВИЧ,
кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

РЕДАКТОРСЬКА І ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

В.СІМОВИЧА У 30 – 40-Х РР. ХХ СТ.

Анотація. Переїзд В.Сімовича до Львова у 1933 р. спричинив поживлення національного культурного життя. Управа товариства

«Просвіта» запросила В.Сімовича на посаду головного редактора своїх видань, зокрема часопису «Життя і Знання»(1927 – 1939). Разом М.Рудницьким, Б.-І.Антоничем, С.Гординським він увійшов до складу редколегії часопису «Назустріч» (1934-1939). У 1939 р. вийшло 4 номери журналу «Сьогочасне й минуле: вісник українознавства видає Наукове Товариство ім.Шевченка у Львові», за редакцію якого відповідав професор В.Сімович і який зумів залучити видатних українських науковців: П.Зайцева, Л.Білецького, Д.Антоновича, Є.Пеленського, І.Раковського. Під час німецької окупації аж до своєї смерті у 1944 р. В.Сімович очолював львівську філію «Українського видавництва», яке знаходилося у Кракові. Тут вийшли мовознавчі студії П.Житецького, М.Грунського і П.Ковальова.

***Ключові слова:** Василь Сімович, 30-40-ві роки ХХ ст., редактор, видавнича діяльність, культурне життя.*

EDITORIAL AND PUBLISHING ACTIVITIES OF V. SIMOVICH IN THE 30'S AND 40'S OF THE TWENTIETH CENTURY

Abstract. The arrival of V.Simovich to Lviv in 1933 led to revival of national cultural life. The Administration of the Prosvita Society invited V.Simovich to the post of chief editor of its editions, in particular the magazine Zhyttya i Znannya (1927 - 1939). Together with M.Rudnitsky, B.-I. Antonych, S.Hordinsky, he became a member of the editorial board of the newspaper Nazustrich (1934-1939). In 1939, 4 issues of the magazine Syohochasne i Mynule: The Herald of Ukrainian Studies were published by the Shevchenko Scientific Society in Lviv, edited by Professor V.Simovich, who managed to attract prominent Ukrainian scholars: P.Zaytseva, L.Biletsky, D.Antonovich, Y.Pelensky, I.Rakovsky. During the German occupation, until his death in 1944, V. Simovich headed the Lviv branch of the Ukrainian Publishing House, which was in Krakow. The linguistic works of P.Zhitetsky, M.Grunsky and P.Kovalev came out here.

***Keywords:** Vasyl Simovych, 30-40s of the 20th century, editor, publishing activity, cultural life.*

Центром українського культурного життя 30 – 40-х рр. став Львів, адже саме тут працювали найкращі українські літератори, митці, науковці. Однією з

найпомітніших постатей тієї доби був професор В.Сімович – визначний учений-мовознавець, активний громадський діяч.

1933 р. було зліквідовано Український високий педагогічний інститут ім. М.Драгоманова у Празі, в якому викладав професор В.Сімович. Як влучно зауважив С.Гординський, «В.Сімович ... справжня «махіна знання» від 1933 року пережив типову галицьку трагедію: він не мав майже ніколи відповідної змоги передавати своє велике знання молоді»[1]. Справді, професор В.Сімович, який «виховання молодняка» зачисляв до першочергових завдань української науки, до якого горнулася молодь, в умовах окупаційних режимів, що змінювали один одного в Галичині, – польського, більшовицького, німецького, – був позбавлений можливості навчати. (Очевидно, що цю прогалину не заповнила пізніша короткотривала праця: 1939 р. з приходом більшовицької влади В.Сімович стає професором української мови у Львівському університеті, деканом факультету, з 1941 р. – ректором, однак німецька влада не була зацікавлена у розвитку української культури і 1942 р. університет закрили).

В.Сімович переїздить до Львова, можна сміливо стверджувати, що приїзд професора до Львова спричинив пожвавлення національного культурно-освітнього життя. За свідченням сучасників приїзд професора Сімовича був важливою, «небуденною» подією [2], адже у наукових колах НТШ у Львові не було жодного визначного мовознавця.

Величезна творча енергія В.Сімовича реалізувалася в багатьох галузях, він стає організатором численних культурно-освітніх заходів. Його робота насамперед пов'язана з НТШ: він працює на посаді секретаря Наукового товариства імені Т.Шевченка, бере активну участь у комісії мови НТШ, був головою редколегії «Записок НТШ». У бібліотечній залі НТШ В.Сімович читав лекції для молодих студентів – українців. М.Семчишин згадував: «Альфаю та омегою граматичних знань була для нас саме Сімовичева граматика. Послухати лекції професора Сімовича і навчитися безпосередньо від нього було незвичайною подією. ... те, про що він нам викладав-розказував, було для нас

чимось новим. Ми почули від нього про т. зв. Празький гурток філологів, про фонологію... » [2, с.46].

Управа товариства «Просвіта» запросила В.Сімовича на посаду головного редактора своїх видань, зокрема часопису «Життя і Знання: Ілюстрований популярно науковий журнал - місячник». Журнал виходив упродовж 1927 – 1939 рр. і користувався великою популярністю, успіхові часопису сприяло залучення до його виходу В.Сімовича, про це говорить редактор журналу І.Брик: «з листопада 1933 р. видання перейшло під дбайливу керму редактора видань «Просвіти». ...тепер зросло число передплатників серед читалень, кооперацій» («Картина з історії видання «Життя і Знання» (1936. – Ч.1)). В.Сімович у статті «Десять років» (1937. – Ч.1) зазначав, що завдання журналу вбачав у тому, щоб подати читачеві наукові факти, знання у доступній формі, зацікавити до подальших студій. З 1934 р. до 1937 р. В.Сімович виступав і як один з найбільш плідних авторів часопису, майже у кожному числі можемо знайти його статтю, тематика публікацій дуже широка. Цікаво, що сам автор диференціював свої публікації, підписуючи їх по-різному. Так, солідні мовознавчі студії учений подавав під власним ім'ям – В.Сімович; у більшості праць мовознавець порушує проблеми з культури мовлення. Особливо актуальними й досі є статті «Дещо про нашу купецьку мову», «Шевченкові «крилаті слова»». Під власним ім'ям публікував В.Сімович також статті, присвячені видатним ученим чи громадським діячам – «Олександр Потебня», «Професор Смаль-Стоцький», «Вук Караджіч» та ін.

Серед доробку Сімовича у цьому виданні значну частину становлять публікації, що висвітлюють різні події тогочасного культурного життя, а також історико-культурні факти, їх автор підписував криптонімом В.С.: «Музей визвольної боротьби», «Українська Загальна Енциклопедія», «950 років» (про потребу святкування ювілею хрещення України). Чимало таких статей вийшло під псевдонімом Василь Верниволя: «Про видавничі справи «Просвіти»», «Союз визволення України», ««Буковина» (у 50-ліття засновин першого українського часопису на Буковині)». Аналіз матеріалів навіть одного часопису розкриває нам

багатогранність праці В.Сімовича, широту його наукових інтересів – у журналі можна знайти фольклористичну розвідку «Гагілки на Поділля».

Редакторська і журналістська праця В.Сімовича не обмежувалася лише участю у виданнях товариства «Просвіта», йому цікаві були всі вияви культурного життя, особливо шанований професор вітав творчі пошуки молодих. 1 січня 1934 р. вийшло перше число часопису «Назустріч: Література. Мистецтво. Наука. Громадське життя», видання виходило упродовж п'яти років. Видавав часопис О.Боднарівич, за редакцію відповідала А. Мучій-Боднарівич, редагувала колегія. Склад редколегії не вказано, однак відомо, що до неї входили М.Рудницький, Б.-І.Антонич, С.Гординський, В.Сімович. Завдяки блискучому творчому колективі, талановитому редагуванню «Назустріч» став найпопулярнішим літературно-мистецьким виданням тридцятих років. Орієнтація видання на західноєвропейську культуру спонукала західноукраїнських літераторів до поглиблення власної літературної культури, вдосконалення письменницької майстерності. Вагоме значення у фаховості та культурності часопису мала праця В.Сімовича, його величезна ерудиція, знання мов, античної та європейської літератур.

У часописі В.Сімович виступив як автор численних культурологічних праць. У статтях «Наша товариська мова», «Жінка і культурна мова» автор порушує проблему, яка є радше соціальною, не лише лінгвістичною, – це відповідальність носіїв мови за її розвиток. Сімович твердо переконаний, що лише постійна праця мовців над удосконаленням свого мовлення сприяє розвитку мови, формує суспільну культуру, особливо важливу роль відіграє жінка і мама «не тільки тим, що найбільше на дітей впливає, але й тим, що вона своєю мовою заражує ціле довкілля».

Чимало публікацій В.Сімовича присвячені висвітленню окремих історико-культурних подій, поверненню забутих імен – «Я.Весоловський на Буковині», «Велика індивідуальність. М.Грушевський», «Праведна душа (На свіжу могилу В.Біднову)», «Наталка Полтавка. На полтавських святах 1903 року», «Симон Петлюра у Львові», «Франко й українська молодь Галичини і Буковини 90-х рр.

XIX ст.», «Лисенко», «З листування М.Лисенка з Ф.Колессою». Науково-популярний характер статей зумовлений як типом видання, так і прагненням ученого у доступній формі подати відомості, які допомагали читачам заповнити прогалини в освіті. (Принагідно зазначимо, що такою ж була й педагогічна манера професора : «...те, про що він говорив не було сухим науковим викладом, а дуже типовою для його способу викладу-гутіркою. Він говорив нам про нове, невідоме, але в нього це виходило так, начеб ми вже про це дещо знали...» [2, с.46]). Сімовичеві вдалося подати цікаві портрети відомих культурних діячів: «Федьковичева мова», «Чи можна вже студіювати Шевченкову мову», «Куліш». Аналізуючи творчість письменників, він залишався мовознавцем – завжди наголошував на тому, як творчість письменника вплинула на розвиток мови.

«Назустріч» постійно виявляв зацікавленість до подій у підрадянській Україні, у часописі друкувалося чимало статей про життя і творчість тогочасних східноукраїнських письменників. Стаття «Література під обстрілом» (1935. – Ч. 1), у якій йдеться про розстріл українських письменників у Києві, засвідчує, що В.Сімович, на відміну від багатьох галичан, добре розумів трагедію українських письменників в УССР, які приречені на загибель, бо в підрадянській Україні панувала «...чисто джінгісханська етика, збудована на ясній системі – вбивати і нищити все, що українське, при допомозі самих українців». Антиукраїнську суть більшовицького режиму В.Сімович викриває також у статті «Як гинуть українські вчені» (1935. – Ч.17), присвяченій трагічній долі автора правописного словника Голоскевича, – «...їм шкідливий усякий Голоскевич, і то тільки тому, що він українець».

В.Сімович у розбудові української культури вбачав боротьбу за українську державність. Так, у статті «Український Рапперсвіль» (1934. – 15 січ.) учений закликає галицьку громадськість підтримати Музей визвольної боротьби українців у Празі, він наголошує, що така установа дуже «важна для недержавного народу» (виділення автора).

Найбільшого розголосу у 30-х рр. мав розподіл літературних нагород. Товариство письменників і журналістів ім. І.Франка (ТОПЖ), створене ще в 1928

р., з 1934 р. запровадило літературні нагороди, які з перервою у 1939 – 1941 рр. проіснували до 1944 р. Визначення переможців літературного конкурсу викликало великий інтерес у громадськості, у пресі велися дискусії щодо критеріїв оцінювання, правильності вибору переможців. Нагороди розподіляло журі у складі: В.Сімович (голова), М.Рудницький (секретар), О.Боднарівич, М.Гнатишак, В.Дорошенко, К.Малицька, М.Матіїв – Мельник, Ю.Шкрумеляк. На першу українську літературну премію покладали великі надії, на думку громадськості, існування конкурсу повинно було стимулювати українських письменників до написання вартісних творів, тому вибір В.Сімовича головою журі засвідчує його високий авторитет. Сам В.Сімович дуже серйозно ставився до обов'язків голови журі, щиро вболівав, щоб нагороду дістали найдостойніші – своїми міркуваннями він ділиться у публікаціях «Хто дістане літературну нагороду», «Літературна нагорода 1934 р.».

«Назустріч» розкрив ще одну грань творчої діяльності В.Сімовича – як знавця античної літератури, перекладача – у часописі був надрукований уривок «Орестеї». Перекладав Сімович, як він сам зазначав, через потребу такої роботи, для того, щоб спонукати молодь до перекладання. На важливості перекладів для розвитку національної культури наголошував учений і пізніше у статті «Наші молоді лірики та універсалісти», надрукованій у «Наших днях» під псевдонімом Василь Верниволя, – «куди краще нашим авторам засісти за європейських класиків, і перекладати їх. Це буде великий вклад в нашу культуру» [3]. Провінційність тодішньої української культури, літератури зокрема, В.Сімович вбачав у низькій культурності письменників, їхній малоосвіченості: «Ми не маємо ні драми, ні роману, бо драма і роман потребують великих студій, вимагають праці, домагаються від їх автора знання європейського письменства, головню ж клясичного» [3].

1939 р. вийшло 4 номери журналу «Сьогочасне й минуле: вісник українознавства видає Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові», за редакцію якого відповідав професор В.Сімович. У виданні було зазначено, що редактором журналу є проф. І.Раковський, окремі ділянки мають своїх референтів, голова

комісії референтів – В.Сімович. Робота над часописом була дуже дорога для В.Сімовича, він, як ніхто, розумів важливість існування фахових наукових видань з українознавства. М.Семчишин згадував про спільну працю над редагуванням журналу: «Мені пощастило працювати під керівництвом професора коректором вже надрукованих текстів, що дало мені прекрасну нагоду скористатися з його уваг і вказівок. І на цих виданнях як просвітянських, так і НТШ-івських була в 1933-39 рр. печать його духа. Була ця праця тиха, непомітна, кабінетна, але яка ж важлива, коли взяти до уваги провінціальність тодішньої української літературної мови в Галичині, брак потрібної термінології. Окрім цього, панувала ще й розгубленість у правописі, бо до Харківського правопису ставилися тоді в Галичині дуже критично» [2, с.47]. В.Сімович справді намагався розв'язати правописну проблему, у редакторській статті він порушує питання вибору правописної системи: «Доки Наукове Товариство обов'язує ухвала, що видання друкуються правописом, прийнятим Академією Наук в Києві 1929 р., у нашому журналі вживатимемо цього правопису, та тільки з різницею, що апострофа, який не має фонологічної ваги (не виявляє різниці у значінні слів) не зазначаємо, зате ставимо його у сприросткованих словах, і то перед нейотованими голосівками»(1939. – Ч.1). Завдяки праці редакторів «Сьогочасне й минуле» стало серйозним авторитетним науковим виданням, у якому друкувалися дослідження видатних українських науковців – істориків, філологів, мовознавців: П.Зайцева, Л.Білецького, Д.Антоновича, Є.Пеленського, І.Раковського.

У час московсько-советської влади 1939 - 41 рр. наука, освіта опинилася у скрутних обставинах. Офіційне декларування підтримки української культури з боку влади насправді обернулося нищенням усіх попередніх культурних досягнень галицьких українців. У січні 1940 р. відбулися загальні збори НТШ, на яких було проголошене реформування, а фактично самоліквідація НТШ. «Просвіту» також було зліквідовано, припинено вихід періодичних видань. У березні 1940 р. почав працювати Львівський філіал АН. В.Сімович став керівником мовознавчого інституту. На противагу постійному психологічному тискові, який панував у нових установах, В.Сімовичеві вдалося створити дружню

атмосферу праці «серед своїх»: «...ми почували себе наче вдома, і це нас відпружувало. Тут у філіялі, ми, працюючи, духово відпочивали» [2, с.77]. До інституту навідувалися гості зі Східної України, зокрема Ю.Шевельов. Відомо, що академічний колектив працював над підготовкою польсько-українського словника. Як ми зазначали вище, у цей час В.Сімович працює деканом гуманістичного факультету, більш докладних відомостей про діяльність В.Сімовича не можемо подати, оскільки літературно-мистецькі, культурно-освітні часописи у цей період не виходили (видання Спілки Радянських письменників «Література і Мистецтво» було звичайною агіткою).

Роки німецької окупації відкрили нову сторінку в західноукраїнській історії. Всупереч сподіванням українців створення незалежної держави не входило у плани Німеччини. Культурне життя було обмежене приписами, хоча в Галичині культурні діячі не мали особливих обмежень. Наприкінці червня 1941 р. було засновано творчі спілки українських письменників, українських журналістів, музик, Літературно-Мистецький Клуб. Активним учасником культурного життя у воєнні, неспокійні роки був В.Сімович, сучасникам здавалося, що професор хоче встигнути зробити все: «Треба мати особливе щастя, щоб не будши поінформованим про розклад щоденних занять «зловити» професора Сімовича. З університету довідуємося, що професор у бібліотеці, з бібліотеки доносять, що професор якраз перед хвилиною вийшов до видавництва і т.д. Набираємося переконання, що професор як звичайно в навалі роботи з тисячею справ і занять. Професор Сімович – це типовий український вчений, що не може відгородити себе рамцями своєї вузчої спеціальности від актуальних щоденних потреб громадянства. Звичайна доля українського вченого в своєрідних умовах нашого життя» [4].

1942 р. німецька влада закрила університет, ректором якого був В.Сімович. Німецька влада також не була зацікавлена у розвитку української науки, а тому не дозволила відновити діяльність НТШ. При Українському Центральному Комітеті був зорганізований Науковий Фонд, на чолі якого перебував В.Сімович. Завданням фонду було надання матеріальної допомоги науці й ученим, а

діяльність його учасників переважно зводилася до читання лекцій та іншої громадської роботи.

Видавнича діяльність українців була пов'язана з «Українським видавництвом» у Кракові, значення видавництва зросло після відкриття філії у Львові, яку очолив В.Сімович. Завдяки праці В.Сімовича в «Українському видавництві» вийшли студії визначних українських мовознавців – Житецького «Нарис історії української мови в 17 віці», Грунського і Ковальова «Нариси з історії української мови». З інтерв'ю журналу «Наші дні» знаємо, що Сімович готував до друку праці Синявського «Норми сучасної української мови», Смеречинського «Нариси з української синтакси», Курило «Уваги до сучасної української мови» – «без повищих книжок не може обійтися сучасний український інтелігент, що дбає про чистоту рідної мови. Вся моя теперішня робота концентрується головно коло найбільш пекучих питань із українського мовознавства. За большевицьких часів проскрибовано ряд граматичної літератури з великою шкодою для устійнення зразкової літературної мови» [4]. У той же час Сімович редагував збірник праць до 25-річчя смерті І.Франка, працював над третім виданням своєї граматики, практичною граматику для німців, займався проблемами української морфології. Окрім зазначеної вище викладацької, редакторської, видавничої, наукової, адміністративної роботи, Сімович брав участь у культурно-громадській роботі – організації заходів, проведенні публічних лекцій, диспутів. Так, знаходимо відомості, що професор виголошував промову на Шевченківській Академії, що проходила в Оперному театрі, у доповіді Сімович звернув увагу на політичні поеми Шевченка з доби «Трьох літ» (1942). У березні 1943 р. Сімович брав участь у роботі Краєвого з'їзду культурно-освітніх працівників, який проходив у залі Літературно-Мистецького Клубу, виступив із доповіддю «Чого нам чекати від української науки». Учений наголосив на потребі якнайтіснішого зв'язку науки з життям народу, на розвитку українознавства, вихованні молодих науковців, підтримуванні наукових осередків поза Львовом (Наші дні. – 1943. – Ч.4). У залі Інституту Народної Творчості В.Сімович прочитав для студентів лекцію, присвячену інтерпретації

Шевченкового «Послання» (Наші дні. – 1943). У червні 1943 р. Спілка Науковців влаштувала публічну лекцію В.Сімовича у Літературно-Мистецькому Клубі, тема лекції «Деякі тенденції розвитку нашої літературної мови».

В.Сімович активно дописував до періодичних видань – «Краківських вістей» та журналу «Наші дні». Важливе значення у культурному житті Західної України за часів німецької окупації мав часопис «Наші дні» (1942-1943), який став справді загальнонаціональним літературно-мистецьким часописом, а зараз є хронікою, що зафіксувала тогочасне українське культурне життя. У статтях ««Лис Микита» в новім одягу», «Біда з тим ятем». В.Сімович говорить про відповідальність редакторської роботи. Історію українського правопису автор простежує у студії «Літери і політика». Актуальним проблемам культури мови присвячені статті «Українські прізвища з хресних імен», «Як наголошувати наші прізвища на -енко».

У березні 1944 р. українська громадськість Львова провела на вічний спочинок професора Сімовича. Сучасники розуміли, що «не стало в живих Людини, яка за 11 років свого перебування у Львові зробила так багато для української науки, а особливо для культури українського друкованого слова» [2, с. 132]. Значення діяльності В.Сімовича для української науки, культури було надзвичайно важливим, а вплив його на учнів, співробітників величезним. Ю.Шевельов у статті «Незаступна втрата», подаючи портрет ученого, розкриває ідейно-моральні критерії праці видатного мовознавця: «Його гнів викликала всяка нечесність, безпринципність, пристосовництво. З якою зневагою говорив він про тих, що несумлінно ставляться до фактів, легковажать серйозністю своєї праці. Яку огиду викликали в ньому національні перекинчики. Сімович за життя був живим прикладом того, яким повинен бути не тільки визначний громадянин, а й великий учений. Суворі методологія, повага до фактів, невичерпне знання джерел, наукова чесність, ідейність, дисциплінованість, широкий круговид, колосальна працьовитість – ось короткий його портрет як науковця» [5].

Отже, В.Сімович був активним учасником західноукраїнського культурного життя 30–40-х рр. ХХ ст., одним із тих, чия діяльність формувала ідейно-

естетичні засади тогочасної української культури. Сьогодення вимагає всебічного й ґрунтовного аналізу кожного наукового факту, введення у науковий обіг усіх джерел, які б сприяли вивченню та осмисленню спадщини В.Сімовича, видатного українського ученого, громадянина, значення якого у розвитку української культури важко переоцінити.

Список використаних джерел

1. Гординський С. Василь Сімович, людина і вчений. *Наші дні*. 1942. Ч.5. С.5.
2. Семчишин М. З книги Лева. Український Львів 20-40-х рр. Львів, 1998.
3. Верниволя Василь. Наші молоді лірики та універсалісти. *Наші дні*. 1942. Ч.8. С. 1.
4. Терен М. З творчих буднів Львова. *Наші дні*. 1942. Ч.2. С.3.
5. Шевельов Ю. Незаступна втрата. *Наші дні*. 1944. Ч.4-5. С.2-3.

Тетяна ГОЛОВАЧ,

кандидат філологічних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

МІЖКУЛЬТУРНА ІНШОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ

Анотація. У статті, на основі аналізу наявних досліджень, розглянуто основні підходи до трактування поняття “міжкультурна комунікація”. Обґрунтовано головні етапи реалізації методики формування міжкультурної комунікативної компетенції у здобувачів вищої освіти немовних закладів вищої освіти.

Аргументовано, що з посиленням ролі іноземних мов в житті сучасного суспільства зростає потреба у фахівцях, здатних ефективно здійснювати процес міжкультурної комунікації, що передбачає формування не лише мовної, але і

когнітивної свідомості здобувачів вищої освіти. Для забезпечення позитивної мотивації здобувачів вищої освіти до оволодіння міжкультурною компетенцією досліджено методики формування міжкультурної компетенції.

Вмотивовано, що розвиток міжнародної співпраці в різних сферах науки, культури та бізнесу передбачає активне спілкування фахівців з різних країн світу. Саме тому навчання іншомовному спілкуванню здобувачів вищої освіти у немовному закладі вищої освіти повинне включати в себе комунікативну, інтерактивну та перцептивну сторони.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, міжкультурна компетенція, міжкультурна іншомовна компетенція, методика формування міжкультурної комунікативної компетенції.

INTERCULTURAL FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE: PROBLEMS OF FORMATION

Abstract. The article, based on the analysis of available research, presents main approaches to the understanding of the notion of “intercultural communication”. The main stages of the implementation of the methodology for the formation of intercultural communicative competence among applicants for higher education in non-linguistic institutions of higher education are substantiated.

It is indicated that with the strengthening of the role of foreign languages in the life of modern society, there is a growing need for specialists who are able to effectively carry out the process of intercultural communication, which involves the formation of not only linguistic, but also cognitive consciousness of applicants for higher education. To ensure positive motivation of applicants for higher education to master intercultural competence, the methods of forming intercultural competence have been studied.

It is pointed out that the development of international cooperation in various fields of science, culture and business involves active communication of specialists from around the world. Therefore, teaching foreign language communication to applicants for

higher education in a non-linguistic institution of higher education should include a communicative, interactive and perceptual side.

Key words: *intercultural communication, intercultural competence, intercultural foreign language competence, methods of formation of intercultural communicative competence.*

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві тотальної глобалізації потреба народів у культурному порозумінні призводить до інтенсифікації комунікативних процесів. Це виражається у збільшенні кількості культурних обмінів та прямих контактів між державними інститутами, суспільними рухами та окремими індивідами різних країн та культур. Розширення взаємодії культури та народів робить особливо актуальним питання міжкультурної комунікації.

Теорію і практику міжкультурної комунікації досліджують у різних науках, зокрема культурології, лінгвокраїнознавстві, етнолінгвістиці, теорії і практиці перекладу, філософії, психології, соціології тощо. Проте аналіз міжкультурної комунікації саме з точки зору методики викладання іноземної мови видається для нас найбільш цікавим та перспективним.

Відомо, що поняття міжкультурної комунікації бере свій початок з 1954 року. Саме тоді з'явилася книга Е. Голла та Д. Трагера "*Culture as Communication*" ("Культура як комунікація"), в якій автори вперше запропонували для широкого вживання термін "міжкультурна комунікація", який, на їхню думку, відображав специфічну сферу людських відносин. Пізніше основні положення та ідеї міжкультурної комунікації були розвинуті у відомій праці Едварда Т. Голла "*The Silent Language*" ("Німа мова", 1959) де автор показав тісний зв'язок між культурою та комунікацією [2, с. 8].

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у вивчення процесу міжкультурної комунікації зробили такі вчені як Є. Верещагін, Т. Грушевицька, В. Костомаров, В. Попков, А. Садохін, С. Тер-Мінасова, Е. Фалькова та ін. Теорія міжкультурної комунікації інтенсивно розвивається та знаходиться у процесі становлення. Вивченням її проблематики займаються, зокрема, П. Донець, Ф.

Бацевич, В. Андрущенко, О. Гриценко, Л. Губерський, І. М'язова, Ю. Малахова, П. Осипов та ін.

Науковці, що займаються вивченням процесу міжкультурної комунікації, тлумачать це поняття по-різному, оскільки її досліджують з різних точок зору та у різних науках. Приміром, Ю. Малахова вважає, що міжкультурна комунікація здійснюється в умовах значних культурно-обумовлених відмінностей, а її учасники використовують спеціальні мовні варіанти і дискурсивні стратегії, які відрізняються від тих, що використовують при спілкуванні в межах однієї культури [5, с. 8]. Цієї ж думки дотримується і Т. Космеда, зазначаючи, що міжкультурна комунікація охоплює все коло явищ, що мають певне відношення до зіставлення та взаємодії культур, а також їх носіїв [4, с. 126].

Заслуговує на увагу думка Ф. Бацевича, який вважає, що міжкультурна комунікація є процесом спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, як правило, послуговуються різними ідіоетнічними мовами, відчувають лінгвокультурну "чужинність" партнера по спілкуванню, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку у спілкуванні [1, с. 13]. Основними причинами цих невдач є різниця у світосприйнятті, що призводить до непорозуміння і конфліктів.

Очевидно, що особливої уваги потребує дослідження міжкультурної взаємодії, у процесі якої відбуваються контакти носіїв різних культур і мов, і де мова виступає в ролі найголовнішої ознаки ідентичності. Отже, **метою** цієї статті є аналітичний огляд методики викладання іноземних мов, на основі методу міжкультурної комунікації, тобто комунікативного підходу до вивчення іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. В період модернізації української освіти, а також входження України в міжнародний освітній простір і приєднання до Болонського процесу істотно зростає роль іноземної мови як засобу спілкування.

З посиленням ролі іноземних мов в житті сучасного суспільства зростає потреба у фахівцях, здатних ефективно здійснювати процес міжкультурної

комунікації, що передбачає формування не лише мовної, але і когнітивної свідомості здобувачів вищої освіти.

Для забезпечення позитивної мотивації здобувачів вищої освіти до оволодіння міжкультурною компетенцією О. Зеліковська розробила методичку формування міжкультурної компетенції (МКК), яка складається з чотирьох етапів.

Для першого етапу характерним є мотивування значущості міжкультурної компетенції для здобувачів вищої освіти. Завдання викладача полягає у підборі відповідного матеріалу, автентичних текстів, у котрих подані приклади проблем та непорозумінь, що можуть виникати у майбутній професійній діяльності студентів через незнання національно-культурних особливостей партнерів по спілкуванню.

Мета другого етапу полягає у набутті предметно-професійних знань та знайомстві з національними стилями комунікації. Такий підхід передбачає систему завдань на зіставлення двох культур, що сприяє глибшому розумінню своєї культури та адекватній оцінці явищ іншої культури.

Метою третього етапу є формування навичок та умінь МКК через вирішення системи репродуктивних та творчих завдань.

Четвертий етап передбачає формування вмінь самостійного використання міжкультурних знань та вмінь при вирішенні проблемних завдань [3].

На думку О. Зеліковської дотримання такого поетапного алгоритму сприяє укріпленню міжпредметних зв'язків, забезпеченню стійкого інтересу студентів до формування МКК, подоланню іншомовних бар'єрів, та усвідомленню необхідності врахування міжкультурних розбіжностей у майбутній професійній діяльності [3].

Знання іноземної мови дає людині право говорити, а значить, заявити про себе, висловити свою думку, брати участь в дискурсі. Розвиток міжнародної співпраці в різних сферах науки, культури та бізнесу передбачає активне спілкування фахівців з різних країн світу.

Навчання іншомовному спілкуванню здобувачів вищої освіти у немовному закладі вищої освіти повинне включати в себе комунікативну (обмін інформацією

між індивідами), інтерактивну (полягає в організації взаємодії між індивідами) та перцептивну (означає процес сприйняття і пізнання один одного та встановлення взаєморозуміння) сторони.

Висновки. Для ефективної міжкультурної взаємодії необхідно дотримуватися певних чинників, що сприяють формуванню у здобувачів вищої освіти комунікативних навичок: 1) володіння викладачем не лише професійними знаннями, але й невербальними засобами спілкування для організації вдалого навчання іншомовному спілкуванню; 2) використання мультимедійних засобів навчання, що впливають на перцептивну сторону іншомовного спілкування та сприяють ефективному вивченню соціокультурних явищ; 3) виконання вправ, що носять проблемний характер — дискусії, рольові ігри, проектна робота, що мотивують здобувачів вищої освіти до подальшого іншомовного спілкування.

Одним із завдань професійної підготовки викладачів іноземної мови є виховання у здобувачів вищої освіти поваги до культури іншого народу, об'єктивна оцінка явищам культури іншого народу, пробудження у здобувачів вищої освіти бажання дізнатися якомога більше про країну мови, що вивчається, враховуючи при цьому можливість взаємного збагачення культур. Лише в цьому випадку можна буде говорити про діалог культур в широкому сенсі цього слова, що передбачає взаєморозуміння і взаємозбагачення.

Таким чином, проаналізувавши методики викладання іноземної мови, можемо стверджувати, що міжкультурна іншомовна комунікація, як невід'ємна складова глобалізаційного процесу, є дієвим чинником для підвищення мотивації здобувачів вищої освіти при вивченні іноземної мови.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Теорія міжкультурної комунікації: сутність, презентативна одиниця, специфіка термінології. Культура народів Причорномор'я. Симферополь, 2008. № 137. Т. 1. С.11-14.

2. Грушевицкая Т. Г., Попков В. Д., Садохин А.П. Основы межкультурной коммуникации. Под ред. А.П. Садохина. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 352 с.

3. Зеліковська О. Методика формування міжкультурної компетентності студентів вищих економічних навчальних закладів [електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2012_1/4zelikov.pdf

4. Космеда Т. Теорія міжкультурної комунікації в проекції на особистість Івана Франка [електронний ресурс]. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2007. Вип. 2. С. 126–132. Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/teoria_praktyka_ukr_mova/vyp_02_2007/20.%20Kosmeda.pdf

5. Малахова Ю. В. Японські лексичні запозичення в контексті міжкультурної комунікації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.13 “Мови народів Азії, Африки, аборигенних народів Америки та Австралії”. Київ, 2007. 20 с.

Галина ГОРУН,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Анотація.

У статті йдеться про те, що в навчальному процесі важливу роль відіграє мотивація, формування якої в студентів має бути одним з основних завдань навчально-виховного процесу. Мотивація визначає продуктивність навчальної діяльності та є її органічною складовою. Доведено, що якісна іношомовна підготовка студентів можлива за умови впровадження сучасних освітніх технологій, таких як: професійно орієнтоване навчання, метод проєктів, технології інтенсивного й дистанційного навчання, інформаційні та телекомунікаційні технології, робота з навчальними та контролюючими комп'ютерними програмами з

іноземних мов, ігрові технології, створення презентацій, тренінгові системи навчання. Значно підвищити результативність заняття можна за умови професійно орієнтованого наповнення змісту дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Використання інноваційних підходів до викладання англійської мови та мультимедійних засобів навчання дозволяє студентам підвищити мотивацію до вивчення іноземних мов, забезпечити доступ до нових, альтернативних джерел інформації, розвинути самостійну розумову діяльність, сформувати комунікативні навички, міжкультурну й професійну компетентність.

Ключові слова: *сучасні методи навчання, іноземна мова за професійним спрямуванням, мотивація навчання, інноваційні технології викладання, інформаційні технології.*

MODERN METHODS OF TEACHING ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES

Abstract.

The article talks about the important role of professional motivation in the educational process, which formation by students of higher education should be one of the main tasks of the educational process.

Motivation determines the productivity of educational activity and is its organic component. It is proved that high-quality foreign language training of students is possible on condition of modern educational technologies introduction, such as: professionally-oriented training, method of projects, intensive and distance teaching technologies, information and telecommunication technologies, work with educational and controlling computer programs in foreign languages, game technologies, creation of presentations, training educational systems. It is possible to significantly increase the effectiveness of the lesson, provided that the content of the subject “Foreign language for Specific Purposes” is professionally oriented.

Using of innovative approaches to teaching English and multimedia teaching

aids allows students to increase motivation to foreign languages studying, to provide access to new, alternative sources of information, to develop independent mental activity, to form communication skills, intercultural and professional competence.

Key words: *modern teaching methods, foreign language for specific purposes, studying motivation, innovative educational technologies, information technologie*

Постановка проблеми. Головною метою навчання іноземних мов за професійним спрямуванням є набуття студентами вмінь і навичок грамотного використання іноземної мови в щоденному, діловому та професійному спілкуванні. На сучасному етапі англійська мова є головним інструментом міжнародного спілкування в академічних та ділових колах.

Аналіз останніх досліджень. Багато українських і зарубіжних фахівців досліджують шляхи впровадження інноваційних освітніх технологій у навчальний процес вищої школи, удосконалення методики викладання іноземних мов. Інтерактивні методи навчання іноземних мов досліджували Т. Мельнікова, О. Пасічник та ін. Зокрема, О. Пасічник розглядала сучасні технології навчання як засіб самореалізації студентів в освітньому середовищі ЗВО на основі вебквест-технології.

Особливу увагу варто приділити науковим розробкам Т. Гончаренко, яка зробила внесок у з'ясування мотивації вивчення іноземної мови як соціальної функції освіти, та Н. Шпакової, яка розкрила у своїх працях питання формування мотивів вивчення іноземної мови й позитивного ставлення до дисципліни в студентів.

Науковці вивчали різні аспекти викладання іноземних мов у немовних ЗВО. Зокрема, О. Дігтяр, Т. Танцура – використання мультимедійних засобів навчання студентів на заняттях з англійської мови в немовних вузах; Н. Білан – комунікативний метод навчання іноземних мов; А. Білоцерковець – новітні методи викладання іноземної мови за професійним спрямуванням.

Мета статті – проаналізувати та розкрити зміст сучасних інноваційних

технологій навчання, які сприяють підвищенню мотивації до опанування іноземних мов та, відповідно, розвитку й самореалізації студентів у межах дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Виклад основного матеріалу. Інформаційні технології стають невід'ємним інструментом у сучасному процесі викладання та одним зі складників інноваційного підходу навчання студентів загалом й іноземних мов зокрема [8, с. 163].

Основними завданнями для викладача навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» є таке: забезпечення належного рівня підготовки студентів з іноземної мови відповідно до вимог державного освітнього стандарту; виховання та розвиток студентів засобами англійської мови за допомогою наукової та організаційно-методичної роботи.

У навчальному процесі вагому роль відіграє мотивація. За визначенням С. Гончаренка, *мотивація* – це «система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Одна й та сама діяльність може здійснюватись з різних мотивів. Завдання педагога виховання правильної мотивації» [3, с. 217].

Розрізняють зовнішню та внутрішню мотивації. Внутрішня залежить від внутрішнього середовища (викладач, навчальна група, оточення), зовнішня – зумовлена значущістю інформації про країну, мову якої вивчають, зокрема про її культуру та історію; усвідомленням важливості мови для реалізації потреб. Викладач повинен знати потреби студентів, постійно підтримувати мотивацію навчання на високому рівні.

Існує кілька видів мотивації стосовно іноземної мови. Це може бути широка соціальна мотивація, пов'язана з почуттям громадянського обов'язку перед країною та рідними, з уявленням про навчання як шлях до здійснення свого призначення в житті. Другий різновид зовнішньої мотивації – вузькоособистісна – визначає ставлення до оволодіння іноземною мовою як способу самоствердження, а інколи як шлях до особистого благополуччя, отримання кращої роботи. Для підтримання мотивації викладачу необхідно

чітко бачити можливі джерела мотивації: 1) усвідомлення й прийняття студентами соціальної необхідності вивчення іноземної мови; 2) формування в студентів особистісних потреб вивчення іноземної мови. Мотивація визначає продуктивність навчальної діяльності і є її органічною складовою [9].

За визначенням дослідника В. Маригодова, «інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння та спільного вирішення навчальних завдань» [6, с. 51].

Вибір методів залежить від низки умов: специфіки змісту навчального матеріалу, загальних завдань підготовки майбутніх фахівців, часу, який викладач має для вивчення цієї дисципліни, особливостей складу студентів.

Якісна мовна підготовка студентів неможлива без використання сучасних освітніх технологій. Сучасними технологіями викладання іноземної мови є професійно орієнтоване навчання, метод проєктів, технології інтенсивного й дистанційного навчання, інформаційні та телекомунікаційні технології, робота з навчальними та контролюючими комп'ютерними програмами з іноземних мов, створення презентацій, навчання іноземної мови в комп'ютерному середовищі (форуми, блоги, електронна пошта), тренінгові системи навчання, новітні тестові технології, а саме створення бази матеріалів з іноземної мови для проведення комп'ютерного тестування з метою контролю знань студентів [5, с. 56] тощо.

Вивчення іноземних мов з інтеграцією сучасних інтернет-технологій в освітній процес надає змогу студентам удосконалити свої навички аудіювання та читання; подолати мовний бар'єр завдяки зануренню в мовне середовище; знайомить студентів з онлайн-ресурсами, які пропонують багато цікавої та корисної інформації, за допомогою якої студент вирішує поставлені викладачем завдання; стимулює обговорення тем та дискусій іноземною мовою в позааудиторний час, що в кінцевому підсумку приводить до підвищення мотивації до вивчення іноземної мови як такої й подальших успіхів у професійній діяльності. У зв'язку із швидким зростанням науково-технічної

бази та інформаційних технологій, підвищуються вимоги до викладачів. Використання сучасних інтернет-технологій у навчальному процесі приводить не до заміщення викладачів комп'ютерними системами, а до змін ролі та функцій викладачів, ускладнення викладацької діяльності .

Використання комп'ютерних технологій під час вивчення іноземної мови не лише відкриває студентам доступ до нових джерел інформації, а й підвищує ефективність самостійної роботи (самостійна підготовка мініпроектів за тематикою спілкування та їх презентація), надає нові можливості для творчості. Завдяки цьому студенти можуть засвоювати більше матеріалу, ніж при традиційному навчанні, показувати свої реальні знання.

Зміст і технологія навчання іноземної мови повинні відповідати актуальним інтересам та задовольняти потреби студента, тобто відтворювати оточення, найбільш наближене до реального життя. Для цього викладач іноземної мови має виявляти більший інтерес до спеціальностей студентів, бути обізнаним в основних досягненнях у відповідних галузях. Необхідно постійно підтримувати зв'язок з викладачами спеціальних дисциплін для визначення актуальних питань майбутніх професій студентів [4, с. 51].

Висновки. Упровадження інноваційних підходів до викладання англійської мови з використанням мультимедійних засобів навчання надає змогу студентам підвищити мотивацію до вивчення іноземних мов; отримати доступ до нових, альтернативних джерел інформації; розвинути самостійну розумову діяльність; удосконалити творчу самореалізацію; сформувати комунікативні навички, міжкультурну та професійну компетентність.

Таким чином, зазначені технології допомагають якісно урізноманітнити заняття, зробити його інформативно й дидактично різноманітним та значно підвищити його результативність за умови професійно орієнтованого наповнення змісту дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Методи викладання іноземних мов постійно оновлюються, отже, зростає потреба в їх вивченні. Оскільки однією з найбільш ефективних методик є комунікативна, то перспективи подальших розвідок убачаємо в її дослідженні.

Список використаних джерел:

1. Білан Н. Комунікативний метод навчання іноземних мов студентів немовних ВНЗ. Молодь і ринок. 2012. № 5. С. 149–153.
2. Білоцерковець А. Новітні методи викладання іноземної мови за професійним спрямуванням у ВНЗ. Дослідження та впровадження в начальний процес сучасних моделей викладання іноземної мови за фахом : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з питань методики викладання іноземної мови (15 травня 2017 р.). Одеса : Одеський нац.університет імені І. І. Мечникова, 2017. С. 21–22.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
4. Гончаренко Т. Є. Мотивація вивчення іноземної мови як соціальна функція освіти. Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2010. № 4. С. 47–55.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. С. 338–339.
6. Маригодов В. К., Слободянюк А. А., Козлакова Г. О. Освітня система як технологічний комплекс. Проблеми освіти: наук.- метод. зб. 2000. № 22. С. 51– 56.
7. Мельнікова Т. Сучасні методи викладання іноземних мов. Лінгвістичні та лінгвокультурологічні аспекти навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 24–25 квітня 2014 р.). Дніпропетровськ, 2014. С. 57–59.
8. Пасічник О. О. Сучасні технології навчання як засіб самореалізації студентів в освітньому середовищі ЗВО. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019. Вип. 69. С. 162–166.

9. Шпакова Н. Г. Формування мотивів вивчення іноземної мови і позитивного ставлення до предмета у студентів вищих навчальних закладів. Особистість у єдиному освітньому просторі. Конференція 2: Освіта й особистість: нові підходи, сучасна дидактика, інноваційні технології : матеріали V Міжнар. Форуму (07–18 квітня 2014 р., м. Запоріжжя). 2014. Вип. 2 (16). URL: virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp161/shpakova_n.g..pdf (дата звернення: 10.05.2020).

10. Sharhun, T., & Potseluiko, A. (2020). Linguistic and humanitarian competence of future engineers: the philosophical and anthropological aspect. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 10/42, 122–134. doi: <https://doi.org/10.24919/24132039.10/42.199852>

Роксолана ЗАПОТІЧНА,

кандидат економічних наук

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуто роль та особливості самостійної роботи здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей як однієї з провідних форм організації процесу навчання іноземних мов у немовному закладі вищої освіти та необхідної професійної складової сучасного фахівця у галузі економіки. Особлива увага приділяється факторам, що підвищують ефективність самостійної роботи як з боку здобувачів вищої освіти, так і з боку науково-педагогічних працівників. У статті наведено зразки завдань для самостійної роботи здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей, які сприяють формуванню знань, їх закріпленню та систематизації на різних етапах вивчення іноземної мови, а також критерії оцінки самостійної роботи. В основу статті покладено навчально-методичні матеріали, а

також наукові розробки вітчизняних та зарубіжних науковців та особистий викладацький досвід автора статті.

Ключові слова: автентичні тексти, активний словник, економічна термінологія, іноземна мова професійного спрямування, самостійна робота, завдання для читання і аудіювання.

ORGANIZATION OF THE INDEPENDENT WORK OF STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES IN THE PROCESS OF LEARNING ENGLISH

Abstract. The article examines the role and peculiarities of independent work of students of economic specialties as one of the leading forms of organizing the process of learning foreign languages in a non-linguistic higher education establishments and a necessary professional component of a modern specialist in the field of economics. Particular attention is paid to the factors that increase the effectiveness of independent work both on the part of students and on the part of scientific and pedagogical workers. The article provides examples of tasks for independent work for students of economic specialties, which contribute to the formation of knowledge, their consolidation and systematization at various stages of learning a foreign language, as well as criteria for evaluating independent work. The article is based on educational and methodological materials, as well as scientific researches of Ukrainian and foreign scientists and personal teaching experience of the author of the article.

Key words: authentic texts, active vocabulary, economic terminology, foreign language for professional purposes, independent work, tasks for reading and listening.

Постановка проблеми. У сучасному освітньому процесі самостійна робота набуває нової ролі. Професійне зростання фахівця, у тому числі фахівця у галузі економіки, його затребуваність на ринку праці насамперед залежить від уміння проявити ініціативу, нестандартно вирішувати завдання, від здатності самостійно планувати та приймати рішення. Саме тому самостійна робота здобувачів вищої освіти є однією з найважливіших складових навчального процесу. Самостійна робота здобувачів вищої освіти у процесі вивчення іноземної мови у немовному

закладі вищої освіти є особливою формою самоосвіти. Вона допомагає опанувати іноземну мову як необхідну професійну складову сучасного економіста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. С. Шевченко та І. Кривонос у своєму дослідженні розробили рекомендації для усунення труднощів під час самостійної роботи, а також для підвищення її продуктивності, до яких віднесли врахування науково-педагогічними працівниками психолого-педагогічні умов організації самостійної роботи, а саме: форм самостійної роботи, через які підвищується вмотивованість навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти; її принципів; завдань і шляхів реалізації професійно-комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти; контроль досягнень з дисципліни слухачів курсу, як реалізацію форм, принципів та завдань самостійної роботи [1].

К. Ярославцева та Д. Смужаниця розглянули ефективність застосування самостійної роботи під час вивчення іноземної мови як в аудиторії, під час занять, так і позааудиторний час. На їхню думку, самостійна робота здобувачів вищої освіти є важливою у сучасних реаліях, зважаючи на те, що вона є складовою частиною системи навчання у закладах вищої освіти. Вона вимагає системного підходу і має бути побудована на єдиній методологічній основі. При організації самостійної роботи у закладі вищої освіти повинні бути чітко визначені зміст та мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти, план, організаційно-методичне забезпечення та форми контролю. Науковці роблять висновок про те, що організація самостійної роботи у закладах вищої освіти має постійно вдосконалюватися, і їй потрібно приділяти значно більше уваги, ніж їй відведено сьогодні [2].

С. Заволока розглянула форми організації самостійної роботи з метою активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти у навчальному процесі та здійснила спробу довести, що самостійна робота є невід'ємною частиною іншомовного навчання. У своєму дослідженні С. Заволока також наводить приклади позааудиторних завдань для самостійної роботи здобувачів вищої освіти, що сприяють формуванню навичок роботи з іншомовними фаховими

джерелами інформації (читання, переклад), а також формуванню навичок усного мовлення (говоріння та аудіювання) [3].

І. Сологор та В. Костенко здійснили спроба визначити особливості організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням, а також виділили основні етапи самостійної роботи:, а саме 1) підготовчий етап (теоретичне, психологічне, організаційно-методичне і матеріально-технічне забезпечення самостійної роботи); 2) основний етап (безпосереднє виконання навчального завдання, де значну роль відіграють наполегливість, цілеспрямованість, відповідальність); 3) завершальний етап (аналіз ефективності використаних у процесі роботи методів і засобів; застосування контролю та самоконтролю для перевірки й корекції виконаного завдання) [4].

О. Цвид-Гром, О. М. Носенко, В. Резнік, О. Боньковський праналізували поняття самостійної роботи у закладах вищої освіти та висвітлили особливості та форми організації самостійної діяльності здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання у процесі вивчення іноземних мов. Науковці роблять висновок про те, що головне завдання організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти полягає не тільки в оптимізації її окремих видів, але й у створенні умов для підвищення активності, самостійності та відповідальності здобувачів вищої освіти у здійсненні всіх видів навчальної діяльності в умовах дистанційного навчання іноземних мов, активізація самостійної роботи здобувачів вищої освіти передбачає застосування відповідних їхньому рівню освітніх технологій, покликана вирішувати завдання розвитку дослідницьких умінь та творчої активності [5].

Мета статті – розглянути роль та особливості самостійної роботи здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей як однієї з провідних форм організації процесу навчання іноземних мов у немовному закладі вищої освіти та необхідної професійної складової сучасного фахівця у галузі економіки та надати рекомендації щодо ефективного застосування завдань для самостійної роботи.

Виклад основного матеріалу. Розрізняють чотири види мовленнєвої діяльності: два з них утворюють текст – говоріння, письмо, а інші – слухання (аудіювання) і читання – здійснюють сприйняття. Читання і слухання – пасивні види мовленнєвої діяльності, а письмо і говоріння – активні. На практичних заняттях здобувачі вищої освіти займаються активною мовленнєвою діяльністю, у процесі самостійної роботи – пасивною.

Існує кілька класифікацій завдань із самостійної роботи здобувачів вищої освіти: – навчальні завдання, при яких викладач пропонує здобувачам вищої освіти завдання та пояснює, як їх виконувати; тренувальні завдання – здобувачі виконують за зразком; пошукові завдання – здобувачі виконують самостійно.

Основна увага у статті приділяється таким видам самостійної роботи здобувачів вищої освіти як розвиток навичок слухання та читання. Це, головним чином пов'язано з тим, що впродовж аудиторного заняття не можливо виділити достатньо для перегляду фільмів чи прочитання наукових статей.

Перед наведенням прикладів вправ для самостійної роботи вважаємо, що потрібно встановити певні вимоги, яким повинні відповідати такі завдання. На нашу думку, основною вимогою до змісту матеріалів для слухання є інформативність та монотематичність. Також аудіо- та/або відеоматеріали повинні бути простішими, ніж тексти, що пропонуються для читання, адже велика кількість незнайомих слів та граматичних конструкцій може призвести до того, що здобувачі вищої освіти зовсім не зрозуміють почутого. Доречним вважаємо використання відеоматеріалів – фільмів, проте складність у їхньому використанні полягає в тому, що не завжди можна знайти фільм, який би повністю відповідав темам, що вивчаються.

Стосовно проблеми подолання мовних труднощів під час самостійного читання, погоджуючись з думкою Т. Токаревої вважаємо, що здобувачів вищої освіти потрібно цілеспрямовано навчати прийомам ознайомлювального читання, до яких вони часто звертаються на рідній мові. Під час ознайомлювального читання не потрібне повне та точне розуміння прочитаного. Необхідно навчити

здобувачів виокремлювати в тексті основний зміст; ділити інформацію на важливу та другорядну; розуміти загальний логічний план викладу, тобто встановити смислові зв'язки між частинами тексту; об'єднати окремі факти у смислове ціле. Здобувачі можуть не зрозуміти змісту кількох речень, однак, це не завадить розумінню тексту в цілому, виокремленню потрібної інформації, адже під час самостійного читання немає кому виправити ці помилки [6].

Як відомо, у методиці викладання іноземної мови тексти поділяють на навчальні, адаптовані та автентичні. Одним з найважливіших засобів підвищення якості підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти та невід'ємною частиною навчальної діяльності є вміння працювати з автентичними текстами. Погоджуючись з думкою Гаврилюк Н. та Манжос Е. вважаємо, що здобувачам вищої освіти економічних спеціальностей варто працювати з такими типами автентичних текстів:

- наукові економічні тексти (монографії, наукові статті, анотації, рецензії);
- тексти професійної економічної діяльності (професійна ділова переписка, документи, презентації тощо);
- навчальні економічні тексти (створені з метою фіксації «старого» суспільно значущого наукового і професійного знання в певний часовий період з метою навчання майбутніх фахівців); тексти непрофесійної економічної діяльності (газетно-журнальні статті на економічні теми для непрофесіоналів) [7].

Окрім того, читання автентичних текстів є не лише одним із засобів формування мовленнєвої компетенції здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей, а й сприяє розвитку навичок роботи з сучасними економічними джерелами, наприклад он-лайн джерелами.

Успішність реалізації навчання читання автентичних текстів залежить від правильно підібраних вправ та завдань, послідовності їх застосування на різних етапах навчальної діяльності. Завдання можуть бути представлені у вигляді питань за прочитаним матеріалом, виділення у прочитаному нової або раніше відомої інформації, висловлення власної думки щодо прочитаного, виявлення функціональних особливостей мовних одиниць, мовного аналізу тексту.

Далі представимо приклади завдань для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», які ми розробили для здобувачів вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» Інституту управління, психології та безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ. Завдання спрямовані на розвиток навичок слухання та читання і об'єднані у вісім тем: «Economic Growth» (Економічне зростання), «Money» (Гроші), «Crises» (Кризи), «Taxes» (Податки), «Multinational Banks and Corporations» (Транснаціональні банки і корпорації), «Debt» (Борг), «Contemporary Challenges Facing the World Economy» (Актуальні проблеми світового господарства), «Economic Crime» (Економічна злочинність) (таблиця 1).

Таблиця 1. Приклади завдання для самостійної роботи для здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей

TOPIC	READING	LISTENING
Economic Growth	Read the article by Robert M. Solow «A Contribution to the Theory of Economic Growth». As you encounter unfamiliar words or phrases, practice using context clues to determine their meaning.	Watch CNA's program «Insight» (episode «China: Rise of an Asian Giant»). How the country became the world's «economic miracle»? What caused China's economic growth? What is the current growth rate of China?
Money	Read the article by Mieczysław Dobija «Abstract Nature of Money and the Modern Equation of Exchange». What is the only proper money creating process according to the author?	Watch the film «Slumdog millionaire» (2008). What would you do if you won a large sum of money? Would you invest it? How much money would you have to win to be happy?
Crises	Read the article by Jan Babecký	Watch the documentary «The Last

	et al. «Banking, Debt, and Currency Crises. Early Warning Indicators for Developed Countries». As you encounter unfamiliar words or phrases, practice using context clues to determine their meaning.	Days of Lehman Brothers» (2009). What caused Lehman Brothers collapse? How did Lehman Brothers affect the economy? What did Lehman Brothers do wrong?
Taxes	Read the article by Martha Lagace «The Height Tax, and Other New Ways to Think about Taxation». What are some problems with the current tax policy that concern you the most? Should tall people pay higher taxes than the rest of us?	Watch the film «Shawshank redemption» (1994). Which tax advice the protagonist Andy gives to the head guard? Did it provide a tax shelter for Captain Hadley's inheritance? Which type of tax is gift tax?
Multinational banks and corporations	Read the article by Fahri Murshudli and Roksolana Zapotichna «Multinational Banking in the Times of Coronavirus Outbreak: Trends and Challenges». As you encounter unfamiliar words or phrases, practice using context clues to determine their meaning.	Watch the film «The Founder» (2016) about the creation of the McDonald's fast-food restaurant chain. Which startup lessons have you learned from watching this film?
Debt	Read the article by Nobel-winning economist Paul Krugman «Financing vs.	Watch the documentary «In Debt We Trust: America Before the Bubble Bursts» (2006). How

	Forgiving a Debt Overhang». As you encounter unfamiliar words or phrases, practice using context clues to determine their meaning.	corporations benefit from our debt? Has the film convinced you to work hard to get out of debt?
Contemporary challenges facing the world economy	Read the article by Coimbatore Prahalad and Stuart L. Hart «The Fortune at the Bottom of the Pyramid». As you encounter unfamiliar words or phrases, practice using context clues to determine their meaning.	Watch the film «Parasite» (2019). What does this film tell us about economic inequality and wealth gap? Who, or which family, or which social class, is the «parasite», and which is the «host»?
Economic crime	Read the article by Klaus Gründler, Niklas Potrafke «Corruption and Economic Growth: New Empirical Evidence». How can corruption be measured? Does corruption grease or sand the wheels of growth? Does corruption hinder investment?	Watch the film «The Wolf of Wall Street» (2013). Tell your groupmates about Jordan Belfort and his involvement in a white collar penny stock scheme. What lessons can white-collar practitioners learn from the film?

Висновки. Окрім практичних занять, важливою формою навчального процесу є самостійна робота здобувачів вищої освіти, яка передбачає орієнтацію на активні методи опанування знань, розвиток творчих здібностей здобувачів вищої освіти, оволодіння навичками самонавчання та самоосвіти. Самостійна робота здобувачів вищої освіти під час вивчення іноземної мови є особливою формою самоосвіти. Вона має багатофункціональний характер і допомагає опанувати іноземну мову як необхідну професійну складову сучасного

спеціаліста, сприяє формуванню навичок автономного набуття знань та розвитку інформаційної культури.

Список використаних джерел:

1. Шевченко С.П., Кривонос І.А. 2019. Самостійна робота у немовному закладі вищої освіти під час вивчення іноземної мови. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»: Проблеми освіти: збірник наукових праць; Випуск 93. С.58-74.
2. Ярославцева К. В., Смужаниця Д. І. 2014. Самостійна робота студента в процесі вивчення іноземної мови. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 30. С. 196-198.
3. Заволока С.І. 2017. Аспекти організації самостійної роботи студентів ВНЗ з іноземної мови (французької). Збірник наукових праць «Педагогічні науки». Том 1 № 75. С. 118-121.
4. Сологор І.М., Костенко В.Г. 2019. Особливості організації самостійної роботи студентів при вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням. Збірник статей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогки вищої школи». С. 393-396.
5. Цвид-Гром О.П., Носенко М.М., Резнік В.Г., Боньковський О.А. 2017. Організація самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання іноземних мов у закладах вищої освіти. Збірник наукових праць «Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки». № 30. С. 236-251.
6. Токарева Т. С. 2018. Організація самостійної роботи учнів при вивченні німецької мови. Наукові записки ЦДПУ. Серія: Філологічні науки Вип. 165. С. 578-585.
7. Гаврилук Н. М. Манжос Е. О. 2016. Методична автентичність у навчанні перекладу студентів економічних спеціальностей Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. Вип. 73(1). С. 82-86.

Мар'яна КАЩУК,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

**INDEPENDENT WORK OF APPLICANTS FOR HIGHER EDUCATION
IN THE CONDITIONS OF DISTANCE EDUCATION
(based on the English language)**

Анотація. У статті наведено визначення поняття «самостійна робота». Визначено роль самостійної роботи здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання. Запропоновано різноманітні види вправ та завдань для самостійної роботи, які мають позитивний вплив на оволодіння англійської мови здобувачами вищої освіти під час дистанційного навчання. До того ж, систематизовано завдання за видами самостійної роботи, а саме виділено репродуктивну, евристичну та дослідницьку самостійну роботу. Наголошено на ролі викладача в організації самостійної роботи для здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: самостійна робота, дистанційне навчання, здобувач вищої освіти, види діяльності, види самостійної роботи.

Abstract. The article defines the concept of "independent work". The role of independent work of applicants for higher education in the conditions of distance learning is determined. Various types of exercises and tasks for independent work are proposed, which have a positive effect on mastering the English language by applicants for higher education during distance learning. In addition, tasks are systematized by types of independent work, namely reproductive, heuristic, and research independent work. The role of the teacher in the organization of independent work for applicants for higher education is emphasized.

Key words: independent work, distance learning, applicant for higher education, types of activities, types of independent work.

Formulation of the problem. Independent work of applicants for higher education is an integral part of the Working Curriculum for the implementation of an educational and professional program in any discipline. It is known that today no fewer hours are allocated for independent work, and sometimes even much more, than for classroom lecture or practical work. Independent work is a kind of continuation of the work that takes place in the classroom, and in the conditions of distance learning, it has acquired great importance, because in order to consolidate knowledge more deeply and effectively, the applicant for higher education must engage in continuous self-education.

The term "Independent work" is quite broad and therefore does not have a clear definition. By the independent work of those who study, scientists understand:

- a means of consolidating educational material, activating cognitive activity;
- work carried out for the acquisition of new knowledge and skills in a specially allocated time without the participation of the teacher, but on his behalf and under his guidance;
- a set of educational actions, with the help of which independent consolidation and deepening of previously acquired knowledge, abilities and skills, as well as mastering of new ones take place [2].

Analysis of the latest research. Theoretical and practical aspects of independent work of applicants for higher education were and are the subject of research by many scientists. At the current stage, certain aspects of the outlined problems are highlighted in the publications of L. Voyevitko, N. Volkova, O. Konoshevskyi, O. Pinska, I. Nahrybelna and others. Many researchers focus in their works on the problems of organizing independent work using information and computer technologies, as well as in the conditions of distance learning. They include, in particular: N. Boyko, L. Lyakhotska, L. Zhuchenko, M. Umryk and others [1, p. 162].

The purpose of our study is to determine the role of independent work of applicants for higher education in the conditions of distance learning.

Presenting main material. In addition to lectures, practical and seminar classes, an important form of the educational process is the independent work of applicants for higher education, which involves focusing on active methods of acquiring knowledge, developing creative abilities of applicants for higher education, mastering the skills of self-study and self-education.

Implementation of the process of self-study of applicants for higher education is carried out through educational and methodical support of the learning process. This includes, in particular, *Methodological recommendations for independent work of applicants for higher education* in a certain discipline, the content of which provides for the General provisions, which disclose the forms of independent work, the number of hours provided for independent work of applicants for higher education for a specific specialty, and also indicate the purpose; Methodical recommendations for independent work (types of independent work are offered, which in the case of the discipline "Foreign Language" are aimed at improving the skills of speech activity); Information resources for studying the discipline.

The purpose of the independent work of applicants for higher education includes the following: intensification of mental activity of applicants for higher education; formation in applicants for higher education of continuous independent replenishment of knowledge; the acquisition of a deep system of knowledge by the applicant for higher education as a sign of the strength of knowledge; to form communicative competence of applicants for higher education; to acquire communicative experience that contributes to the development of creative abilities and encourages self-realization of specialists, activates cognitive interests, implements heuristic abilities as determinants for the formation of professional skills and competitiveness in the labor market; to develop the skills of optimal behavior in the professional sphere: to influence the interlocutor with the help of skillful use of various language means, to master the culture of monologue, dialogue and polylogue; to perceive and reproduce specialized texts, learn professional vocabulary and terminology; to form a clear and correct understanding of the role of a foreign language in professional activity; to ensure perfect mastery of modern foreign language norms and compliance with the requirements of the culture of oral and written

communication; to develop self-control skills for observing language norms in communication; to develop the creative thinking of future specialists; to cultivate respect for language traditions; to develop skills in operating professional terminology, editing, correcting and translating official business texts, etc.

Independent work can be carried out in different ways, taking into account different aspects, opportunities and conditions. It is possible to offer an extremely large number of tasks and various types of activities for the independent work of applicants for higher education. Since in our research we focus on the educational process precisely in the conditions of distance learning, we consider it appropriate to offer such, in our opinion, effective and efficient tasks that would contribute to the practical assimilation of the educational material discussed at the practical lessons. In our research, we will present the types of tasks, which from our practical experience were really productive and had a positive impact on the mastery of English by applicants for higher education during forced distance learning. These types of activities include, in particular, the following:

- pass vocabulary and grammar tests on the Moodle / MIA platforms, using background knowledge according to the topic of the tasks;
- perform lexical or grammatical tasks without suggested answer options, using basic knowledge according to the topic of the tasks;
- give oral or written answers to the questions on the subject of the lesson;
- write a review on the read passage of the text, articles of a professional and scientific nature;
- write an essay on a given topic related to the subject of the lesson;
- express orally or in writing arguments "for" and "against" regarding the proposed statement;
- describe the pictures, give answers to the pictures;
- prepare a role play in pairs according to the given situation;
- listen to TED Talks videos on current topics or on the topic of the lesson and give written answers to questions prepared in advance by the teacher;
- convey orally a summary of the task read or listened to;

- write official letters of various types, based on previously acquired theoretical knowledge of conducting correspondence in English, etc.

From the above types of tasks, it can be undoubtedly stated that these tasks have different degrees of complexity and are aimed at improving all types of speech activity (reading, speaking, writing, listening), which is an indispensable condition for learning any foreign language. Since independent work should contribute to the development of the creative potential of the applicant for higher education and the realization of professional skills, the tasks can be both individual and group in nature.

The organization of extracurricular independent work of applicants for higher education in a foreign language consists in the need for a broader overview of the subject of the course using the main and auxiliary literature, analytical understanding of theoretical material, the formation of general conclusions, independent study of theoretical material, the ability to independently process texts of a professional nature, the ability to independently solve vocabulary-grammar tests on various educational platforms.

Taking into account the level of mastery of a foreign language by applicants for higher education and the level of creativity, the teacher can recommend tasks that would correspond to the following types of independent work:

- *reproductive independent work*, carried out according to a certain pattern (performance of typical template exercises, filling in tables, performance of training tasks that require comprehension, memorization and simple reproduction of previously acquired knowledge); such tasks are suitable for applicants for higher education with an average level of foreign language;

- *heuristic independent work* aimed at solving problematic tasks, obtaining new information, structuring it and using it in new situations (compilation of supporting notes, feedback on what has been read or listened to, writing annotations, solving creative tasks, composing dialogues);

- *independent research work*, which is focused on conducting scientific research (processing of additional scientific sources; writing an article; writing a conference speech report; creating presentations using the latest technologies).

Undoubtedly, the organization of independent work of applicants for higher education cannot be effective without the indirect participation in this process of the teacher himself, with his skills and abilities to properly organize independent work; encourage, motivate, and inspire applicants for higher education to constantly seek and acquire new knowledge; reveal one's own potential and form among applicants for higher education an interest in knowledge, a creative approach to the performance of educational tasks.

Conclusions. Independent work is an integral part of the educational process, no less important than a lecture, practical or seminar class, because for a future professional in any field of activity, it is important not only to assimilate the information heard or seen in class, but also to master the methods of its deepening and improvement, creative understanding. In our opinion, all forms and types of independent work should solve not only educational tasks, but first of all the problems of self-development and self-improvement of the individual, thereby preparing him/her for future professional activity.

References

1. Ніколенко Л.М., Ільченко Л.А. Самостійна робота за дистанційної форми навчання: результати опитування студентів. Наукові записки. 2021. Випуск 194. С. 162-167.
2. Тюття Л.Т., Іванова І.Б. Самостійна робота студентів в умовах інформаційного навчального середовища. Available at: <http://ap.uu.edu.ua>

Оксана КЛАК,
кандидат філологічних наук
(Львівський державний
університет внутрішніх справ)

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

***Анотація.** У статті розглянуто інноваційні форми та методи викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» в умовах як традиційної організації освітнього процесу, так і в умовах дистанційного та змішаного навчання. Зокрема акцентовано увагу на таких формах інтерактивної роботи, як тренінги, воркшопи, вебінари, тьюторські заняття, панельні дискусії, з'ясовано специфіку кожної з них та роль у формуванні мовнокомунікативної професійної компетенції здобувачів вищої освіти. У роботі проаналізовано й деякі новітні методи (прийоми), які використовують під час проведення занять з української мови за професійним спрямуванням: рольові та ділові ігри, мозковий штурм, кейс-метод, скафолдинг, фішбоун, метод кластерів та ментальних карт тощо. Визначено, що такі форми й методи роботи, які ґрунтуються на партнерських відносинах між викладачем і студентами, допомагають формувати у здобувачів вищої освіти фахові уміння й навички, розвивати їхній творчий потенціал, інтелектуальні здібності, активізують самостійну роботу, дають змогу поєднати теоретичні знання й практичні навички поведінки в майбутній професійній діяльності, удосконалювати мовнокомунікативну компетенцію.*

***Ключові слова:** українська мова за професійним спрямуванням, інноваційні форми навчання, інтерактивні методи навчання, мовнокомунікативна компетенція, дистанційне навчання, змішане навчання.*

INNOVATIVE FORMS AND METHODS OF LEARNING THE UKRAINIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES

***Abstract.** The article examines innovative forms and methods of teaching the discipline "Ukrainian language for professional purposes" in the conditions of both the traditional educational process organization and the distance or mixed learning. In particular, attention is focused on such forms of interactive work as trainings, workshops, webinars, tutoring classes, panel discussions, the specifics of each of them and their role in the formation of linguistic and communicative professional competence of students are clarified. The work also analyzes some of the latest methods (techniques) used during Ukrainian language classes for professional purposes: role-playing and business games, brainstorming, case method, scaffolding, fishbone, method of clusters and mental maps, etc. It was determined that such forms and methods of work, which are based on partnership relations between the teacher and students, help to form professional skills and abilities in higher education students, develop their creative potential, intellectual abilities, activate independent work, make it possible to combine theoretical knowledge and practical skills behavior in future professional activities, improve their linguistic and communicative competence.*

***Keywords:** Ukrainian language for professional purposes, innovative forms of learning, interactive learning methods, linguistic and communicative competence, distance learning, blended learning.*

Постановка проблеми. Соціально-економічні, політичні, епідеміологічні та безпекові умови, у яких живе Україна сьогодні, зокрема різноманітні обмеження, пов'язані із запровадження воєнного стану та карантину, вимагають від усіх учасників освітнього процесу кардинальних змін та пошуку найбільш оптимальних варіантів організації навчання. За таких екстремальних умов дедалі популярнішими (поряд із традиційною формою проведення занять в аудиторії) стають технології дистанційного та змішаного навчання.

Дистанційне навчання як сукупність інформаційних технологій та методик передбачає здобуття освіти без фізичної присутності студентів у навчальному закладі, фактично всі (або більшість) етапів навчання – від первинного сприйняття інформації, її опрацювання, засвоєння, відтворення і використання її для продукування чогось нового – здобувачі проходять самостійно. Така форма навчання має як свої переваги (гнучкість в організації і плануванні навчання, можливість вибору якісних навчальних матеріалів, курсів, індивідуальний підхід до здобувачів вищої освіти, паралельне оволодіння сучасними інформаційними технологіями, можливість постійно відстежувати стан успішності тощо), так і недоліки (бар'єри в якісному опануванні навчального матеріалу та залученні до різноманітних онлайн-платформ через низьку якість інтернет-зв'язку та низький чи недостатній рівень технічного забезпечення, варіантність у виборі педагогами інтернет-ресурсів і водночас відсутність повноцінного доступу до них у здобувачів вищої освіти, порушення психоемоційного та фізичного стану учасників освітнього процесу тощо).

Змішане ж навчання передбачає як безпосередню взаємодію між викладачем і здобувачами в аудиторії, так і використання різноманітних онлайн-інструментів.

За таких умов на часі є пошук альтернативних (інноваційних) методів навчання та спеціальних прийомів, які б допомогли здобувачам вищої освіти на належному рівні опанувати навчальні дисципліни, урахували їхній рівень знань, потреби й інтереси за будь-яких умов навчання.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукової та науково-методичної літератури свідчить про неабиякий інтерес дослідників до проблем дистанційного (змішаного) навчання (І. Бацуровська, І. Когут, Ю. Назаренко, О. Самойленко, О. Сирбу, І. Совсун тощо). Привертали увагу науковців і питання застосування інноваційних методів навчання в освітньому процесі середньої та вищої школи (Ю. Бистрова, М. Вознюк, У. Гузар, О. Зубенко, Д. Карашаєва, О. Кульбабська, М. Куц, О. Малюга, І. Покровська, О. Столяренко, А. Чернова тощо). Проте актуальною є проблема пошуку новітніх форм і методів навчання української

мови за професійним спрямуванням в умовах традиційного, віддаленого чи змішаного навчання.

Метою статті є визначення інноваційних форм та методів викладання української мови за професійним спрямуванням у закладах вищої освіти для формування у майбутніх фахівців професійно орієнтованих комунікативних компетенцій, з'ясування їх ролі, значення та особливостей застосування.

Виклад основного матеріалу. Термін інноваційні (новітні) методи навчання традиційно трактують як цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в освітню практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів. Як зазначає Ю. Бистрова, поняття «новітні методи викладання (навчання)» полікомпонентне, оскільки об'єднує всі ті нові й ефективні способи організації освітнього процесу (здобуття, передавання й продукування знань), які власне сприяють інтенсифікації та модернізації навчання, розвивають творчий підхід та особистісний потенціал здобувачів вищої освіти [1, с.28]. На думку Д. Мазохи й Н. Опанасенко, про наявність у педагога інноваційного потенціалу свідчить його здатність генерувати нові ідеї, високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальна глибина і різнобічність інтересів, відкритість особистості педагога новому і сприйняття різних ідей, думок, поглядів, концепцій [2]. Урахування цих чинників дає змогу Т. Туркот виокремити такі критерії готовності викладача вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності: усвідомлення необхідності інноваційної діяльності; готовність до творчої діяльності щодо нововведень у закладах вищої освіти; упевненість у тому, що зусилля, спрямовані на нововведення, принесуть позитивний результат, узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю, готовність до подолання творчих невдач, органічність поєднання інноваційної діяльності; рівень особистої, фахової та педагогічної культури, психолого-педагогічної та методичної готовності до інноваційної діяльності, позитивне сприйняття, переосмислення свого минулого досвіду і його залучення до розробки інновацій, здатність до фахової рефлексії [3].

Застосування на практиці тих чи тих новітніх форм та методів (методик) навчання вимагає врахування ролей, які повинен виконувати викладач в освітньому процесі. Він водночас проводить презентації, інформує, описує, скеровує до дій (презентатор), допомагає в оволодінні знаннями, навичками (тренер), застосуванні набутих знань на практиці (наставник), досягненні очікуваних результатів навчання (фасилітатор), ділиться знаннями, навичками, розвиває інтелектуальні та творчі можливості здобувачів вищої освіти (консультант), заохочує та проводить постійний аналіз і рефлексію, шукає альтернативи (агент змін) тощо. Усіх цих соціально-професійних ролей набуває педагог під час застосування новітніх форм та методів навчання.

За останні роки особливо популярними інноваційними формами навчання стали тренінги, вебінари, воркшопи, майстер-класи, панельні дискусії тощо.

Тренінг – це форма соціально-педагогічної діяльності, спрямована на набуття життєвої компетентності шляхом збагачення як знаннями, так і життєво-практичним та емоційно-особистісним досвідом завдяки використанню на заняттях інтерактивних засобів навчання [4]. Така форма роботи на заняттях з української мови за професійним спрямуванням дозволяє в невимушеній, відкритій, доброзичливій, партнерській атмосфері домогтися формування комунікативних умінь і навичок у професійній сфері, опанувати нові навчальні та інформаційно-комунікаційні технології, розвивати творчий потенціал тощо.

Вебінар (він англ. web «мережа» та seminar «інтерактивне заняття, під час якого слухачі виступають із доповідями й беруть активну участь в обговоренні, дискутують») – навчальне заняття, яке проводять дистанційно у відеоформаті. Вебінари дають змогу залучати велику кількість здобувачів вищої освіти до спільної роботи з використанням різноманітних засобів та мережевих ресурсів (зокрема, відеофайлів, зображень, додатків і документів). Особливо доречною така форма проведення занять буде під час опрацювання тем з усного ділового спілкування.

Тьюторське заняття – форма індивідуального чи групового заняття, спрямована на організацію, коригування та контроль за самостійною роботою

здобувачів вищої освіти. Під час такого заняття тьютор (наставник) не викладає матеріал, який є в підручниках, посібниках тощо, а пояснює проблемні моменти, надає допомогу для якісного засвоєння теми, координує самостійну роботу, перевіряє правильність виконання завдань. Така форма проведення занять з української мови за професійним спрямуванням особливо корисною видається на етапі закріплення навчального матеріалу, формування умінь та навичок, пов'язаних із засвоєнням норм сучасної української літературної мови.

Воркшоп – форма роботи, за якої передумовою навчання є насамперед активна робота здобувачів вищої освіти, інтенсивна групова взаємодія і самостійність учасників процесу. Заняття в такому форматі спрямовані передусім на оволодіння практичними вміннями й навичками. Учасники оперують набутими знаннями й досвідом, діляться вміннями з іншими. Таким чином, здобувачі вищої освіти мають змогу оцінити свій рівень підготовки, перейняти досвід інших, підвищуючи загальну фахову компетентність. Заняття з української мови за професійним спрямуванням у форматі воркшопу дозволяють сформувати вміння й навички комунікативної поведінки у професійній сфері, укладання й редагування різних видів документів, дотримання норм літературної мови тощо.

Цікавою формою організації роботи в малих групах є панельна дискусія – обговорення актуальної теми групою людей перед аудиторією. Використання такої форми на заняттях з української мови за професійним спрямуванням дає змогу поєднати засвоєння різних тем (наприклад, особливості ведення дискусії, аргументації, опрацювання наукового стилю української мови тощо), формування різноманітних умінь та навичок (спільного обговорення актуальних питань, ухвалення рішень, висловлювання власної думки, її доведення, формулювання питань, скерування дискусії в правильне русло, формування логічного, критичного і креативного мислення, наукової професійної компетенції, удосконалення усного мовлення відповідно до норм культури мовлення тощо).

Під час організації таких та інших форм інтерактивного навчання у процесі викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» застосовують новітні методичні прийоми, зокрема:

1) рольові та ділові ігри, діалоги, полілоги. Використання таких методичних технік дає змогу імітувати проблемну ситуацію у професійній сфері та шукати можливі варіанти її вирішення, напрацьовувати моделі етикетної поведінки в таких ситуаціях, застосовуючи вербальні і невербальні засоби. Під час штучного відтворення реальної ситуації студент «навчається на власних помилках, які не встиг фактично зробити, може об'єктивно проаналізувати свої дії та набути певний досвід, який стане корисним у майбутній професійній діяльності» [5]. Наприклад, моделювання співбесіди претендента на вакантну посаду з працедавцем, самопрезентація з метою отримати кредит, інвестиції тощо;

2) мозковий штурм – метод активного генерування нових креативних ідей для розв'язання наукової чи технічної проблеми. Наприклад, презентування нової продукції, просування товару на ринку, проведення наукової дискусії. Мозковий штурм проходить у кілька етапів: напрацювання ідей, їх аналіз та обговорення результатів із вибором найбільш прийнятних варіантів;

3) кейс-метод, або метод ситуаційних вправ. Уперше він був застосований у 1910 році для викладання управлінських дисциплін у Гарвардському університеті і передбачав проєктування теоретичних знань на конкретні життєві ситуації. К. Климова слідом за О. Михайловою та О. Пометун виділяє такі функції ситуаційного методу навчання української мови за професійним спрямуванням:

а) тренувальну або практичну (формування в студентів навичок практичного володіння засобами педагогічного впливу в нестандартних ситуаціях професійного українськомовного спілкування – з урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників, що зумовили дії комунікантів);

б) гносеологічну або аналітичну (формування вмінь здобувати знання з різних інформаційних джерел, аналізувати й узагальнювати отриману інформацію, проєктувати її у реальну площину);

в) комунікативну (формування мовнокомунікативної компетентності студентів у різних видах мовленнєвої діяльності, таких як: слухання, читання, говоріння, письмо; уміння вести дискусію, застосовувати сучасні комунікаційні технології);

г) творчу (формування креативності – прагнення знайти оптимальний шлях вирішення проблеми, готовність до інновацій);

г) соціально-психологічну (формування навичок аналізу комунікативної поведінки кожного учасника дискурсу для максимальної реалізації свого комунікативного задуму) [6];

4) скафолдинг – методика, яка допомагає студентам за незначної допомоги викладача (створення своєрідних підпирних стінок) впоратися із завданням, яке до цього здавалося для нього надто складним. Ця методика передбачає дотримання п'яти принципів: цілеспрямованість (визначення мети, на досягнення якої і спрямована робота); відповідність можливостям (завдання повинно бути достатньо складним, але водночас таким, яке можна виконати за незначної допомоги викладача); структурованість (етапи виконання завдання повинні підштовхувати здобувачів вищої освіти до самостійного пошуку правильного його розв'язання); співробітництво (між викладачем і студентами встановлюються рівноправні, партнерські відносини), інтерналізація (поступове позбування «підпірок» (підтримки) після того, як знання, уміння й навички засвоєно на достатньому рівні). Така методика буде корисною, зокрема, під час сприймання й опрацювання наукових текстів майбутнього фаху та написання есе з відповідної теми. Викладач насамперед повинен переконатися в тому, що студенти зрозуміли зміст наукової праці та запам'ятали основні її положення, для цього аналізує її разом зі студентами, пояснює основні терміни, пропонує зробити відповідні нотатки, поділити текст на частини та визначити головні їх тези тощо. Лише після цього варто переходити до досягнення кінцевої мети – написання есе;

5) фішбоун («риб'ячий скелет») – методичний прийом, який використовують для аналізу певного проблемного питання. Риб'яча голова – це проблема, яка потребує вирішення, верхні частини кісток – причини (основні факти), нижні – їх наслідки (оцінка фактів), а хвіст – висновок. Такою методикою можна скористатися під час пошуку відповідей на проблемні питання, наприклад, під час розгляду сучасної мовної ситуації в Україні, зокрема доречності запровадження другої державної мови;

б) метод кластерів – систематизація великого обсягу інформації у вигляді грона ідей, ключових слів тощо, де в центрі – головне поняття, а навколо нього – ті, які його розкривають. Таким методом послуговуються під час первинного сприйняття й засвоєння інформації. Наприклад, підготовка кластеру з теми «Термін та його ознаки. Термінологія як система», «Документ, класифікація документів» тощо. Близьким до цього прийому є метод ментальних карт.

Висновки. Таким чином, інноваційні форми та методи навчання є важливими засобами активізації мотивації здобувачів вищої освіти у процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням», вони сприяють формуванню у студентів фахових умінь та навичок, розвитку творчого потенціалу, мисленневих і комунікативних здібностей, стимулюють самостійну роботу та дають змогу оволодіти практичними вміннями, необхідними в майбутній професійній діяльності. Водночас застосування таких форм та методів свідчить про готовність викладача до інноваційної діяльності в умовах як традиційного, так і дистанційного та змішаного навчання.

Список використаних джерел

1. Бистрова Ю. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. Право та інноваційне суспільство. 2015. № 1 (4). С. 27-33.
2. Мазоха Д., Опанасенко Н. Педагогіка : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2005. 232 с.
3. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. https://pidru4niki.com/13680808/pedagogika/pedagogika_vischoyi_shkoli
4. Бопко І. З. Роль інноваційних технологій у формуванні педагогічної техніки майбутніх учителів іноземних мов. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2015. Випуск 2 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://C:/Users/pc1/Downloads/Vnadps_2015_2_7.pdf.
5. Козинець І. І. Застосування активних форм і методів навчання під час вивчення української мови за професійним спрямуванням. https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2676

6. Климова К. Я. Імітаційне моделювання ситуацій професійної педагогічної комунікації у процесі навчання української мови на нефілологічних факультетах університетів. vip_59_7 (zu.edu.ua)

Тетяна КРАШЕНІННІКОВА,
кандидат філологічних наук, доцент
(ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»)

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ЛЮДИНИ ПРИ ВИВЧЕННІ ТА ВИКОРИСТАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. У статті звернуто увагу на формування можливостей людини при вивченні та використанні іноземних мов через призму психолінгвістичних досліджень. Особливу роль у науковому спостереженні відіграє погляд у цьому питанні з точки зору вікової психолінгвістики. Приклади дібрано із дослідницьких баз України, США, Великобританії, Італії. Автором проаналізовано теорію та результати практичних досліджень, а також описано формат сприйняття мови від народження до процесу становлення особистості.

Ключові слова: багатомовність, психолінгвістика, вікова психолінгвістика, мова, мовлення.

Abstract. The article draws attention to human capabilities development when learning and using foreign languages through psycholinguistic research. A unique role in scientific observation is devoted to considering this issue from the point of age psycholinguistics. The samples are selected from the research bases in Ukraine, the USA, Great Britain, and Italy. The author has analyzed the theory and the results of practical research, and also described the format of language perception from birth to personality development.

Key words: multilingualism, psycholinguistics, age psycholinguistics, language, speech.

Постановка проблеми. Сучасний інформаційний простір розрахований на багатомовне суспільне середовище. У статті за основу береться думка, що **багатомовність** – це вживання кількох мов у межах соціальної спільноти і на індивідуальному рівні.

Розглянемо можливості людини при вивченні та використанні іноземних мов через призму психолінгвістики, яка досліджує мову як важливий констатуючий елемент психіки у процесі мовленнєвої діяльності (здатність планувати та регулювати свою поведінку). Психолінгвістика вивчає: *творення мовлення* (говоріння); *сприймання мовлення*; *формування мовлення* (в онтогенезі). Саме в ній виникла концепція психології народів Х. Штейнталя, в якій він закликав вивчати мову, звичаї, традиції різних народів. Німецький філософ та мовознавець В. Гумбольдт писав, що мова є безперервною діяльністю людського духу та прагне перетворити звук на думку. Він вказував також на те, що мова це і частина культури, тому вона є головною діяльністю не тільки людського, а й всього національного духу народу.

Аналіз останніх досліджень. Досліджуючи проблему пам'ятаємо, що мова, з точки зору психолінгвістики, включає *психологічний компонент* (І.О. Бодуен де Куртене, Х. Штейнталь), *умову думки* (А. Шлейхер, О. Потєбня), *умову спілкування* (І. О. Бодуен де Куртене, В. Гумбольдт), *діяльність людини* (Л. Блумфільд).

Із важливих праць варто відзначити роботи Л. Щерби, який розглядав три **аспекти мови**: *мовну систему* (словник, граматики); *мовленнєву діяльність* (процес говоріння і слухання); *мовний матеріал* (тексти, література, рукописи). На розвиток сучасної психолінгвістики великий вплив мала трансформаційно-генеративна граматики Н. Хомського, який розрізняв *мовну здатність* та *мовну активність*, а також висунув тезу, що здібність людини до засвоєння мови є вродженою.

Однією з головних у психолінгвістиці є проблема структури і функціонування мовної здатності. Вивчення проблеми мовної здатності вимагає усунути протиставлення між мовою і мовленням, лінгвістикою і психологією. Це зумовлено: потребами удосконалення теорії і методики вивчення рідної та іноземної мов; потребами здійснення мовного впливу на людину засобами масової інформації, агітації і пропаганди; потребами створення штучних інформаційно-пошукових і машинних мов тощо. Труднощі виникають у процесі спілкування, коли пересікаються різні людські досвіди, виявляючи різницю культур реагування на думки і переживання людей.

Спілкування іноземною мовою як процес має мету: віднайти спільне та цінне у досвіді сторін. Адже щоразу запереченню піддається не лише певна частка досвіду, але і частка єства його носія: його наміри, уподобання та ідеали. Моральна цінність спілкування у його процесуальності (діалогічності, спрямованості на спільний пошук істини), що є рухом до усвідомлення людиною себе через іншу і завдяки іншій.

Сучасна теоретична підготовка фахівців іноземній мові, досліджуючи комплекс чинників, що впливають на якість спілкування, бере до уваги не лише вербальні його форми, але також міміку, жестикуляцію. Ось тут відбувається взаємодія психолінгвістики із соціонікою, предметом вивчення якої є закономірності людського спілкування, що розглядаються як механізм взаємодій різних і цілком конкретних інформаційно-психічних структур.

Мета статті: простежити можливості людини при вивченні та використанні іноземних мов через призму психолінгвістики.

Виклад основного матеріалу. Беремо за основу для аналізу три рівні процесу розвитку особи (Л. Колберг). Спробуємо визначитися, які можливості людини розвиваються паралельно при вивченні та використанні іноземних мов через призму психолінгвістики.

Перший (вік до семи років) – дитина не здатна оцінити власні вчинки згідно з поняттям моралі, а оцінює їх залежно від того, вдалося їй уникнути покарання чи заслужити заохочення. Відсутність соціального досвіду є причиною

відсутності у дітей культури реагування на власні вчинки, а отже, і культури спілкування. Однак, дорослі схильні бачити у відсутності самооцінки лише дитячий егоїзм (погляд Л. Колберга). При народженні дитини важливо звертати увагу, в якій країні збирається народжувати мама дитини. Психолог Христина Мун із Тихоокеанського лютеранського університету в Такомі (Вашингтон, США) та її колеги довели, що звуки рідної мови немовлятам здаються знайомими навіть у перші 3 доби після народження, тоді як іноземні слова їх насторожують. На першому році життя лише виробляється потреба у спілкуванні, тому дитина намагається активно імітувати звуки мовлення. Відповідно у дитини, при знаходженні у іншомовному середовищі, може сформуватися розуміння, що мова, яку вона чує навколо, це її рідна. Дослідники університету МакМастер у Канаді довели, що шестимісячні діти можуть розрізняти 11 мов, у той час як 9-12-місячні діти можуть розрізняти тільки рідну мову.

Найбільша частка егоцентризму у мовленні дитини припадає на вік 3-5 років (Л. Виготський) – це залежить від мовного та соціального середовища перебування дитини. Від 6 років починається період становлення мовної особистості. Запускається процес сприйняття та створення текстів, що дає можливість вивчати мови, у тому числі й іноземні.

Другий (від 13 років – до періоду зрілості) – при виборі вчинку людина керується думкою середовища: схвалить воно вчинок, чи ні, а також тим, як вона буде виглядати в очах інших (погляд Л. Колберга). У цей період людина спроможна обирати моделі спілкування, що підпорядковані соціальним, етичним, етикетним нормам. Досягнення рівня адекватного синтезу передбачає володіння всім розмаїттям мовних та стилістичних засобів, уміння знаходити нові синтагматичні зв'язки, нові контексти для відомих слів. 2009 року вчені університету Барселони опублікували доповідь, в якій оприлюднили результати дослідження щодо здібностей дітей різного віку. Вони з'ясували: у процесі розвитку сприйнятливості до мов, облич, голосів та музики, притаманна дітям у ранньому віці, зменшується з набуттям досвіду. Ферран Понс, керівник досліджень, зазначав, що «зменшення сприйнятливості» відображається у

«звуженні здібності сприйняття». Набутий досвід і уявлення, на його думку, є причиною того, що з плином життя здібності сприйняття все більше і більше зменшуються. Це також підтвердили своїми дослідженнями Д. Д. Келлі та О. Паскаліс із університету Шеффілд (Великобританія) [3].

Вивчаючи більш дорослих людей, психолог із Університету Тренто (Італія) Константінос Хаджкрістідіс стверджує, що розмовляючи іноземною мовою люди менше схильні до забобонів. Слова рідною мовою мають стійкий емоційний зв'язок з окремими ситуаціями, з якими пов'язані забобони. Цей зв'язок закарбовується в пам'яті ще в ранньому дитинстві і виникає інтуїтивно, як тільки ми чуємо або читаємо про них рідною мовою. Коли ж нам трапляється поняття, навантажене забобонним символізмом, мовою, яку ми вивчили пізніше, ми розуміємо, що воно означає, але емоційний зв'язок вже не виникає автоматично [4].

Третій (період зрілості) – на основі виробленої здатності соціальних взаємодій, а також виховання, що налаштовує на знання закономірного в стосунках, особа виробляє оптимальні, з позицій зрілості досвіду, відносини з навколишнім світом (погляд Л. Колберга). Особливо зацікавило науковців, які психолінгвістичні процеси відбуваються в мозку людей, якщо це сприяє створенню нових мов на планеті (дослідження Лундського університету в Малайзії у 2005-2011 роках). Також варто згадати дослідницьку команду Яна Маддісона (мовознавець із університету Нью-Мексико), що опрацювала базу даних 700 писемних мов зі всього світу. Вони виключили мови, якими розмовляють більше 5 мільйонів людей, і довели, що мови пов'язані з оточуючим середовищем, особливо кліматом і географічними особливостями місцевості, в якій вони виникли і розвивались. Залежно від того, наскільки якісно звучить мова на конкретній території, так розвивається рослинний покрив, температура і фізичні особливості місцевості. Подібні дослідження проводив і психолінгвіст Шон Робертс із Психолінгвістичного університету Макса Планка.

Використання іноземних мов у професійній сфері у цій групі теж заслуговує на увагу. Вчені (НДУ «Вища школа економіки») виявили, що вивчення іноземних

мов може впливати на людський мозок. У межах роботи були задіяні 57 студентів. Друга мова для них не була рідною, вони почали вивчати її вже у школі. Англійську добровольці знали на різних рівнях. Вчені припустили, що чим краще людина володіє нерідною для неї мовою, тим частіше її використовує. На тлі цього зростає і частота перемикання між рідною мовою та англійською, а ефект від поліпшення функціонування когнітивного контролю повинен бути більш вираженим. Під час дослідження спочатку перевірялося знання людиною другої мови, а потім добровольці проходили тест на уважність. Результат: встановлено, що чим краще студенти знали другу мову, тим швидше вони вирішували завдання у тексті. Це підтверджує наявність зв'язку між рівнем володіння іншою мовою і властивим індивіду когнітивним контролем [1].

Психолінгвістичні дослідження почали застосовувати у напрямку вивчення переваг багатомовних працівників (П. Гандара, С. Асеведо). Науковці звернули увагу, що використання англійської мови поширюється в усьому світі і все менше стає перевагою чи ознакою у професійній діяльності. В англомовних країнах постає проблема: знання працівниками інших мов світу, крім англійської. А це підкреслює той факт, що коли в Україні роботодавці рекомендують працівникам знати переважно англійську мову, то цим, при співпраці з іноземними компаніями, вони прибирають своєрідну унікальність своїх підлеглих на міжнародному бізнесовому просторі.

Висновки. Простежуючи можливості людини при вивченні та використанні іноземних мов через призму вікової психолінгвістики, з'ясовано, що однією з головних є проблема структури і функціонування мовної здатності особистості. Взавши за основу для наукового спостереження три рівні розвитку особи Л. Колберга, узагальнено практичні дослідження з цього питання України, США, Великобританії та Італії. Система опису довела, що кожен віковий період людини є особливим у процесі сприйняття іноземних мов. І саме це викликає подальший науковий інтерес.

Список використаних джерел

1. Вчені виявили, як вивчення іноземних мов може впливати на людський мозок // Режим доступу: <http://aspecty.net>.
2. Мова і культура: монографія / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, П.Є. Гриценко та ін. Київ: Наукова думка, 1986. 184 с.
3. Чому діти, дорослішаючи, втрачають свої здібності? // Epoch Times. 6 серпня 2009 року // Режим доступу: <http://epochtimes.com.ua>.
4. Fradera A. Thinking in a foreign language, we're less prone to superstition // The British Psychological Society. 21.11.2017.

Liubov Kuzo,

Ph. D. in Psychology, Associate Professor
(Lviv State University of Internal Affairs)

ONLINE LEARNING AS AN ATTRACTIVE ALTERNATIVE TO THE TRADITIONAL LEARNING

Анотація Технологія дистанційного навчання базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для постачання навчального матеріалу та спілкування. Дистанційне навчання має низку переваг перед іншими формами навчання. Так, практично не виходячи з дому чи не покидаючи свого робочого місця, можна підтримувати регулярний контакт з викладачем за допомогою телекомунікаційних технологій, у тому числі відеозв'язку, та одержувати структурований навчальний матеріал, представлений в електронному вигляді. Технології дистанційного навчання складаються з педагогічних та інформаційних технологій. Дистанційне навчання надає здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок, а викладачам в свою чергу дозволяє

реалізувати абсолютно нові форми і методи навчання із застосування концептуального і математичного моделювання явищ і процесів. Розвиток дистанційного навчання буде продовжуватися і вдосконалюватися із розвитком інтернет-технологій і вдосконалення методів дистанційного навчання. Важко переоцінити вплив онлайн-навчання на академічну успішність і досягнення студентів, оскільки воно може принести учням багато користі, включно з підвищенням їх самостійності в навчанні та участі в навчальному процесі. Це хороший досвід для перехідної підготовки студентів до продовження навчання в коледжі та пошуку роботи. Студенти більше залучені до навчального процесу, ніж до традиційного викладання, і досвід онлайн-навчання показав, що дидактичний стиль викладання більше не є ефективним. Вчителі більше не розглядаються як єдине джерело інформації, а як фасилітатор навчання, а онлайн-навчання з різних джерел Інтернету як їхнє основне джерело інформації. Студенти навчилися брати на себе відповідальність, брати участь в оцінюванні та персоналізації процесу навчання. Онлайн-навчання також допомогло подолати часові та просторові обмеження, пов'язані з конвенційним навчальним процесом, і допомогло студентам ефективно повідомити свої висновки та поділитися своїми ідеями зі своїми однолітками на місцевому та глобальному рівнях. Відповідна педагогіка та відповідний зміст є найважливішими джерелами навчальної мотивації учнів. Нарешті, онлайн-навчання має величезні навчальні можливості та чудову організаційну культуру. Університети безперечно використовуватимуть багато уроків вимушеного онлайн-навчання, щоб скоригувати зміст навчальної програми, методи навчання/проведення уроків та інструменти оцінювання.

Ключові слова: онлайн-навчання, пандемія, мережеві можливості, традиційне навчання, гнучкість, спілкування, виклик.

Abstract The impact of e-learning on students' academic performance and achievements is difficult to overestimate, as it can benefit students in many ways, including enhancing and maximizing their learning independence and classroom participation. It is a good experience for students' transitional preparation to pursue

college education and seek employment. Students are more engaged in the learning process than in conventional teaching, and online learning experience has revealed that didactic teaching style is no longer effective. Teachers are no longer regarded as the only source of information, but as learning facilitator and online learning from different internet sources as their main source of information. Students learnt to assume their responsibilities, contribute to course design assessment and learning process personalization. Online learning also helped overcome time and space constraints imposed by the convention learning process and helped students to effectively communicate their findings and share their ideas with their peers locally and globally. The introduction of a new technology such as the online learning will undoubtedly have more impact on the learning outcomes only if we reconsider the delivery mode, content redesign, new assessment system. A suitable pedagogy and an appropriate content are the most important sources of students' learning motivation. Finally, e-learning has a bright future, tremendous learning potentialities and excellent organizational culture. Universities will incontrovertibly use many of the lessons learned during this pandemic lockdown period of this forced online teaching to adjust curriculum contents, teaching methods/lesson delivery, and assessment tools.

Key words: online learning, pandemic lockdown, networking opportunities, traditional learning, flexibility, communication, challenge.

Statement of the problem. Over recent years, Ukrainian educational system has been faced with great changes at every level - from preschool to Institutions of higher education - and digital learning methods have become increasingly common with the development of new technologies. Some scholars still believe in the superiority of in-person learning. But, largely due to educational changes sparked by COVID-19, Russian aggression against our country, many believe online learning is not just equal to in-person learning but actually even better. It offers greater flexibility, equality, value for money, and networking opportunities.

The pandemic in 2020, Russian hostilities in 2022 pushed millions of Ukrainian pupils and students into virtual learning. As the new academic year begins, many

educational establishments are poised to bring students back to premises, but a large amount of uncertainty remains. Some institutions will undoubtedly continue to offer online or hybrid classes, even as in-person instruction resumes.

Analysis of the main studies. No doubt, online learning is fast becoming an attractive option and offers a great alternative to the traditional learning. Traditional learning programs are designed in a way that [makes personalized learning](#) challenging. In-person instruction is designed around traditional lectures, often in large classrooms with a format that has changed little in a hundred years. However, a good online program is typically designed to combine personalized teaching models as well as technology to address each student's needs, including their strengths, weaknesses, and learning styles. Students can do simulations, rewind parts of lectures that did not make sense, work in teams in breakout rooms and make use of all sorts of technologies. This allows students to learn more effectively and succeed regardless of how challenging their educational needs may be. Since assignments are submitted electronically and recorded, grading is often faster. Students can receive personalized instruction and feedback exactly when they need it in order to help them learn a subject. Online programs are typically designed to carefully monitor student progress and provide a heads up when students are behind schedule. **Purpose of the article is to outline** some reasons why many students prefer online learning rather than learning in a physical classroom.

An overview of the main material. Online learning programs afford you to take courses without need to move to your institute's location. Since you also don't have to go to school, you'll save costs on transportation or accommodation. Nor do you spend hours getting to and from school or wandering around campus.

One of the significant reasons why many students prefer online learning is because of the flexibility it offers. Unlike traditional classes that have a fixed schedule, online classes are typically asynchronous and give you the freedom to organize your classes at your convenience. You can choose to start your class any time you like. You can speed up one week and slow down another week around your different life obligations. Online learning also allows you to learn from anywhere in the world. That means you can

attend classes even while on a family vacation. The flexibility of online learning also makes it the perfect style of learning for students who have other activities or a job. A core curriculum is designed, but the facilitator has the freedom to innovate and customize course content accordingly up to the aspiration of the learners; this means that the learner's knowledge of the material will mainly come from his own online research (formal and informal content), and from his own creativity and collaboration with his peers (teamwork).

One of the major turn-offs in traditional learning is that it does not adequately cater to the specific needs of each student. Online learning, on the other hand, allows you to learn at your pace.

You can take as much time as you want on a module. As soon as you understand the topic at hand, you can complete the assessments and move on to the next topic. This makes online learning the ideal style of learning for both fast and slow learners. It gives you the freedom to slow down or speed up as you desire.

Online learning is the preferred learning style for many students. It is ideal for many students who have certain health issues such as [social anxiety disorder](#), sleeping disorders, or some disabilities. These students often have a hard time coping with traditional classes and modes of learning, but find it more convenient to learn online or attend classes remotely. Students with limited mobility may find both getting to and getting around campus challenging.

One of the pluses of online learning is that it offers learners a wide range of degree options and courses to choose from. There are literally thousands of programs around the world to choose from. You can sometimes work on different programs at the same time since you don't need to physically attend classes and classes are asynchronous. This is why more universities and schools are offering online programs for various fields and disciplines. You can choose to learn to code today, study HR management tomorrow, and focus on marketing next week.

With some of the larger online programs, it is also easier to switch majors as there are more course offerings than you might find at some smaller local colleges. This can

be very important if you find that somewhere along the way that your interests in what you want to study have changed.

This may be quite surprising, but online learning often allows students to communicate with their teachers more easily. In the traditional style of learning, it is often challenging for students to get the teacher's attention, especially if the class is large. It's awkward for some students to raise their hand in class or approach a teacher immediately after class. Also in cases where a student gets the teacher's attention, he/she may not be able to discuss things privately with the teacher. This is where online learning has an advantage. Students who learn online have the luxury of sending private instant messages during class if there is a question or issue. They can also meet privately via zoom afterward. There are often more opportunities for connecting to your teacher and getting the necessary feedback in online programs than students think.

While the online classroom has many benefits for students, it also has some challenges as well. The online learning constitutes a serious challenge that both teachers and students have to face, as it necessarily requires the adoption of different new teaching/learning strategies to attain effective academic outcomes, imposing a virtual learning world which involves from the students' part an online access to lectures and information, and on the teacher's side the adoption of a new teaching approach to deliver the curriculum content, new means of evaluation of students' personal skills and learning experience. One major challenge for the teacher is effectively monitoring student progress. This means that the teacher must assess student understanding of concepts, make sure students turn in assignments regularly and log into the classroom often, and check in with students to get their perspectives on the class. Online teachers must operate in a much different way to ensure that their students are making progress and to identify and help those students who may be falling behind.

One area that is very different for online students is communication with the teacher. In traditional classes, students have access to the teacher in a face-to-face environment, can meet after class to ask questions, or get quick clarifications before working on an assignment. In the online class, this is not the case, so instructors need to

actively engage in regular communication with students to prevent them from falling behind.

One way they can do this is by contacting students who have not logged into the online classroom in a while to make sure that everything is going well for the student. Another action that can be taken is for teachers to help students get technical help if necessary to avoid student frustration which could lead to incomplete work. If a student misses an assignment, teachers should contact them to check on the reason. The teacher could offer some flexibility in grading if after talking with the student, he or she feels it is warranted. The best communication act an online teacher can do to keep students current is to regularly interact with them either through the classroom, private email, or phone calls.

Because the online teacher is not with the students in person, feedback becomes an even greater tool in the online classroom. Online students do not get regular informal feedback the way they do in the traditional classroom, so the online teacher must be even more diligent in providing it.

The online teacher should provide comments and feedback to the class as a whole, but he/she should also provide individual suggestions and praise to students so they know where they stand. This feedback should be a part of graded and ungraded assignments alike.

Feedback must be prompt. Students must know when and in what manner feedback will occur. This feedback must make note of how well students are achieving objectives for the course. If they are lagging behind and not meeting objectives, the feedback must share how the student can get back on track.

Some scholars believe that there is the need for adoption of technology in education as a way to lessen the effects of lockdown in education to palliate the loss of face- to- face learning which has more beneficial aspects of learning for students than online learning as it offers more interactive learning opportunities. The ultimate objective of implementing a new learning process is to design a curriculum conveyed by a creative pedagogy and oriented towards the cultivation of a creative person yearning for the exploration of new ideas. The objectives lead to design a comprehensive learning

experience with new learning outcomes where instructors infuse new practical skills - Critical thinking and Problem-Solving Tasks, Creativity and Innovation, Communication and Collaboration. Other skills are implicitly infused into the curriculum such as, self-independent learning, interdependence, lifelong learning, flexibility, adaptability, and assuming academic learning responsibilities. Online learning is defined as virtual learning using mobile and wireless computing technologies in a way to promote learners' learning abilities.

E-learning is here to stay and can make a much stronger contribution to higher education in the years to come. However, there are some negative effects of online class as it does not offer real a face to face contact and interaction with instructors and imposes time commitment and less accountability on students. There are also many online struggles that students face such as the impossibility to stay motivated all the time, as they sometimes feel that they are completely isolated. In addition, instructors feel impotent to control students' cheating, impose classroom discipline. In addition to that, poor students struggle to get the necessary electronic equipment to access this new mode of learning to interact in due time with their instructor, make necessary comments and raise questions to clear ambiguities and any equivocal statements and get appropriate feedback from their instructor.

Conclusions. The impact of e-learning on students' academic performance and achievements is difficult to overestimate, as it can benefit students in many ways, including enhancing and maximizing their learning independence and classroom participation. It is a good experience for students' transitional preparation to pursue college education and seek employment. Students are more engaged in the learning process than in conventional teaching, and online learning experience has revealed that didactic teaching style is no longer effective. Teachers are no longer regarded as the only source of information, but as learning facilitator and online learning from different internet sources as their main source of information. Students learnt to assume their responsibilities, contribute to course design assessment and learning process personalization. Online learning also helped overcome time and space constraints imposed by the convention learning process and helped students to effectively

communicate their findings and share their ideas with their peers locally and globally. The introduction of a new technology such as the online learning will undoubtedly have more impact on the learning outcomes only if we reconsider the delivery mode, content redesign, new assessment system. A suitable pedagogy and an appropriate content are the most important sources of students' learning motivation. Finally, e-learning has a bright future, tremendous learning potentialities and excellent organizational culture. Universities will incontrovertibly use many of the lessons learned during this pandemic lockdown period of this forced online teaching to adjust curriculum contents, teaching methods/lesson delivery, and assessment tools.

References

1. Bao, W. (2020). COVID-19 and online teaching in higher Education: A case of Peking University. Wiley Online Library,2(2), 113-115
2. Carmozzino, E., Corvello, V., & Grimaldi, M. (2017). Entrepreneurial learning through online social networking in high-tech startups. International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, 23(3), 406-425
3. Nathan, S. (2020). AL-FANAR MEDIA covering Education, Research and Culture, <https://al-fanarmedia.org/2020/05/future-higher-education-go-from-here/>
4. Onyema,E. Eucheria, N Dr. Obafemi, F. , Fyneface, S. Atonye, G. Sharma, A. Alsayed, O. (2020), Impact of Coronavirus Pandemic on Education, Journal of Education and Practice, Vol.11, No.13, 2020
5. Walker, A. A. (2017). Why education practitioners and stakeholders should care about person fit in educational assessments. Harvard Educational Review, 87(3), 426-443
6. <https://www.intechopen.com/chapters/74314>
7. http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf

MODERN METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Анотація. В статті досліджуються сучасні методики викладання іноземних мов у закладах вищої освіти; аналізуються сучасні тенденції розвитку методики викладання іноземних мов у вищій школі та визначаються сучасні методики викладання іноземних мов із використанням новітніх освітніх технологій. Питання використання інноваційних технологій в процесі викладання англійської мови з метою підвищення рівня володіння іноземними мовами та активізації навчального процесу у вищій школі стали предметом вивчення вітчизняних і зарубіжних науковців, фахівців з використання Інтернет-технологій у викладанні англійської мови, які розглядають проблему ефективної реалізації сучасних тенденцій викладання мов на сучасному етапі розвитку освітньої галузі. В умовах реформування вищої школи розглянуто тенденцію змін освітніх технологій викладання іноземних мов. Навчання іноземним мовам теж поступово оновлюється через міждисциплінарної інтеграції, демократизації та економізації освіти спонукає до інновації складових викладання іноземних мов. В освіті продовжує розвиватися і надалі культурологічний або міжкультурний підхід у навчанні в рамках концепції «діалогу культур», з метою формування полімовної грамотності студентів.

Ключові слова: комунікація, вищий навчальний заклад, освітня система, навчальний процес, підготовка спеціалістів, іноземна мова, викладання іноземних мов, методика навчання.

Abstract. The article deals with modern methods of teaching foreign languages in institutions of higher education; modern trends in the development of foreign language teaching methods in higher education are analyzed and modern foreign language teaching methods using the latest educational technologies are determined. The issue of the use of innovative technologies in the process of teaching English with the aim of

increasing the level of foreign language proficiency and activating the educational process in higher education has become the subject of study by domestic and foreign scientists, specialists in the use of Internet technologies in teaching English, who consider the problem of effective implementation of modern teaching trends languages at the current stage of educational development. In the conditions of the reform of the higher school, the trend of changes in the educational technologies of teaching foreign languages is considered. Teaching foreign languages is also gradually being updated due to interdisciplinary integration, democratization and economization of education, which encourages innovation in the components of foreign language teaching. In education, the cultural or intercultural approach to education continues to develop within the framework of the concept of "dialogue of cultures", with the aim of forming students' multilingual literacy.

Key words: *communication, higher educational institution, educational system, educational process, training of specialists, foreign language, teaching foreign languages, methods of teaching.*

Formulation of the problem. Processes of integration, conclusion of business agreements, signing bilateral contracts with foreign countries, cooperation of the police forces with foreign colleagues, broadening of professional and cultural links of Ukraine, increase of information flow require a modern graduate of a non-linguistic higher educational institution to possess a foreign language at a level not lower than B2 (independent user). The required language level corresponds to modern European standards, therefore the educational system in general and higher education institutions in particular face the urgent task of finding and developing new approaches using innovative technologies, improving the teaching of foreign languages with the aim of training a competitive specialist on the labor market who can communicate freely in a foreign language and adequately fulfill the professional requirements set for him.

The issue of using innovative technologies in the process teaching English with the aim of improving the foreign language training of specialists and intensifying the educational process in higher education became the subject of study by domestic and foreign scientists, experts in the use of Internet technologies in teaching English,

who consider the problem of effective implementation of modern trends language education at the current stage of development of the educational field.

The needs of our state in highly qualified specialists able to establish business contacts and business cooperation with foreign partners, specialists who speak a foreign language professional level, are reflected in work training programs Higher education institutions of the country. The needs of our state in highly qualified specialists, capable of establishing business contacts and business cooperation with foreign partners, specialists who speak a foreign language at a professional level, are reflected in the work educational programs of the higher education institutions.

Analysis of recent studies and publications. In accordance with the innovative ways of higher education development and the actualization of foreign language training of specialists in the conditions of the global information world, the research and disclosure of current provisions of the issue of the development of intercultural communicative competence of students in institutions of higher education is followed in the works of both domestic and foreign didactic scholars: the role and place of modern technologies in the educational process, the use of new information technologies in the process of forming global competencies of graduates of world-class universities (A. Nisimchuk, O. Tsyrukun, K. Rycharvords), linguomethodical strategies formation of foreign language discourse (T. Vasylieva, A. Krukivskyi, A. Rashevskaya, L. Sluchaina, M. Collins), online learning and Internet resources, interactive model of foreign language discourse.

The purpose of the study is to review modern trends in the development of methods of teaching foreign languages in higher education.

Presentation of the main research material. Teaching methods are "ordered methods of activity of the teacher and student, aimed at the effective solution of educational and educational tasks." The teaching method acts as a "tool of the teacher's activity to perform the managerial function - teaching" [2, 150].

The implementation of the training method is carried out through the use of a number of training methods, various approaches and work techniques. "Learning

methods are a set of specific learning situations that contribute to the achievement of the intermediate (auxiliary) goal of a specific method" [1, 420].

Unfortunately, in teaching practice, teachers of foreign languages often use time-tested standard teaching methods. Sometimes the language teaching process, unfortunately, continues to be a "somewhat modernized version" of the grammar-translation method. The requirements for studying a foreign language change over time, new teaching methods are developed.

At the current stage of the development of science in Ukraine, it can be safely said that the times when the ability to translate from a foreign language and vice versa adapted, inauthentic texts were sufficient proof of mastery of the language have already passed.

Today, the educational process is being reformed in higher education institutions of Ukraine in accordance with European requirements for the quality of education: informatization of the educational space, integration processes in modern domestic education, establishment of cooperation by Ukrainian higher education institutions with European educational institutions in the field of educational and scientific activities, international student exchanges, the possibility of obtaining a second higher education and study in master's programs abroad.

Within the framework of the reform of higher education, educational technologies for the teaching of foreign languages also have to evolve.

The goal of learning a foreign language in higher education at the current stage is to equip students with communicative competences that will allow them to implement their knowledge, skills, and abilities to solve specific communicative tasks in real life situations. A foreign language acts as a means of communication, communication with representatives of other nations.

Therefore, in education, the cultural or intercultural approach to education continues to develop within the framework of the concept of "dialogue of cultures", with the aim of forming students' multilingual literacy.

So, in our opinion, there should be no place for such processes as rote-learning, mindless memorization of texts in a foreign language, which have no practical value for

the future life of students, in modern higher education institutions. Students should be prepared on the basis of high-quality, modern, authentic educational material for the conscious use of a foreign language in later life and work. After all, the command of foreign languages is now and will continue to be one of the leading requirements of employers. After all, foreign language proficiency is now and will continue to be a key requirement of employers.

In this regard, higher education institutions are responsible for providing quality for students with complex language knowledge, skills and abilities. This requires, first of all, the educational institution to systematically create conditions for improving the qualifications of its teaching staff, to provide the institution with the appropriate material and technical base.

High-quality language training of students is impossible without the use of modern educational technologies. Modern technologies in education are professionally oriented learning of a foreign language, project work in education, application of information and telecommunication technologies, work with educational computer programs in foreign languages (multimedia system), remote technologies in learning foreign languages, creating presentations in the program PowerPoint, use of Internet resources, learning a foreign language in a computer environment (forums, blogs, emails), the latest test technologies (creation of a bank of diagnostic materials from the course of the subject "Foreign Language" for computer testing of students' knowledge).

At this stage of the development of methodological science, the main methods of teaching foreign languages are communicative and constructivist methods [4, p. 15-17].

Communicative method

Educational goal: mastery of communicative competence.

Educational content: the texts should show conflicts that encourage the student to express his own opinion. Learning management is not carried out through grammar, but is guided by communicative intentions.

The student finds himself in the center of learning. Linguistic plane: the dominance of language production over language correctness, correctness, mistakes are allowed. Language becomes a means of communication.

The exercises are exercises of communicative direction. Students learn "communication in the process of communication itself.

Constructivist method

Educational goal: the basis of the method is the active learning of students. The teacher's task is not to teach, but to facilitate the educational process.

The class is action-oriented.

Educational content: proximity to students' reality, students are encouraged to independently construct their knowledge (for example, within the framework of project activities).

Language plane: as wide as possible.

An example of a constructivist method can be project-based learning.

The methodology distinguishes between traditional and alternative teaching methods.

The concept of alternative methods includes a number of different approaches, methods, and methods of language transmission. There are such alternative methods as the Total Physical Response method, the suggested method, the dramatic-pedagogical method, the silent method, and the group method.

Innovative educational methods include: computer-assisted learning (CALL), scenario method (storyline method), simulation method, carousel method, station-based learning method, group puzzle method, role-playing method, case study method ("case method" - work on problem situations, students consider the problem, analyze the situation, present their ideas and options for solving the problem during the discussion).

Conclusions. Using modern techniques and methods, the latest educational technologies of teaching foreign languages in higher education, it is possible, by integrating them into the educational process, to more effectively solve a number of both didactic and sociocultural tasks in class: to form reading skills; improve listening skills based on authentic audio texts on the Internet; to improve the ability of monologic and dialogic expression based on problem-based discussion of materials presented by the teacher or one of the students; to improve the skills of written speech, individually or in writing by composing answers to the tasks, participating in the preparation of

abstracts, works, essays and other epistolary types of creativity; to replenish one's vocabulary, both active and passive, with the vocabulary of a modern foreign language that reflects a certain stage of development of the people's culture, social and political organization of society; get acquainted with country studies concepts, which include language etiquette, peculiarities of language behavior of different peoples in the conditions of communication, peculiarities of culture, traditions of the country of the studied language; to form a sustainable motivation for students' foreign language activities in classes based on the systematic use of "live" materials, discussion not only of questions related to professional texts, but also of "hot" issues that interest everyone and everyone.

Today, it is important for a teacher to constantly improve his knowledge of methods of teaching foreign languages, to introduce the latest educational concepts into his/her teaching practice.

References

1. Олександренко К. В. Психолого-педагогічні умови і фактори, що забезпечують розвиток іншомовної комунікативної компетентності майбутнього фахівця / К. В. Олександренко // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. : [б. в.], 2008. – Т. 10. – Ч. 5. – С. 438-445.
2. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2008. – 447 с.
3. Методика навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах: Підручник / кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2014. – 320 с.
4. Скуратівська М.О. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов у вищій школі України / М.О. Скуратівська. – Журнал «Науковий огляд». – 2015. – № 4. – С. 15–17.
5. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.enqa.eu/wpcontent/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf

GENDER EQUALITY THROUGH EDUCATION

Анотація Гендерний аспект отримав міжнародне сприйняття як стратегія досягнення гендерної рівності. Це передбачає інтеграцію гендерної перспективи в підготовку, розробку, впровадження, моніторинг та оцінку політики, регуляторних заходів і програм витрат з метою просування рівності між жінками та чоловіками та боротьби з дискримінацією. Ефективне впровадження гендерного підходу потребує підготовки та організації. Незважаючи на формально рівні освітні можливості для жінок і чоловіків, освітня та професійна кар'єра все ще характеризується гендерною диспропорцією, а не гендерною рівністю. Чоловіки переважно представлені в галузях STEM і на вищих посадах, тоді як жінки часто працюють на посадах з низьким статусом у сфері охорони здоров'я та соціальному секторі. Вважається, що гендерні стереотипи, які передаються агентами спілкування, відіграють важливу роль у збереженні гендерних відмінностей в освіті. Вчителі є важливою відповідною точкою для просування гендерної рівності в освіті, оскільки відомо, що їх ставлення та навчальна практика суттєво впливають на мотивацію та успішність учнів. Щоб навчати дівчаток і хлопчиків рівноправно в умовах спільного навчання, вчителі повинні замислитися над власними гендерними стереотипами. Крім того, вони вимагають знання про гендерні відмінності в освіті та про методи навчання, щоб сприяти мотивації всіх учнів незалежно від їхньої статі. Проте гендерні стереотипи рідко розглядаються в загальній освіті вчителів, а програми підготовки, які формують компетентність вчителів для рефлексивного спільного навчання, є рідкісними. Вчителям, здається, не вистачає ефективних стратегій протидії часто небажаній підтримці гендерних стереотипів у їх викладанні, оскільки ця тема рідко розглядається під час регулярного навчання вчителів. Більшість заходів, спрямованих на зменшення гендерних стереотипів у школах, спрямовані безпосередньо на учнів і зосереджені виключно на заохоченні дівчат до вивчення

предметів STEM. Однак програми навчання для вчителів, які працюють із сотнями студентів у своєму професійному житті і, таким чином, можуть діяти як мультиплікатори, які є значно стійкішими. Стосовно конкретної діяльності в класі, сприяння автономії та індивідуалізації означає надання кожному учневі можливості вибирати завдання або умови навчання, які відповідають його інтересам і здібностям. Це сприяє створенню позитивного мотиваційного клімату, в якому різноманітність є нормальним явищем, яке вчитель усвідомлює, піклується про нього та знає стратегії боротьби з ним. Загалом, мотиваційна підтримка розглядається як центральний засіб зменшення гендерних відмінностей.

Ключові поняття: гендерна рівність, гендерна нерівність, мейнстрім, дискримінація, інституційне середовище, гендерні упередження, мотиваційний клімат.

Abstract

Gender mainstreaming has been embraced internationally as a strategy towards realizing gender equality. It involves the integration of a gender perspective into the preparation, design, implementation, monitoring and evaluation of policies, regulatory measures and spending programs, with a view to promoting equality between women and men, and combating discrimination. An effective implementation of gender mainstreaming requires preparation and organization. Despite formally equal educational opportunities for women and men, educational and occupational careers are still characterized by gender disparities rather than gender equality. Men are overrepresented in STEM fields and higher positions, while women are frequently working in low-status jobs in the health and social sector. Gender stereotypes that are conveyed by socializing agents are assumed to play an important role in maintaining gender differences in education. Teachers are important starting points for promoting gender equality in education as their attitudes and instructional practices are known to influence students' motivation and performance substantially. To promote girls and boys equally in coeducational settings, teachers have to reflect on their own gender stereotypes. Moreover, they require knowledge about gender differences in education

and about teaching methods to foster the motivation of all students regardless of their gender. However, gender stereotypes are rarely dealt with in general teacher education and training programs that build teachers' competences for reflective coeducation are sparse. Teachers seem to lack effective strategies to counteract the often-unwanted maintenance of gender stereotypes in their teaching as this topic is rarely dealt with in regular teacher training. Most interventions to reduce gender stereotypes in schools directly target students and focus exclusively on the promotion of girls in STEM subjects. However, training programs for teachers who work with hundreds of students in their professional lives and can thus act as multipliers that are significantly more sustainable. Concerning concrete classroom activities, promoting autonomy and individualization means to give each student the opportunity to choose tasks or learning settings that fit their interests and abilities. This fosters a positive motivational climate in which diversity is a normal phenomenon that a teacher is aware of, cares about and knows strategies for dealing with. In general, motivational support is seen as a central means of reducing gender differences.

Key concepts: gender equality, gender inequality, to mainstream, discrimination, institutional environment, gender bias, motivational climate, gender disparity.

Formulation of the problem

Education is a basic human right, and gender equality is fundamental to its full realization. UNESCO promotes gender equality in and through education to ensure that women and men, girls and boys have equal access to learning opportunities, as well as fair treatment in the learning processes, equitable outcomes and advancement in all spheres of life.

Gender mainstreaming requires a transformation in the culture of teacher education institutions, accountability, and teaching and learning processes. Progress has been made in mainstreaming gender into national sector policies in many countries, however, due to several interconnected factors, transforming institutional cultures and practices remains a challenge.

Gender inequalities around the world are manifested in many aspects of education, including access, retention, success, and career choices and opportunities. This is both a

cause and a result of systemic discrimination and gender stereotyping. In some countries, the gender gap is apparent for boys and men. However, girls and women undeniably experience the worst forms of discrimination. The education of girls and women is not only essential for improving their own living conditions, but it also yields multiplier effects with regard to personal, social and economic development more generally. Indeed, education, especially of girls and women, is one of the most effective investments for peace and sustainable development. By benefiting from education equally, students can develop their potential, feel empowered to achieve their dreams, and contribute to and benefit from social, cultural, political and economic development as equals. Education institutions in general, and teacher education institutions in particular wherever they are located, should champion gender equality through mainstreaming gender into teacher policies and plans, curriculum development, pedagogy, and research and communication. Gender equality in every sphere of life, including in education, can only be achieved when all types of discrimination are eliminated and equal access to learning opportunities, career choices, professional development and services are provided to both women and men. We must start with education.

Analysis of basic research

Mainstreaming in education refers to the incorporation of socio-cultural contents included throughout the curriculum, contributing to form a model citizen that society demands, thereby through the teaching of values, ideas and judgments. In particular mainstreaming considers that one of the topics necessary that all education should consider, is education for gender equality. Gender mainstreaming is a trend, driven by both the United Nations and by the treaties of the European Commission as a major global strategy for promoting gender equality to promote structural impacts that break inequalities, incorporated in the design process planning, implementation and evaluation of public policies at all levels and different areas. We are interested in the educational field, and in particular the higher and postgraduate level. If the main goal of gender mainstreaming is to influence public policy, speaking particularly of the educational context, then we must seek a transformation of culture

promoted by the education sector in order to achieve social gender equality, as it is in the institutional level that social practices become regular and continuous. In turn presents a model of analysis, intervention and management that recognizes that women and men due to their biological differences and gender roles have needs, obstacles and different opportunities that must be identified and treated to correct the imbalance between sexes. Identifying this situation, it may propose activities that balance the participation of women in different areas.

The purpose of the article is to contribute towards a gender-sensitive society where solidarity, opportunities and responsibilities are shared by women and men in equal measure. Everyone is to enjoy the life they determine in accordance with their individual skills, their needs and their desires.

Presentation of the main material

One important step towards achieving gender equality is to mainstream gender in the education process through curricula and teacher training. This requires that educational institutions adopt responsive policies and plans, transform institutional environments, provide gender-sensitive services, and ensure gender-responsive budgeting in their curriculum and pedagogical approaches.

Gender is a concept that is widely misunderstood and often misapplied or used randomly to refer to an imbalance in the number of men and women in a gathering. The concept of gender however goes far beyond numbers. One simple way to understand gender is to distinguish between sex and gender.

Sex refers to the biological differences between men and women.

Gender refers to roles assigned to men and women in a given society, and the relations and representations that arise from these roles.

Gender roles and careers are assigned by society. Examples include: mother, father, husband, wife, daughter, son, driver, mentor, teacher, pastor, chief, president, caregiver, housekeeper or cook, among others. Roles are assigned by each and every society to men and women based on society's needs and perceptions. Roles often reflect a society's economic, cultural, religious and political beliefs and teachings. Although many cultures will have similar roles for men and women, role attribution within a

particular culture may differ. It is even more important to note that gender roles often determine and contribute to power dynamics within a particular society, thereby raising issues of inequality and inequity between sexes.

Unlike sex characteristics, which are biological, gender roles have the following dynamic characteristics:

Learned behaviour. From infancy we learn what it means to be male or female through stereotyping, such as when a boy receives a car or sports equipment and a girl receives a doll or a sewing kit as gifts. However, as awareness increases these practices are undergoing change in many societies resulting in more equal and equitable development opportunities for both sexes.

Change over time. Historically, in many countries, women have not always had the right to vote, but over time, the situation has changed in these countries. Globally, the number of economically active women has also changed rapidly over time and this is influencing the roles of women and men within families and communities.

Differ between cultures. In many cultures, roles (farming, cattle grazing, doctors, drivers, pilots, and so on) are reserved for a specific sex.

Differ within cultures. Role definitions within cultures may also differ as a result of social, economic, ethnic, religious, political or other factors, including social class. For example, cultural groups may share agricultural tasks differently within the same society, and it may be the woman's role to take care of livestock, while in another culture it is the man's role.

Other important characteristics of gender include:

Gender is *relational* and refers to men and women (not in isolation) with respect to how they interact and are socialized, as well as the dynamics and consequences resulting from their individual and assigned roles.

Gender is '*institutionally*' structured because it refers not only to the relations between men and women at the personal and private level, but also to social, legal and religious systems that support a particular society's values, beliefs and cultures. Gender is *hierarchical* because the differences between men and women (far from being neutral) tend to attribute greater importance and value to the characteristics and

activities associated with certain roles, leading to unequal power relations. Gender is *Context specific*. There are variations in gender roles and gender relations depending on context, ethnicity, and socio-economic and cultural factors, among others. Hence the need to incorporate a perspective of diversity in gender analysis and gender advocacy, is intended for use in all regions and countries.

Interaction in the learning environment.

Teachers and learners interact through various approaches; one frequent approach involves discussion and communication. Research shows that teachers therefore need to be aware of ‘gender dynamics’ so that they can avoid gender bias and the unjust treatment of learners based solely on gender. Grace and Gravestock (2009) list the following gender-based trends observed among some teachers; some do not even recognize the gender equality implications and gender stereotyping they embody. For example, some teachers do the following:

Call on male students more frequently.

Wait longer for males to respond to questions.

Give male students more eye contact following questions.

Remember the names of male students.

Use these names when calling on male students.

Attribute male students’ comments in class discussion.

Interrupt female students before the end of their response.

Ask males more questions that call for ‘higher-order’ critical thinking as opposed to ‘lower-order’ recounting of facts.

Gender-based stereotyping is perhaps the most common feature of gender inequality. This can occur when someone makes a broad over-generalization on the basis of little evidence. An example is the statement that women are bad drivers based on a few personal experiences. Gender-based stereotyping is not only prevalent in the classroom environment, it is also reflected in the family, the general school culture and society. Teachers frequently form attitudes based on stereotyping acquired from their own upbringing and culture. Male stereotypes are often perceived as strong, active, hard and rational, whereas female stereotypes are perceived as weak, passive, soft and

emotional. This is why it is important for teacher education institutions (TEIs) to mainstream gender issues in their programmes so that future teachers are made aware of these issues and develop healthy attitudes to replace those they had grown up with. In this respect it is important to ensure that teaching and learning methodologies are gender-responsive. Irrespective of the culture around the world, the different perspectives on gender agree that gender is a socio-cultural construct, as opposed to the physical or biological differences between the two sexes.

Teachers need to use descriptive instead of judgmental language if they seek to mainstream gender. They also need to establish communication patterns by considering words and phrases carefully before using them in class. For instance, although the engineering profession does not exclude women, in many cultures for example in the Arab region, among others, this profession tends to favour males, thus reinforcing existing stereotypes. Teachers need also to be aware of other more subtle references so that they can avoid them when they teach or communicate with their students and other members of staff. They need to relate to female and male learners as individuals, and not through gender-based perspectives. Teachers need to focus on each individual learner's skills and/or weaknesses, and thus conduct a class session free from gender bias. Moreover, teachers need to make sure that they are fair in their treatment of students regardless of their gender. Teachers also need to develop empathy towards attitudes that break gender-based stereotypes in class activities. For example, the common practice of appointing boys as group leaders and girls as note takers or reporters should be avoided. Such appointments should be made based on the individual skills of the learners regardless of their gender.

According to Bloom (1976), attitudes are a major indicator of a person's success in a subject area. Establishing a healthy, gender bias free environment in the class will render the teacher more capable of handling issues related to gender differences or other differences (racial, physical, ethnic, and so on). The sensitization of academic staff to the gender dimensions of teaching and learning is an important first step towards the transformation of the curriculum, including content, methodologies and processes. Teachers need to implement effective gender-sensitive strategies in order to provide

quality education. This is supported by research studies that show that teaching behaviour is largely influenced by how teachers themselves were taught, and yet teachers must learn how to address the multiple needs arising because of gender, class, ethnicity, language and location. Teachers need to be aware of their own beliefs and behaviour towards male and female learners. For example, they need to reject their held belief that boys excel in mathematics and that girls should catch up with boys.

One class management issue is that of proximity. Teachers can better control student behaviour and check on their performance if they use the whole class territory as their own. However, there is always the risk of some teachers getting too close and making students uncomfortable by their very presence. It is important for teachers not to forget their own sex and to avoid encroaching on the territory of students of a different sex. In the final analysis, the teaching and learning process can only be conducted effectively if teachers identify, and are sensitized to, their learners' skills and needs. It is established that there are differences between males and females in a general sense. However, these differences should not become stereotypes. On the contrary, it is the role of the teacher to address the differences as diversity and treat situations fairly. There may be strengths that the teacher can draw on equally and fairly for both male and female students. Gender equality needs to become a reality in every learning environment, including in discussions, teacher-learner relationships, activities, assignments and evaluation. The teacher should also become a role model in promoting gender equality, and reducing gender-based stereotypes.

Conclusions

Transforming the culture of teacher education institutions and making them policy and practices gender-sensitive entities is a daunting task. However, it is not an impossible task. Understanding gender and applying gender mainstreaming are critical foundations for fostering social cohesion that goes beyond teacher education institutions and the school. Teachers are increasingly expected to play crucial roles in preparing young people to face the future with confidence, purpose, responsibility and gender sensitivity. Teacher education institutions must be ready to provide the enabling environment and training and continuing education for the development of knowledge,

values, skills and gender responsive practices that the teachers need in the 21st century. Gender should be mainstreamed step by step in all areas of teacher education and training: from policy and planning, administration and management, gender-responsive budgeting, social services, the environment, curriculum, pedagogy, research, and to advocacy. Teachers must know and be able to do in order to promote gender equality through education.

References

1. Arends, R. I. 2007. *Learning to Teach*, 7th ed. Boston, McGraw Hill.
2. Bloom, B. S. 1976. *Human Characteristics and School Learning*. New York, McGraw-Hill.
3. Brinkman, B. G., Jedinak, A., Rosen, L. A., and Zimmerman, T. S. (2011). Teaching children fairness: decreasing gender prejudice among children. *Analys. Soc. Issues Public Policy* 11, 61–81. doi: 10.1111/j.1530-2415.2010. 01222.x
4. Cangelosi, J. S. 2004. *Classroom Management Strategies: Gaining and maintaining students' cooperation*, 5th ed. New York, John Wiley & Sons.
<https://www.researchgate.net/publication/331012046>
5. Good, C., Aronson, J., and Inzlicht, M. (2003). Improving adolescents' standardized test performance: an intervention to reduce the effects of stereotype threat. *J. Appl. Dev. Psychol.* 24, 645–662. doi: 10.1016/j.appdev.2003.09.002
6. Grace, S. and Gravestock, P. 2009. *Inclusion and Diversity: Meeting the needs of all students*. New York, Routledge.
7. Gray, C., and Leith, H. (2004). Perpetuating gender stereotypes in the classroom: a teacher perspective. *Educ. Stud.* 30, 3–17. doi: 10.1080/0305569032000159705
8. Lamb, L. M., Bigler, R. S., Liben, L. S., and Green, V. A. (2009). Teaching children to confront peers' sexist remarks: implications for theories of gender development and educational practice. *Sex Roles* 61, 361–382. doi: 10.1007/s11199-009-9634-4

9. Maldonado Reynoso, N.P. and Rodriguez Aguirre, A.J. and Islas Ayala, N. Gender Mainstreaming In Higher Education. 8th International Conference of Education, Research and Innovation. *ICERI 2015 Proceedings*. 18-20 November, 2015. 7502-7509.
10. Marlene Kollmayer, Marie-Therese Schultes, Marko Lüftenegger, Monika Finsterwald, Christiane Spiel and Barbara Schober. REFLECT – A Teacher Training Program to Promote Gender Equality in Schools. *Curriculum, Instruction, And Pedagogy*. Front. Educ., 31 July 2020 <https://doi.org/10.3389/feduc.2020.00136>
11. Scott, E. and McCollum, H. 1993. Gender in classroom and school policy. In: S. K. Biklen & D. Pollard (eds.), *Gender and education*. Ninety-second yearbook of the National Society for the Study of Education (pp. 174–190). Chicago, University of Chicago Press.
12. Zhao, F., Zhang, Y., Alterman, V., Zhang, B., and Yu, G. (2018). Can math-gender stereotypes be reduced? A theory-based intervention program with adolescent girls. *Curr. Psychol.* 37, 612–624. doi: 10.1007/s12144-016-9543-y

Анжела ПОСОХОВА,
кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК ОДИН З ДІЄВИХ ПІДХОДІВ ДО ГРАМАТИЧНОГО АСПЕКТУ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ (АНГЛІЙСЬКОЇ) МОВИ

Мета статті полягає в аналізі існуючих підходів до граматичного аспекту вивчення іноземної (англійської) мови та розробці комплексу вправ щодо вдосконалення граматичних навичок та розвитку умінь здобувачів вищої освіти. У статті актуалізовано необхідність удосконалення граматичного аспекту вивчення іноземної мови. Це підтверджено тим, що в сучасних умовах вивчення іноземної мови головну роль набувають навички ділової комунікації в усній та письмовій

формах, володіння якими неможливе без сформованих граматичних навичок. Встановлено, що в сучасних умовах очевидним та загально визнаним є той факт, що граматичний аспект виконує значну роль у навчанні іноземної мови, оскільки граматичні навички та вміння є найважливішим компонентом мовних умінь (читання, говоріння, аудіювання та письма). У статті розглядаються способи, прийоми й переваги застосування візуального матеріалу (світлин) як одного з найбільш ефективних способів мотивації й викладу навчального матеріалу під час вивчення граматики на заняттях з англійської мови. Мета дослідження – зосередити увагу на використанні наочного методу подання навчального матеріалу, пояснивши, як застосування світлин допомагає студентам засвоїти граматику та взаємодіяти з різноманітними завданнями, текстами, що допомагає їм глибше зрозуміти предмет. Використання світлин у процесі вивчення граматики англійської мови створює комфортне середовище на занятті, яке дає студентам більш глибоке розуміння теми: вони стають більш уважними, зосередженими, активними, зацікавленими й більш мотивованими.

Ключові слова: граматика англійської мови, візуальний спосіб, мотивація, світлина, критичне мислення, граматичні навички, тексти професійної спрямованості.

VISUALIZATION AS ONE OF THE EFFECTIVE APPROACHES TO THE GRAMMATICAL ASPECT OF LEARNING A FOREIGN (ENGLISH) LANGUAGE

The article's goal is to examine current methods for teaching grammar in the context of learning a second language (in this case, English), as well as to create a series of activities that will help students in higher education strengthen their grammatical abilities. The article emphasizes the necessity of enhancing the grammatical component of learning foreign languages. This is supported by the fact that in contemporary foreign language learning environments, oral and written business communication skills play a major role, and their mastery is unachievable without developed grammatical abilities.

It has been determined that in contemporary circumstances, it is evident and widely acknowledged that the grammatical aspect plays a big part in learning a foreign language because grammatical skills and abilities are the most crucial component of language skills (reading, speaking, listening and writing). The use of visual material (pictures) as one of the most successful means of motivation and presentation of educational content during the study of grammar in English language classrooms is examined in this article along with its methods, approaches, and benefits. The goal of the study is to draw attention to the use of a visual approach of presenting educational material, outlining how the use of images aids in grammar learning and encourages students to engage with various exercises and texts, which improves their comprehension of the material. In the classroom, using pictures to teach English grammar fosters a relaxed atmosphere that helps students learn the material more deeply. They become more focused, active, engaged, and driven.

Key words: professional texts, visual method, critical thinking, picture, motivation, and grammatical abilities.

Formulation of the problem. One of the most important components of the language is grammar because it is essential for effective communication. At the beginning of education in institutions of higher education (HEIs), where the foundation of mastery of grammatically correct spoken language is laid and the necessary grammatical skills are actively formed, the issue of the grammatical aspect of learning a foreign language (English) acquires special significance (Murphy, 2012: 21). The results of first-year students' routine grammar entry exams typically show a poor level of development of these kinds of skills. It is vital to remember that studying grammar is a necessary part of learning a foreign language, not its own goal. Grammar is a crucial tool for learning a language and is present in all kinds of speech activity. In order for students to learn certain grammatical concepts, the study of a foreign language's grammatical aspects is reliant on the development of language-specific mechanisms. Years of experience working in schools and higher education institutions have revealed that at least 50% of students are extremely uninformed about grammar rules, have no

idea how to apply them in real-world situations, dislike learning grammar rules, and find grammar to be a challenging, boring, and unpleasant aspect of the educational process.

Research evaluation. We will examine the efficacy of their use in higher education as we take into account current research from both domestic and international scholars on the grammatical element of learning a foreign language (English). R. Bolitho (2011) advocates teaching grammar in *a comprehensive way*. According to the scientist, comprehension of how grammatical structures operate in context aids in the development of a comprehensive knowledge of the language. M. Qureshi (2020) supports *the contextual approach* to grammar learning and provides a technology based on text-based error correction. Grammar is considered in relation to vocabulary, which is quite rational, according to proponents of *the lexical approach*, who refer to this as "lexicalized grammar" (Andrusiak, 2019: 286). *The communicative approach* entails immersing the learner in the language process, which creates a more natural environment for the perception of a foreign language (English) than classrooms where formal grammar plays a major role, claim L. Kokorina and M. Litunova (2020). S. V. Aryutkin, G. V. Bryantseva, S. A. Gerasimova, V. P. Kuzovlev, E. O. Makarova, N. M. Manko, Ye. V. Polyakova, A. F. Pukhov, S. V. Selemenev, S. I. Sergeev, D. M. Shekhovtsova and other researchers paid attention to the study of *the visualization method* as an integral component of the educational process.

The article's goal is to analyze the approaches currently used to the grammatical component of learning a foreign language (English), and to consider the benefits of using visual material (pictures) as one of the most motivating and effective ways to present educational material during the study of grammar in English classes.

Presenting the major points. The systematization, consolidation, and development of grammatical knowledge, talents, and skills acquired in secondary school take place in the first and second semesters. The primary focus is on improving the automaticity of these grammatical occurrences in speech and integrating newly learnt vocabulary processes into grammar. The phenomena that students studied earlier in school are also already well recognized in new ways: understanding differentiated

grammatical procedures, for example, or using certain techniques to work on challenging original texts with a professional emphasis. The curriculum in schools covered a wide range of grammatical phenomena that high school students should not only understand but also employ in their language use. It is impossible to address the issues of a comprehensive school and thoroughly study any areas of the English language in secondary schools' time constraints (Tarnopolskyi & Kabanov, 2019: 103). In our view, consolidating specific events and features in practice is a more effective way to learn the grammatical aspects of a foreign language (in this case, English) than by presenting and assimilation of theory. Conditional speech exercises mimic language communication in educational environment; therefore they contain certain features of language communication. For instance, use Present Perfect or Past Simple to create sentences that describe you, your background, and accomplishments; modal verbs to describe a specialist's skills in your intended field of employment; etc. Exercises should be based on educational materials with a professional perspective in order to address the aim of improving grammar and developing abilities. The benefits of using professionally focused texts include the fact that they are engaging and educational for potential experts in a variety of fields, which has a beneficial impact on students' motivation. It is possible to create a set of activities that satisfy the needs of communication on the basis of educational texts with a professional perspective. Exercises based on texts written for professionals entail identifying the studied phenomenon, determining its function, differentiating it from other phenomena that are similar, and using it practically in certain circumstances in accordance with the stages of grammar skill advancement. Comparative tables, which are a type of visual aid for students and, for instance, the form-tense forms of verbs in the English language, must also be used frequently.

Even effective training exercises can become tedious in class, causing students to lose interest, feel behind, feel like failures, and become unwilling to learn grammar in the future. As a result, it is important to carefully assess the length of such exercises, the text's content, and how useful the examples are. Students focus and are motivated to study when the offered material is interesting and useful, and when the activity enables

personalization of the educational process, they have a greater chance of consolidating previously learned grammatical principles and remembering new ones. Working with text exercises and images has some drawbacks, including the requirement that all of its lexical and grammatical content be familiar to the learners. After all, the major goal of these activities is to automate predetermined grammatical structures and clichéd phrases. The difficulty of studying the subject will rise if these sentences use a lot of tough terminology or strange grammatical structures.

The subsequent phases can be identified: 1) selecting an example. Because the use of IT has become a necessity in both life and education, its introduction and active use in classrooms substantially simplifies the study of the English language and enhances educational quality; 2) Stretch. Pictures "with a story" constantly draw interest; Chat; questions; and three. Students record their inquiries in a notebook before asking their classmates; 5) Title. If the pupils don't know the painting's name, they will make up their own stories about the setting, era, protagonists, participants, and their respective works when discussing the picture or responding to inquiries; 6) Studying Students read the text that has been pre-written by the teacher for the illustration and highlight (write out) the sentences in the tense they have been studying; 7) Phrase similarity; 8) trait; Personalization (9), and description (10).

Conclusions. Therefore, the photo-based assignments used in foreign language lessons are methodically appropriate; they help students develop their ability to engage in communication, preparedness for and desire for social interaction, self-confidence, and tolerance. This teaching style encourages the growth of cognitive abilities such as information gathering, analysis, comprehension, comparison, realizing, drawing conclusions, reflecting, etc. and makes learning grammar memorable, fascinating, and more successful. Conditional speaking and speech exercises that stimulate the articulation of one's own opinion and foster professional communication are the most productive exercises for dealing with grammatical material. It is possible to get effective outcomes in the study of grammar and vocabulary through the use of educational materials with a professional focus. This also has a favorable impact on students' motivation.

REFERENCES:

1. Andrusyak I. The lexical approach to EFL teaching: methodological foundations and pedagogical implications. *Suchasni doslidzhennya z inozemnoyi filolohiyi*. 2019. Vyp. 17. С. 281–292.
2. Kokorina L., Litunova M. Komunikatyvno spryamovani metody i pryomy navchannya hramatyky anhliys'koyi movy. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk*. 2020. Vyp. 27 (3). S. 128–132.
3. Tarnopol's'kyy O. B., Kabanov M. R. *Metodyka vykladannya inozemnykh mov ta yikh aspektiv u vyshchiy shkoli: pidruchnyk*. Dnipro: Universytet imeni Al'freda Nobelya, 2019. 256 s.
4. Bolitho R. Holistic Grammar Teaching. *English Teaching Professional*. 2011. Vol. 73. P. 4–8
5. Murphy R. *English Grammar in Use*. 4th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 399 p
6. Qureshi M. A. Grammaticality Judgment Task: Reliability and Scope. *The Journal of Asia TEFL*. 2020. Vol. 17 (2). P. 349–362.

Myroslava RIY,

(die Hochschullehrerin an der Lwiwer
Staatsuniversität für Innere Angelegenheiten)

НЕОБХІДНІСТЬ ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ПРАЦІВНИКАМИ ПРАВООХОРОНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

DIE NOTWENDIGKEIT VON FREMDSPRACHENKENNTNISSEN FÜR MITARBEITER DER STRAFVERFOLGUNGSORGANE DER UKRAINE

Der Artikel untersucht die Frage nach der Notwendigkeit der Kenntnis und Beherrschung einer Fremdsprache durch Mitarbeiter des Innenministeriums in modernen Realitäten.

Schlüsselwörter: Fremdsprachenkompetenz, Integration, kommunikative Ausrichtung, Sprachtraining, Fremdsprachenexternprüfung, Interaktion der Strafverfolgungsbehörden.

In der heutigen globalisierten Welt, in der alles und jeder miteinander verbunden ist, gewinnt der Beruf des Strafverfolgungsbeamten immer mehr an integrierter Bedeutung. Dies zeigt, dass die Fremdsprachenkompetenzen von Vollzugsbeamten mehr denn je gefragt sind.

Leider ist das Niveau der Fremdsprachenkenntnisse der Vollzugsbeamten in der Ukraine nach wie vor gering, was sich logischerweise aus dem Niveau der Fremdsprachenkenntnisse der Bevölkerung der Ukraine als Ganzes ergibt. Und damit ein moderner Vertreter von Polizeieinheiten, der fähig und qualifiziert ist

Die Kommunikation in Fremdsprachen auf professionellem Niveau sowohl mit ausländischen Kollegen als auch mit normalen Bürgern anderer Länder über alltägliche Themen bleibt eine Realität der Zukunft.

In diesem Zusammenhang erließ die Führung des Innenministeriums der Ukraine den Erlass Nr. 315 vom 15. April 2016 „Über die Genehmigung des Verfahrens zur Auswahl, Überweisung und Einschreibung von Bewerbern für die Ausbildung an Hochschulen des Innenministeriums" Demnach ist die fremdsprachliche Externenprüfung in vielen Fachrichtungen für Bewerberinnen und Bewerber zur Erlangung eines Masterabschlusses verpflichtend. Die Kenntnis einer oder mehrerer Fremdsprachen von einem Strafverfolgungsbeamten wird in Strafverfolgungsbehörden auf der ganzen Welt zunehmend gefordert und gefördert.

Dafür gibt es mehrere Gründe: die Zunahme der internationalen Kriminalität und die daraus resultierende Stärkung der Zusammenarbeit von Strafverfolgungsbehörden auf der ganzen Welt; Zunahme von Migrationsprozessen, die sich vor allem im Zustrom von Migranten in entwickelte Länder manifestieren, was zu einer neuen führt Modelle der modernen Gesellschaft; Tourismusboom mit Touristenströmen in viele Länder. Diese Herausforderungen erfordern, dass Strafverfolgungsbeamte mindestens eine Fremdsprache kennen und beherrschen. Kenntnis einer Fremdsprache in der Realität ist heute nicht nur Voraussetzung für die erfolgreiche berufliche Tätigkeit eines

Vollzugsbeamten, sondern auch für seine Selbstverwirklichung in einem multikulturellen Raum. Im Zusammenhang mit der Integration der Ukraine in die Europäische Gemeinschaft und die Welt Gemeinschaft ergeben sich neue Anforderungen an Vollzugsbeamte. Gemäß der Gesetzgebung der Ukraine über die nationale Polizei sollte die Polizeibehörde in eine europäische Strafverfolgungsbehörde umgewandelt werden. Vielfalt Dies ist nur unter der Bedingung einer umfassenden Berufsausbildung der Polizeibeamten möglich, die nach modernen Weltstandards durchgeführt wird. Ansätze zur Berufsausbildung von Polizeikräften haben auf unterschiedliche Weise viele Gemeinsamkeiten. Länder Dies sind zum einen gesetzliche Vorgaben, die die Haupttätigkeitsbereiche der Strafverfolgungsbehörden bestimmen, zum anderen ordnungsrechtliche und rechtliche Akte zum Bildungswesen. Es ist klar, dass die Reform der Polizei die Ausbildung einer neuen Generation von Strafverfolgungsbeamten erfordert, für die die Prinzipien des Humanismus und der Demokratie gelten. Eine der Komponenten der modernen umfassenden Ausbildung von Strafverfolgungsbeamten ist die Sprachausbildung, die die Beherrschung der Staatssprache und mindestens einer der häufigsten Fremdsprachen erfordert, ohne die die Integration der Ukraine in die Europäische Gemeinschaft unmöglich ist.

Gemäß den europaweiten Empfehlungen für Sprachtraining gibt es eine globale Skala von sechs Niveaus, um das Niveau der Sprachkompetenz von einfach bis praktisch perfekt zu bestimmen. Leider nur 8–10% der Schulabgänger B1-Niveau gemäß den Ergebnissen der Aufnahmetests nachweisen. Es ist klar, dass Lehrer mit solchen Indikatoren individuelle in ihrer Arbeit verwenden. Gemäß den europaweiten Empfehlungen für Sprachtraining gibt es eine globale Skala von sechs Niveaus, um das Niveau der Sprachkompetenz von einfach bis praktisch perfekt zu bestimmen. Leider nur 8–10% der Schulabgänger B1-Niveau gemäß den Ergebnissen der Aufnahmetests nachweisen. Es ist klar, dass Lehrer mit solchen Indikatoren individuelle in ihrer Arbeit verwenden. Ansatz, fakultativen Fremdsprachenunterricht durchführen, aktive Models in professionellen Kommunikationssituationen trainieren, pädagogische Aktivitäten mit kreativen Aufgaben verbinden: Präsentationen erstellen, gemeinsame Projekte mit

Multimedia-Tools durchführen. Während des anfänglichen Erwerbs von Wortschatz und Grammatik wird häufig auf das Übersetzen und Abstrahieren von Fachliteratur zurückgegriffen. Daher pädagogisch Einrichtungen des Innenministeriums sollten Spezialisten für eine mögliche Zusammenarbeit mit Strafverfolgungsbeamten anderer Länder ausbilden. Das Bildungsprogramm umfasst das Studium der Besonderheiten der Polizeistrukturen und Rechtssysteme anderer Länder, das Studium der Aktivitäten nationaler und internationaler Organisationen im Kampf gegen die Kriminalität. Unter Berücksichtigung des oben Gesagten kann geschlussfolgert werden, dass das Erlernen einer Fremdsprache einerseits ein Mittel zur Erweiterung von fachliches Wissen, andererseits erfolgt die Herausbildung von Fähigkeiten und Fertigkeiten, um das erworbene Wissen in Situationen beruflicher Kommunikation umzusetzen.

1. Tarnopolskyi O. B. Erlebnisinteraktives Lernen einer Fremdsprache für besondere Zwecke an einer nichtsprachlichen Universität: die Essenz des Ansatzes. KHNU Bulletin, 2010.

2. Zelenska, O. P. Erlernen der mündlichen Kommunikation in Fremdsprachen Studienbewerber in einem nichtsprachlichen Masterstudiengang. Wissenschaftlichdie Zeitschrift der Nationalen Pädagogischen Universität, benannt nach M.P. Drahomanova. Reihe 5: Pädagogische Wissenschaften: Realitäten und Perspektiven: coll. der Wissenschaft funktioniert Kiew.

3. www.brown.edu/about/administration/sheridan-center/teachinglearning/Effective-classroompractices/interactive-classroom-activities

4. Pielmus C. G. Innovation im Englischunterricht für die Strafverfolgung: ein technologieintegrierter Ansatz. GESELLSCHAFT. INTEGRATION. AUSBILDUNG. Internationale wissenschaftliche Konferenz. Vol. III, 25.-26. Mai, 2018.

Ольга РОМАНЮК,
(Львівський державний
університет внутрішніх справ)

USE OF MOODLE PLATFORM IN THE PROCESS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Abstract. The implementation of distance learning caused the need for the development of distance educational technologies. Online education can be just as effective as traditional education. This requires competent application of remote technologies with appropriate methodical approaches that ensure interactive interaction of students and teachers. One of such widely used platforms is Moodle. The Moodle platform can be used not only for the organization of distance learning in higher education establishments but also to support the traditional educational process or blended learning. The article reveals the advantages and possibilities of Moodle platform for teachers and for students and peculiarities of the application of the Moodle platform during the organization of educational process. The possibilities of using the platform in the process of learning and teaching a foreign language are considered. The main forms of test tasks that are used in the distance learning course “Foreign language” are highlighted.

Key words: *Moodle platform, distance learning, educational process, foreign language.*

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ MOODLE В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. Впровадження дистанційного навчання викликало необхідність розробки дистанційних освітніх технологій. Онлайн-навчання може бути також ефективним, як і традиційне. Це потребує грамотного застосування дистанційних технологій з відповідними методичними підходами, що забезпечують інтерактивну взаємодію студентів і викладачів. Однією з таких платформ, яка широко використовуються є Moodle. Платформу Moodle можна використовувати

не лише для організації дистанційного навчання у закладах вищої освіти, але й для підтримки традиційного навчального процесу чи змішаного навчання. У статті розкрито переваги та можливості платформи Moodle для викладачів і студентів та особливості застосування платформи Moodle під час організації навчального процесу. Розглянуто можливості використання платформи в процесі вивчення та викладання іноземної мови. Висвітлено основні форми тестових завдань, які використовуються в дистанційному курсі «Іноземна мова».

Ключові слова: платформа Moodle, дистанційне навчання, навчальний процес, іноземна мова.

Introduction. In connection with the COVID-19 pandemic, higher educational establishments switched to distance learning. The realization of distance learning caused the need for the development of distance educational technologies. The active introduction of distance learning technologies into the educational process is a promising and extremely relevant direction in the development of modern higher education, as well as integration into European and world education. The construction of the informational educational environment of students can take place mostly with the operation and support of a certain electronic educational platform. One of such distance learning platforms is MOODLE (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment). The Moodle system has become quite popular around the world among teachers as a tool for creating dynamic courses and workshops for students. Taking into consideration the above mentioned, problems related to the development of theoretical and practical issues in this direction have become relevant.

Analysis of recent studies. The question of the educational possibilities of the Moodle information environment in the practice of distance education was researched by O. Anisimov, K. Kolos, T. Myasnikova, Yu. Trius, I. Herasymenko and others. Among foreign scientists, the use of Moodle in the educational process is researched by: Rise W., Cole J. and others.

The attention of the following domestic scientists is focused on the problems of distance learning: V. Bykov, R. Gurevich, K. Korsak, V. Kukharenko, L. Leshchenko,

M. Mikhalchenko, V. Oliynyk, P. Talanchuk, O. Tretyak. Distance learning is defined by researchers as the interaction of a teacher and students with each other at a distance, which highlights all the components inherent in the educational process (purpose, content, methods, organizational forms, teaching tools) [1, p.13].

Despite the significant attention of researchers to the problem of introducing distance courses into the learning process, the issue of active use of Moodle platform in the process of teaching a foreign language remains relevant.

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the use of Moodle platform for foreign language teaching in non-linguistic higher education establishments. To analyze the main possibilities, advantages and disadvantages of the distance learning system.

Presentation of the main material. Among the innovative technologies, on the basis of which higher educational establishments should create a new learning environment where students can access educational materials at any time and in any place, there are technologies of electronic (distance, mobile) learning, the use of which will make the educational process more attractive, democratic, comfortable and will stimulate students to self-education. One of the means of information and communication technologies that meets the specified conditions, is a Moodle platform.

The Moodle system provides an opportunity to organize a full-fledged educational process, including educational tools, a system of monitoring and evaluating students' educational activities, as well as other necessary components of the e-learning system.

The main directions of using the Moodle platform in the educational process are: presentation of educational material in electronic form; structuring the results of educational activities; automation of work with training information; provision of network communication; organization and conducting of online interactive group and individual classes; control and monitoring of educational activities of distance course students.

Opportunities and advantages provided by the use of Moodle system in educational process to the participants of this process:

For the teacher:

- to have educational and methodological support of a discipline in a structured form;
- to have a convenient tool for evaluation and control of training student activities;
- to set the required deadlines for students to complete the tasks;
- to have software that meets European standards of organization of the educational process;
- to use text, graphics, audio and video materials during organization of the educational process;
- to change, expand, supplement and correct educational and methodical materials of the discipline;
- to organize computer testing of students knowledge control, using different types of questions;
- to have an automated rating evaluation system of students works;
- to have software that is protected against unauthorized access, changes and damage;
- to have software for performing scientific and methodical tasks development at one's own choice, sequence and pace;

For the student:

- to have access to logically structured and completed educational and methodical material that improves the conditions for independent mastering the content of the discipline;
- to have means for self-testing and performance of tasks and their evaluation regardless of the human factor (teacher);
- take a real part in the scientific and methodical work of the departments;
- extended access to Internet resources;
- the possibility to learn the educational material remotely [2, p.9];

A foreign language as a means of intercultural communication plays an important role in modern socio-economic conditions and political development of Ukraine. Various computer technologies, Internet resources, digital devices, Web 2.0

technologies, and distance learning are increasingly used in the education system. While studying the discipline “Foreign Language for Specific Purposes”, students have access to professionally oriented texts and an active vocabulary according to the topic. It is also possible to attach a link to watch a video, to each topic or audio material to listen to. After watching the video or listening to the audio, there is an opportunity to take a comprehension test. All materials attached to each topic are compiled in advance by the teacher, in a clear sequence in accordance with the program of the academic discipline.

The Moodle not only has a multifunctional module for testing, but also provides an opportunity to evaluate the work of students performed in such course elements such as Tasks, Forum, Wiki, Glossary, etc., and evaluation can be carried out according to scales created by the teacher. All grades can be viewed using the course grade book, which has many settings for displaying and grouping grades. The main forms of test tasks that we use in the distance learning course “Foreign language” are: tasks with choosing one or more correct answers from the given list; matching tasks (for instance: to match the words with their definitions or to find synonyms); tasks of an open form, it allows an answer in one or more words (phrase or sentence); essays (are evaluated manually by the teacher).

Also, the teacher can independently create tasks and write down all the requirements and the deadline for completion (for example, an essay). In this case, students download the completed task and the teacher personally checks it, evaluates the work and can add a comment with possible remarks or wishes.

However, it should be noted that any remote platform, in particular Moodle, is not a stimulating factor for teaching or learning a foreign language. If the student has no desire to learn a foreign language, completing tasks becomes just a formality. That is why the main factor in the distance learning process on the Moodle system is the interactive activity of teachers who engage students using all possible platforms.

Conclusions. Application of information and communication technologies, namely the learning platform Moodle, allows to use educational tasks developed on the principles of interactivity, problem solving, self-assessment, which has a significant impact on development of professional and personal qualities of future specialists. Such

an approach allows students to develop their own strategy in mastering foreign language and educational activity in a higher education institution; also creates conditions for access to educational classes at any time and improves time management skills. At the same time, the teacher has the opportunity to remotely observe the work of each student, to provide consulting assistance. However, it should be remembered that learning a foreign language requires communication, accordingly, video conferences should be organized in combination with different tasks and educational materials.

Using the Moodle platform, the teacher receives a modern powerful resource for presenting material, monitoring and evaluation results of students activities. This platform can be used for both distance and blended learning. Teachers need to be aware of all the possibilities of the platform, and use them, since they are in the role of course moderators.

References

1. Биков В.Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г. та ін. Технологія створення дистанційного курсу: навч. посіб., К. : Міленіум, 2008. 324 с.
2. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE: Методичний посібник / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук // За ред. Ю. В. Триуса. Черкаси. 220 с.

Ірина СКОВРОНСЬКА,

кандидат філологічних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Дмитро АНТОНЮК,

Студент 3 курсу

(Тернопільський національний технічний університет

імені Івана Пулюя)

**ЗАСОБИ ЕКСПЕРСІЇ ДВОМОВНОГО АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО
ДИСКУРСУ**

Анотація. У мові українців США та Канади вживається чималий відсоток одиниць, які з'явилися як наслідок зв'язку української мови з оточенням у цих країнах. Тому існує розбіжність між українською мовою як державною мовою України і її американо-канадським варіантом. Проте основний лексичний та фразеологічний склад обох варіантів залишається незмінним, що становить основу взаєморозуміння українців України, США та Канади не лише у вільному спілкуванні, але й на рівні мови газет і журналів. У зв'язку з вираженням комунікативного наміру стереотипні вирази, будучи наявними у мовній компетенції носіїв мови, обслуговують номінативно-класифікаційну діяльність людини. Вони переважно мають свої нефразеологічні еквіваленти, які часто використовуються у дискурсах двомовних періодичних видань української діаспори у разі необхідності чіткішого їх тлумачення та сприйняття читачем.

Ключові слова: *комунікативний намір, двомовний дискурс, сталі словосполучення, кліше, штамп.*

Abstract. In the language of Ukrainians in the USA and Canada, a considerable percentage of units are used, which appeared as a result of the connection of the Ukrainian language with the environment in these countries. Therefore, there is a discrepancy between the Ukrainian language as the state language of Ukraine and its American-Canadian version. However, the main lexical and phraseological composition of both variants remains unchanged, which forms the basis of mutual understanding between Ukrainians of Ukraine, the USA and Canada not only in free communication, but also at the level of the language of newspapers and magazines.

Stereotyped expressions, due to the expression of communicative intention, being available in the linguistic competence of native speakers, are serving nominative-classification of human activities. They usually have their non-phraseological equivalents which often used in bilingual periodicals discourses of Ukrainian diaspora in case of need clearer interpretation and perception of the reader.

Key words: *communicative intention, bilingual discourse, steel phrase, cliché.*

Постановка проблеми. Сучасна англійська мова багата на конструкції, які безпосередньо або опосередковано співвіднесені з вербальною поведінкою людини. Здебільшого це стійкі словосполучення фразеологічного характеру, що мають рекурентний вияв. Вони використовуються у мові у вигляді стандартизованих фраз, сталих словосполучень, що автоматично відтворюються людиною під час спілкування або зберігаються у свідомості мовця і відтворюються у відповідній ситуації як сполучення із заздалегідь визначеним усталеним змістом.

Аналіз останніх досліджень. Фразеологічні явища в українській та англійській мовах стали предметом дослідження Р.Зорівчак, Б.Михайлишина, Ф.Медведева, Н.Ляшенка, Л.Ройзензона, А.Куніна, Г.Кузь, А.Івченка та інших. Механізми читання і сприйняття прочитаного вивчали В. Різун, І.Крупський, А.Ярбус та інші.

Мета. Відповідно до комунікативного наміру мовця і типу ситуації спілкування використовуються ті стандартизовані фразеологічні вирази, які допомагають найбільш точно відтворювати конкретну ситуацію. Тобто необхідно усвідомити алгоритм того, як відбувається певна «прив'язаність» сталих словосполучень до ситуації спілкування.

Виклад основного матеріалу. Значна частина номінативних фразеологічних понять позбавлена образності і є виразною ознакою офіційно-ділового стилю правників, що відображається у дискурсах двомовних періодичних видань. Наприклад: *How shocking Israel would not allow for the extradition of a communist mass murderer but insist on the west of the world bringing alleged Nazi war criminals to Justice.* Наведемо приклади ужитку сталих словосполучень даної тематики поза текстом: *Bring to account; bring to justice; criminal situation; violate the law; shadow capital; the arm of the law; judicial process; shadow sector* та ін.

Чималим є також відсоток сталих словосполучень на позначення діяльності парламенту та уряду. Частотність їх використання у діаспорних англomовних періодичних дискурсах найвища у порівнянні з іншими тематичними групами. Це пояснюється потребою дохідливо інформувати читачів про дії парламенту, високих посадових осіб. У короткій і стислій формі акцентувати увагу на суті, змісті подій, а не на формі подачі матеріалу. Наприклад: *state language; political doctrine; political elite; intellectual elite etc.* Наведемо приклади з текстів двомовної газети «Українські вісті»: 1. The magazine issued by immigration has changed a foreign *political doctrine* of the state and the mentality of the state's *political elite*. 2. *In order* this to happen, he says that government cannot interfere with business, and that the City could become more user friendly by getting rid of the “*red tape*”. 3. *An agreement* was signed with the Investment Guarantee Agency that operates under the auspices of the World Bank. 4. Parties that failed *to pass the barrier* included the pro-government Agrarians with 3,6% the Reforms and Order bloc with 3,13% and the Democratic Party bloc with 1,23%.

Високою є частота ужитку сталих словосполучень на зразок: *right of negative vote; right of veto; make a decision; the final decision; structural reforms; official status; to be the head; social orientation; national problem; political figure; initiative; he current reforms; to occupy the place; structural changes; electoral machine; political crisis; crimes against humanity; our force is in our unity; human rights; social interests; to compete for place in the life; to keep in mind; first lady; health care system; nuclear disaster; fair play; key issues; to find out the truth; to ruin a reputation; a matter of speculation – предмет спекуляції; behind closed doors; to wash one's hands; strong stand; a sphere of influence; lose credit with somebody; state administration; come to the point; bring into accord etc.*

Мова періодичних Інтернет видань рясніє інтернаціональними сталими словосполученнями, зміст яких однаково легко вловлює як англomовний, так і україномовний читач. Наприклад: 1. Being under impression of *friendly meeting* of Presidents on the territories where Lviv Poles and Ukrainians shoot at each of her

in 1918... . 2. According to estimates by the UN forces command, the Ukrainian battalion stationed in *zone of conflict*, fully copes with its tasks. 3. *Political relations* between our countries stand out with their dynamic and constructive nature. 4. In the course of the *official visit* to Ukraine the head of Latvian government Gustav Krasts has had meeting with Ukraine's President. 5. We have to address the *international community* with a request to provide guarantees for the national security of Ukraine.

А також: *the highest state decoration; to sing contract; friendly meeting; turning point; basis for understanding; economic cooperation; partnership for peace; bilateral agreement; international peacekeeping forces; political interference; official visit; peacekeeping battalion; foreign policy; ideological weapons; to reach an agreement; at the highest level; border line; kid glove affair; political relations; to sign an agreement; bilateral cooperation.*

У мові кожного народу існують фразеологізми, які не мають аналогів у лексичному складі мов інших народів, носять національне забарвлення і сягають значного експресивного насичення. Здебільшого вони трапляються у мові художніх творів, хоча значний відсоток потрапляє на сторінки періодичних видань. В англійській мові національно забарвлені фразеологічні одиниці існують також, проте їх використання у двомовній англо-українській Інтернет-пресі діаспори є поодиноким, оскільки їх зміст подекуди відомий не усім читачам, а лише тим, хто вільно володіє англійською мовою, для кого англійська є рідною. Здебільшого у виданнях даного типу зустрічаємо інтерпретовані еквіваленти англійських фразеологічних одиниць та сталих словосполучень.

Наприклад, у реченні: *It seems all those analysts who surround the President should be either changed or taught a good lesson.* Англійський фразеологізм *to make it hot for someone* замінено більш зрозумілим для україномовного читача відповідником: *to teach someone a lesson.* У іншому тексті знаходимо ще один варіант цього фразеологізму: *Their example served as a great lesson for contemporaries.*

Аналогічно вживаються адаптовані фразеологічні звороти: *to put everything on the card* (поставити все на одну карту) замість малозрозумілого *to put all one's eggs in one basket*; що у дослівному перекладі означає «покласти в один кошик усі яйця»; *to look into the root* (зріти в корінь) замість *to get to the heart* (діткнути серця); *to put dots above the i's* (поставити всі крапки над «i») замість *to get one's i's and cross one's t's*, що у перекладному варіанті втрачає будь-який зміст.

Експресивно забарвлені сталі словосполучення і фразеологізми увиразнюють дискурс, чіткіше окреслюють позицію автора, його вміння цікаво і колоритно подати публіцистичний матеріал. Завдяки цим мовним засобам будь-яка інформація стає цікавішою [1, с.67].

Протилежним до зазначеного вище явищем у експресивному плані є використання у мові газет та журналів штампів, кліше, сталих словосполучень, позбавлених експресивно-емоційного навантаження.

Кліше (фр. *clishe* – відбиток) – мовний стереотип, готовий зворот, що використовується в певних умовах і подібних контекстах. На відміну від мовних штампів, що становлять заялений вираз із послабленим лексичним значенням і стертою експресивністю, кліше утворює конструктивну одиницю, яка зберігає свою семантику, а часто і виразність. Мовні кліше полегшують процес спілкування, економлять зусилля і час для того, хто говорить (пише), так і для того, хто слухає (читає) [2, с.107].

Штамп (нім. *Stampfe*, від італ. *stampa* – печатка, друк) – мовний зворот, що багаторазово механічно повторюється без творчого осмислення, внаслідок чого послаблюється його лексичне значення і стирається експресивність [2, с.37]. А.Коваль зазначає, що штампи – це колись живі і навіть влучні вирази, які з часом багаторазового використання – де треба і де не треба – перетворилися у такі собі заготовки на всі випадки життя, зміст яких стерся, зблід, вивітрився [3, с.36]. Стаючи надміру вживаними, через привернення загальної уваги, стійкі словосполучення стають штампованими. Часте їх

повторення не викликає інтересу до теми розповіді чи то в усному, чи то в писемному мовленні.

Прикладами штампів та кліше є фразові сполучення: *beg leave, don't mention it, see you again, you're welcome, yours faithfully, yours truly, see you later, good morning, good day, good afternoon, good evening, old boy, old fellow, old man, old girl*.

Штамп, на відміну від фразеологізму, позбавлений можливості конденсування думки. Він виступає лише засобом прикриття для відсутності глибокого змісту тексту, браку авторських почуттів, небажання і невміння максимально наситити зміст викладу. Якщо використання фразеологізму заощаджує енергію читача через подання вже готового змістовно насиченого виразу, то використання штампу заощаджує зусилля автора, прикриває його професійну мовну недосконалість. Коли з необхідністю кліше ще погоджуємося, то використання штампів визнаємо недоцільним. Ці негативні процеси, нажаль, притаманні українським та англійським дискурсам двомовних періодичних видань. Варто зазначити, що це не одні і ті ж стійкі одиниці, скажімо, що використовуються в українській і перенесені в англійську мову чи навпаки. Кожна з двох мов має свій запас штампових виразів, що на загал знижує емоційно-експресивний вплив на читача і послаблює вплив газетного тексту на реципієнта. Наприклад: *The left decided to use the highest tribune of the state for declaring their populist slogans. Other replacement are possible, all meant to make no actual changes.*

Штампи та кліше є своєрідною негативною рисою публіцистичного стилю. З огляду на те, що «негативні властивості штампів перебувають у гострій суперечності з принципами мовностилістичного добору засобів у ... художньо-публіцистичному тексті» [4, с.35], використання їх, на нашу думку, лише до певної міри може бути виправдане. У протилежному випадку, коли штампи та кліше не виконують ні стилістичної, ні естетичної настанови, їхнє використання є небажаним.

Проблема дослідження фразеології, позбавленої виразної експресії, пов'язана з питанням формування пласту нейтральної фразеології, яка виникає на основі загальноповсякденної лексики і шляхом нейтралізації зворотів з книжним і розмовним забарвленням. Дослідження фразеології засвідчує, що нейтральних зворотів менше, ніж стилістично маркованих [5, с.99].

Експресія та образність публіцистичного стилю є значно слабшою у порівнянні з художнім стилем. Фразеологізми у публіцистичному стилі вживаються як засіб посилення і підкреслення смислової сторони вираження, а тому публіцистичний стиль містить фразеологізми, які характерні для літературно-книжного мовлення, або є нейтральними в експресивному відношенні чи носять незначне емоційне забарвлення.

Фразеологізми з нейтральним забарвленням в українській мові можуть інколи збігатися із фразовими дієсловами в англійській мові. Хоча співвіднесеність між ними спостерігаємо не завжди, їх розуміння не є проблемою. Наприклад: *offend against the rule; duck out of smth.; line up behind smb.; lose out; in no way; according to the latest account; to have an advantage over smb.; to form the basis for smb.; to besides someone with questions; to be on someone's blacklist; to be at someone's command; to have occasion to do something; to miss (pass up) an opportunity* [6].

Висновок. Отже, високий відсоток використання у двомовному публіцистичному дискурсі сталих словосполучень і фразеологізмів є ознакою того, що живий зв'язок на рівні активного мовлення між представниками української діаспори і Україною відбувається постійно, що саме етнічна преса за рубежом є основним показником якісного рівня володіння українською та англійською мовами. Вона є виразником і водночас засобом для формування суспільної свідомості народу.

Список використаних джерел.

1. Зорівчак Р. Реалія і переклад. Львів, 1989. 216 с.
2. Коломієць М., Регушевський Є. Словник фразеологічних синонімів. Київ, 1988. 199 с.

3. Коваль А. Слово про слово. Київ, 1986. 89 с.
4. Капелюшний А. Практична стилістика української мови. Львів, 2001. 224 с.
5. Григораш А. Фразеологія і стиль. Київ, 1991. 136 с.
6. Англо-український фразеологічний словник / укладач К.Баранцев. Київ, 1969. 1052 с.

Надія СМОЛКЕВИЧ,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Львівський національний університет імені Івана Франка)

Ірина ТУРЧИН,

кандидат педагогічних наук, в.о. доцента

(Львівський національний аграрний університет)

МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

***Анотація.** У статті проаналізовано інтернаціоналізацію у вищій освіті, що спричинена глобалізаційними процесами. Охарактеризовано мультикультуралізм, як визначальну ознаку сучасного освітнього простору. Визначено головні передумови забезпечення розвитку мультикультурної компетентності для учасників освітнього процесу. Описано процес та результати навчання на основі принципу мультикультуралізму, що передбачає дотримання стандартів професійної діяльності у мультикультурному середовищі.*

***Ключові слова:** мультикультуралізм, інтернаціоналізація, мультикультурна компетентність, диверситивність, університети США.*

MULTICULTURALISM IN THE MODERN EDUCATIONAL SPACE

Abstract. *The article analyzes the internationalization in higher education caused by globalization processes. Multiculturalism is characterized as a defining feature of modern educational space. The main prerequisites for ensuring the development of multicultural competence for participants in the educational process have been explored. The process and results of learning based on the principle of multiculturalism, which complies with the standards of professional activity in a multicultural environment have been studied.*

Keywords: *multiculturalism, internationalization, multicultural competence, diversity, US universities.*

Мультикультуралізм у освіті спричинений інтернаціоналізацією освітнього простору, незворотним результатом становлення економіки, що базується на знаннях (*англ.* knowledge-based economy). Такі визначальні чинники у розвитку ЗВО, як мультикультуралізм, диверсифікація, експансія, приватизація, також впливають на посилення міжнародних зв'язків та інтернаціоналізацію університетів в усьому світі [1, 159].

Проаналізувавши думки американських вчених про мультикультуралізм (наприклад, Arredondo and Arciniega, 2001; Banks & Banks, 2010; Daniels and Ivey, 2007; Minami, 2009, Spencer-Rodgers, 2010, Sue and Sue, 2013), можемо стверджувати, що вони розглядають його як расове, етнічне та культурне розмаїття, зосереджуючись в основному на азіатських, африканських, латиноамериканських та індіанських групах. Автори розвивали прогресивні ідеї, оскільки саме американське суспільство є мультикультурним. Вчені вважають, що мультикультурна компетентність є життєво важливою для консультування та навчання диверситивних груп, тобто студентів різного етнічного та культурного походження, які мають не тільки різний світогляд, та й шкільну підготовку і розглядають її як чотирикомпонентну модель. Вона включає тривимірні установки (афективні, поведінкові та когнітивні) до расових, етнічних чи інших

меншин; самоусвідомлення свого культурного походження (особисті переконання, цінності, упередження тощо) [12] та усвідомлення інших людей як індивідуальних культурних особистостей, оскільки культурне походження людини впливає на міжособистісні стосунки, які включають очікування, світогляд та спосіб пошуку вирішення проблемних ситуацій у незнайомому диверситивному середовищі [4]; знання про три аспекти: головні мультикультурні проблеми у групі, де працює радник чи викладач, різні культури та конкретна підтримка певної меншини освітнім закладом, суспільством, що може підвищити ефективність консультування та результати навчання; та навички, що включають два основних підкомпоненти: навички консультування чи організації навчального процесу керуючись принципом мультикультуралізму, щоб бути культурно компетентними і ефективно працювати зі студентами з різних культурних груп, з різним світоглядом [6] та навички застосування відповідних стратегічних, міжкультурних, мультикультурних, комунікативних компетенцій в організації навчального процесу для диверситивних груп та співробітництва з громадою (включення у навчальний процес так зване громадянське навчання, що поширене в університетах США) для досягнення запланованих освітніх цілей [10, 12].

Біста та Фостер (Bista & Foster, 2016) виокремлюють три головні причини, які заохочують мобільну молодь навчатися за кордоном. Це «нижчий рівень освітніх послуг на батьківщині, комерційна цінність освіти за кордоном для майбутньої кар'єри й отримання досвіду в іншій країні і культурі» [1, 184]. Вважаємо, що доцільно є додати ще два важливі чинники: покращення комунікативних умінь з іноземної мови та розвиток навичок співпраці у мультикультурному середовищі, щоб бути конкурентоспроможними на глобальному ринку праці.

Погоджуємося з думкою Альтбаха та Найт (Altbach & Knight, 2007) щодо того, що глобалізація та інтернаціоналізація – пов'язані між собою процеси, хоча й мають певні розбіжності. Глобалізація – це контекст економічних і наукових тенденцій, які є частиною реальності XXI ст. Водночас інтернаціоналізація охоплює політику та практику ЗВО, щоб відповідати глобальним академічним

тенденціям [3]. На їхню думку, інтернаціоналізація освіти на рівні закладу – це «процес інтеграції міжнародних і культурних аспектів у навчання, дослідженнях і діяльності установи». Вона зазначає, що інтернаціоналізація змінює вищу освіту, а глобалізація – світ інтернаціоналізації [7, 8].

Основними принципами інтернаціоналізації вищої освіти є принцип мультикультуралізму, акцент на глобальній та міжкультурній обізнаності у навчальних цілях; процес глобалізації освітніх програм [7, 5–12]. Мультикультуралізм як ознака освітнього простору вимагає передусім толерантності до расових, етнічних, релігійних, світоглядних відмінностей, а також уміння співіснувати з іншими, не порушуючи їхні права та свободи.

Принцип мультикультуралізму у професійній практиці викладача передбачає дотримання стандартів професійної діяльності у мультикультурному середовищі; тлумачення конкретних галузевих термінологій у різних мовних культурних контекстах, використання навчальних матеріалів, якими послуговуються учасники освітнього процесу, написані вченими з різних країн і які висвітлюють міжнародну перспективу предмета або дослідження міжнародних тем і проблем; статті з міжнародних журналів та газет; іноземні фільми, телебачення і радіомовлення; міжнародні веб-сайти; міжнародна статистика.

Варто наголосити на тому, що професійний розвиток забезпечують на території кампуса: семінари та програми підвищення кваліфікації допомагають викладачам здобути мультикультурну компетентність і застосовувати її на практиці [2].

Для підтримки мультикультуралізму кампуси університетів повинні бути забезпечені необхідною інфраструктурою з відповідними навчальними центрами. Тому важливо, щоб студенти та викладачі мали можливість відвідувати лекції учених і практиків з міжнародним досвідом (персонально або віртуально); відвідувати місцеві відділення міжнародних акціонерних компаній та інші організації, що займаються міжнародною діяльністю; брати участь у житті кампуса і місцевих заходах з міжнародною складовою (музейні експозиції, концерти, фестивалі тощо), конференціях та дебатах щодо вирішення питань з

різних культурних перспектив; аналізувати та інтерпретувати ЗМІ інших країн, студентських презентацій для реальної чи модельованої міжнародної / міжкультурної аудиторії; аналізувати міжнародну статистику, проводити чи брати участь у відео конференціях, працювати над проектами в групах за участю команд, що складаються зі студентів – представників різних культур, співпрацювати у мультикультурному середовищі.

До основних результатів навчання на основі принципу мультикультуралізму належать: інтеграція інтернаціоналізованого змісту зі змістом дисципліни; знайомство з культурами інших країн і регіонів; оцінка важливості культурного компонента і контексту в процесі ухвалення рішень; підвищення інформованості про власну культурну ідентичність та обізнаність щодо інших культур, повага та толерантність до культурних цінностей та переконань людей з інших культур, тощо.

Співпраця та партнерство повинні відповідати місії закладу, його цілям і фактичним ресурсам та здійснюватися на основі укладення офіційних угод. Інформацію щодо міжнародної діяльності у сфері освіти висвітлюють на сайті ЗВО, що є загальною практикою університетів США.

Серед фактів міжнародної діяльності ЗВО США, що сприяють покращенню у студентів мультикультурних знань та навичок, є надання їм можливостей навчатися в іншій країні упродовж семестру, навчального року чи у літній період. Також вони можуть їхати на навчання за короткостроковими програмами вивчення мов, стажування чи робочими програмами. Популярними серед студентів американських університетів є такі країни: Австралія, Велика Британія, Коста-Рика, Італія, Іспанія. ЗВО підтримують також міжнародні програми обміну для викладачів [9].

З другого боку, студенти з усього світу, які навчаються у США, також сприяють розвитку американської науки та техніки, проведенню досліджень, забезпечують міжкультурну обізнаність та інші міжнародні перспективи у процесі навчання для американських студентів, допомагаючи підготувати їх до глобальної кар'єри [8].

Ми стверджуємо, що розвиток глобальної вищої освіти має ґрунтуватися на повазі кожної етнічної спільноти; формування академічної спільноти, об'єднаної спільною метою навчально-пізнавальної діяльності; ідеї особистісного розвитку молоді з урахуванням її культурної різноманітності; та спрямованості на подолання авторитаризму в усіх сферах системи освіти. Мультикультурна освіта передбачає відповідну розробку освітньої політики, програм, змісту освіти; встановлення доброзичливого психологічного й морального клімату та доброзичливих стосунків між усіма учасниками навчально-виховного процесу на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Смолікевич, Надія Романівна. Організаційно-педагогічне забезпечення адаптації іноземних студентів в університетах США. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Національний університет «Львівська політехніка», 2018. 301 с. Режим доступу: <https://lpnu.ua/spetsrady/k-3505224/smolikevych-nadiia-romanivna> (Дата звернення: 02.10.2021).
2. ACE: American Council on Education. Comprehensive Internationalization: Collaboration and Partnerships. 2017. URL: <http://www.acenet.edu/news-room/Pages/Comprehensive-Internationalization-Collaboration-andPartnerships.aspx> (Дата звернення: 12.09.2021).
3. Altbach, P. G. & Knight, J. The internationalization of higher education: motivations and realities // *Journal of Studies in International Education*, 11, 3–4, 2007. Pp. 290–305.
4. Arredondo, P, Arciniega, M. Strategies and techniques for counselor training based on the multicultural counseling competencies // *Journal of Multicultural Counseling & Development*, 29, 2001. Pp. 263-273.
5. Banks, J., & Banks, C. *Multicultural education: Issues and perspectives* (7th ed.). New York, NY: Wiley. 2010.
6. Daniels, T., Ivey, A. *Microcounseling: making skills training work in a multicultural world*. Springfield: Charles C Thomas Publisher, LTD. 2007.

7. De Wit, H. Internationalization of Higher Education in Europe and its assessment, trends and issues. NVAO Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie. 2010.
8. IIE. International Students in the United States. Open Doors 2017 Executive Summary. URL: <https://www.iie.org/Why-IIE/Announcements/2017-11-13-Open-Doors-2017-Executive-Summary> (Дата звернення: 21.09.2021).
9. Marian at a Glance. URL: www.marianuniversity.edu (Дата звернення: 12.09.2021)
10. Minami, M. Role of Attitude in Multicultural Counselling Competency. World Cultural Psychiatry Research Review, 4(1), 2009. Pp. 39-46.
11. Spencer-Rodgers, J., Williams, M. J., & Peng, K. Cultural Differences in Expectations of Change and Tolerance for Contradiction: A Decade of Empirical Research // Personality and Social Psychology Review, 14 (3), 2010. Pp. 296–312.
12. Sue D. W., Sue D. (2013). Counselling the culturally diverse: Theory and practice (6th ed.). New York, NY: John Wiley. 2013.

Оксана ФЕДИШИН,
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕМОВНОМУ ВУЗІ

Статтю присвячено професійно орієнтованому читанню іноземною мовою в немовному закладі вищої освіти, визначені окремі компоненти інтенсивного навчання читання. Досягнення комунікативної компетентності можливе лише за умови вивчення граматичного матеріалу та шляхи його освоєння. Проаналізовано в підручниках з іноземної мови граматичний матеріал,

який подається у вигляді опорних граматичних сигналів. Досліджено реальні ситуації професійної діяльності майбутнього фахівця.

Ключові слова: професійне читання, опорні сигнали з граматики, проблемні завдання, комунікативно-орієнтоване навчання.

The article is devoted to professionally oriented reading in a foreign language in a non-language institution of higher education, defined by separate components of intensive reading instruction. Achievement of communicative competence is possible only due to the study of grammatical material and ways to master it. Analyzed in foreign language textbooks grammatical material, which is presented in the form of reference grammatical signals. The real occupation of professional activity of the future specialist is investigated.

Key words: professional reading, grammar reference signals, problem tasks, communicative-oriented learning.

Викладання іноземної мови у немовних закладах вищої освіти, зокрема МВС України, характеризується орієнтацією на формування міжкультурної компетенції, яка забезпечує здатність спілкуватися із закордонними фахівцями по питаннях і проблемах, що стосуються спеціальності. Методика навчання мови є складною динамічною системою багатокомпонентного та різнорівневого характеру, що розвивається у сферах лінгвістики, педагогіки, психології, соціології. Іноземна мова сприяє розвитку гнучкого інтелекту і сформованій професійній свідомості. Успішне вивчення іноземної мови курсантами і здобувачами вищої освіти однаковою мірою залежить від оволодіння ними не тільки новим поглибленим змістом навчальної інформації, але й формою діяльності, способами логічного аналізу, узагальнення, структурування [5, с. 202].

Під впливом змін, що відбуваються в суспільстві, ситуація в галузі навчання здобувачами вищої освіти іноземної мови в немовному вузі значно змінилася: рейтинг курсу «Іноземна мова» суттєво підвищився, складаються сприятливі умови, які стимулюють методичну діяльність відповідних кафедр. Орієнтація вузівського курсу на формування у здобувачів вищої освіти немовних

спеціальностей умінь різних видів професійного спілкування з використанням іноземної мови вимагає вирішення цілого ряду питань, що стосуються оптимальної організації процесу навчання згідно сучасних вимог та реальних умов викладання.

Визначаючи тенденції в курсі викладання іноземної мови, сьогодні називають передусім реалізацію комунікативного підходу. Комунікація розуміється як процес усного/письмового спілкування, суть якого полягає в обміні інформацією та її оцінюванні. Комунікативно-орієнтоване навчання передбачає формування у здобувачів вищої освіти (курсантів) комунікативної компетенції, яка вважається сформованою, якщо майбутній фахівець використовує іноземну мову, щоб самостійно отримувати й розширювати свої знання і досвід.[4, с.65]

Максимально стислий курс іноземної мови у правничому вузі вносить свої корективи у програму, висуваючи як найактуальнішу проблему інтенсифікацію навчання. Викладачі правничих вузів змушені враховувати недостатній рівень знань і вмінь, з якими випускники середніх шкіл приходять до вищих навчальних закладів (заклад вищої освіти), а також вирішувати проблему навчання здобувачів вищої освіти (курсантів) з різним рівнем мовної підготовки.

При безсумнівній важливості таких видів мовленнєвої діяльності як аудіювання та говоріння - насамперед у соціально-культурному аспекті - мінімальна кількість годин і низький «стартовий рівень» здобувачів вищої освіти (курсантів) диктують необхідність зосередити зусилля на головному завданні курсу - навчити здобувачів вищої освіти читання іноземної літератури. Подальше (або паралельне) факультативне навчання передбачає не тільки рецептивне, але й репродуктивне оволодіння мовою.

Професійне читання відіграє виключну роль у житті та діяльності фахівця. Читання іноземною мовою є для нього засобом задоволення як комунікативних, так і пізнавальних потреб, оскільки дозволяє користуватися усіма засобами інформації - журналом, монографією, а з широким використанням мережі Internet добре володіння читанням іноземною мовою стало пріоритетним.

В умовах правового вузу йдеться про інтенсивне, прискорене оволодіння читанням, що передбачає перехід від інформативних до активних, творчих, розвиваючих, інтенсивних форм пізнавальної та навчальної діяльності здобувачів вищої освіти (курсантів). Ефективність прийомів навчання читання необхідно, на наш погляд, оцінювати з урахуванням таких факторів як економія навчального часу, збільшення обсягу матеріалу, який засвоюється, прискорене формування необхідних знань та вмінь, стійка мотивація навчальної діяльності. Проблема інтенсивного навчання читання іноземною мовою має різні аспекти: психологічний, методичний, дидактичний, мотиваційний. Усі вони нерозривно пов'язані один з одним, і врахування кожного з них забезпечує успішне досягнення кінцевої мети.

Розглянемо окремі компоненти, які сприяють оптимізації процесу інтенсивного навчання читання. Вважаючи комунікативну компетенцію метою і результатом навчання, не слід забувати, що її досягнення можливе лише за умови сформованості лінгвістичної компетенції як одного із специфічних аспектів навчання іноземної мови».

Відомо, що засвоєння граматики іноземної мови викликає великі труднощі у здобувачів вищої освіти (курсантів) немовних вузів. Надто розтягнуте пояснення граматики, довге і складне викладання граматичних правил у підручниках не можуть зацікавити здобувачів вищої освіти-не філологів, забезпечити позитивну мотивацію. Як досягти стійкого і швидкого засвоєння досить великого обсягу знань, який є необхідним для практичного володіння мовою, з найменшою витратою часу і зусиль?

Ефективним способом у роботі з граматичним матеріалом, що виправдав себе на практиці, є використання опорних граматичних сигналів.

Опорний сигнал (ОС) - це наочна модель (схема, зразок) граматичної структури, в якій графічно поданий мінімум ознак, що є необхідними і достатніми для її розпізнавання та запам'ятовування. Він повинен містити в собі основні моменти, блоки інформації, які повідомляються; вони виокремлюються за допомогою спеціальних засобів. Щоб виконати свою основну функцію -

полегшити закріплення в пам'яті нового матеріалу і його відтворення - ОС з іноземної мови має відповідати наступним вимогам: компактність, наочність (використання словесних образів, спеціальних маркерів, візуальних знаків та інших опорних віх для пам'яті), графічне виділення взаємопов'язаних ланок інформації, легкість сприйняття та відтворення. Завдяки цим характеристикам ОС можуть утворювати стійкі асоціативні зв'язки у пам'яті здобувачів вищої освіти (курсантів). Опора на зорову наочність та асоціації надійно забезпечує запам'ятовування навчального матеріалу. Використання ОС допомагає встановленню смислових і функціональних зв'язків між окремими ланками інформації.

Психологи стверджують, що в основу структури тієї частини навчального предмета «Іноземна мова», яка стосується граматики, повинен бути закладений не набір окремих емпіричних правил нормативної граматики і не парадигми відмінювання, а найзагальніші структурні закономірності граматичної будови іноземної мови, що вивчається, які відрізняють її від відповідних закономірностей рідної мови. [3, с.245] Саме структурні особливості граматичних явищ іноземної мови та їх відповідники у рідній мові визначають сутність розроблених нами ОС.

У зв'язку з цим необхідно зауважити наступне. Автентичні посібники іноземних видавництв, що прийшли на книжковий ринок України, не враховують механізмів опори на рідну мову тих, хто навчається, у них не виокремлені спеціально граматичні структури, які не мають аналогів у рідній мові. Із цього випливає, що навряд чи доцільно використовувати підручники іноземних видавництв як стабільні посібники, оскільки вони не є адекватними освітній меті навчання іноземної мови у вітчизняних умовах, зокрема не можуть забезпечити навчання читання для спеціальних цілей.[6, с.14]

Запропонована нами технологія навчання покликана дати здобувачам вищої освіти (курсантам) уявлення про спільність/відмінність систем рідної та іноземної мови в наочній і стислій формі, що легко запам'ятовується і відтворюється.

У розроблених підручниках граматичний матеріал подається у вигляді опорних сигналів, які орієнтовані на встановлення структурно-семантичних відповідностей іноземної та рідної мов. [1, с.56]

Може виникнути і часто виникає закономірне запитання: чи можна вважати ОС традиційні граматичні таблиці? Відповідь є негативною: граматичні таблиці не є ОС, а ОС не є граматичними таблицями.

Застосування ОС у навчальному процесі базується на психологічних особливостях віку здобувачів вищої освіти (курсантів): важливою є установка на осмислено-логічне запам'ятовування. Надзвичайно важливим є також підвищення рівня мотивації, інтересу до навчання. Постійна робота з ОС розвиває у здобувачів вищої освіти (курсантів) загальні навички творчого навчання. Вони звикають виокремлювати у матеріалі, що запам'ятовується, опорні віхи для пам'яті. Користуючись при оформленні конспекту сигнальним кольором, здобувач вищої освіти (курсанти) навчаються у будь-яких записах бачити те головне, що потрібно запам'ятати. При цьому включається і фактор зорової пам'яті, і фактор активного логічного мислення (завдання: «Що необхідно виділити?» «Що потрібно запам'ятати?»)

Опорні сигнали з граматики зарекомендували себе як ефективний мнемічний прийом, який забезпечує інтенсивне оволодіння граматиною для читання при суттєвій економії навчального часу, проте їхня роль на цьому далеко не вичерпується. Формуючи навички смислової переробки інформації, робота з ОС розвиває у здобувачів вищої освіти (курсантів) загальну культуру мислення, уміння навчатися. У зв'язку з цим необхідно зазначити, що використання усіх видів та прийомів роботи, які стимулюють мисленнєву активність здобувачів вищої освіти (курсантів), є необхідним і важливим. Активізація мисленнєвої діяльності значно підвищує результативність навчального процесу.

Оскільки будь-які знання є продуктом власної дії того, хто навчається, то, відповідно, психолого-педагогічне керування процесом засвоєння знань має відбуватися через формування адекватної пізнавальної дії в «ситуації завдання». В основу проблемного навчання покладено систему питань (проблем, завдань), на

які ті, що навчаються, не мають готової відповіді. Сутність процесу навчання зводиться до створення ситуації, яка вимагає самостійно шукати рішення (проблемна ситуація). Систематичне вирішення проблемних завдань, пошук правильних відповідей на проблемні запитання, власне мисленнєва активність тих, що навчаються, - ось характерні ознаки проблемного навчання. Запитання є формою подання проблемної задачі.

У відповідності до загальної теорії проблемності проблемне навчання іноземної мови повинно будуватися таким чином, щоб ті, хто навчаються, отримували знання не в готовому вигляді, а в результаті власних розумових зусиль, мобілізації раніше отриманих знань, у процесі вирішення проблемних завдань. Одним із правил створення проблемної ситуації на заняттях з іноземної мови є та умова, що проблемне завдання, яке пропонується, за ступенем складності має відповідати рівню наявних знань та інтелектуальних можливостей здобувачів вищої освіти (курсантів). Ще однією обов'язковою умовою ми вважаємо участь у вирішенні завдання усієї групи здобувачів вищої освіти (курсантів): проблемне навчання використовує діалогічне викладення навчального матеріалу, при якому питання викладача і колективна участь усіх здобувачів вищої освіти (курсантів) у їх вирішенні є обов'язковими. По-третє, мисленнєва діяльність здобувачів вищої освіти (курсантів), за нашими спостереженнями, максимально активізується при урахуванні фактору часу (обов'язкова фіксація та обмеження часу, який відводиться на вирішення будь-якого проблемного питання). Тут необхідно зауважити, що використання проблемного методу дозволяє значно збільшити час індивідуальної мовленнєвої діяльності здобувачів вищої освіти (курсантів).

Саме серії проблемних завдань розвивають уміння читання літератури за фахом як базового компонента інформаційної діяльності, відкривають можливості використання іноземної мови для вирішення професійних завдань. Вони забезпечують формування відповідних видів мовленнєвої діяльності, допомагаючи реалізувати основну функцію вивчення іноземної мови у заклад вищої освіти - формування у здобувачів вищої освіти (курсантів) професійної

комунікативної компетенції.[2, с.36] Враховуючи особливості професійного мислення, творчі завдання дають можливість моделювати реальні ситуації професійної діяльності майбутнього фахівця: у проблемній ситуації здобувач вищої освіти (курсанти) вирішують завдання мовного і професійного характеру. Слід надавати перевагу тому, щоб формулювання завдань для розвитку вмінь читання були не стереотипними, подавали проблему під несподіваним кутом зору.

Розвиваючи інтелект, увагу, пам'ять, комунікативно орієнтованого навчання іноземних мов у немовному заклад вищої освіти впливають також і на емоційно-спонукальну сферу особистості здобувач вищої освіти (курсанта), мотивуючи не тільки його комунікативну і мовленнєво-мисленнєву діяльність, але й пізнавальну, творчу. Вони мають найвищі мотиваційні характеристики: новизну, творчий характер, вирішення мисленнєвих завдань на цікавому, пізнавальному, інформативному матеріалі, тісний зв'язок навчальних та професійних засад - усе це забезпечує позитивну установку аудиторії. Розвинені інтелектуальні вміння, загальна культура мислення мають самоцінність у плані самоосвіти, що є важливим для випускників немовного вузу, які завершують професійну підготовку у вищій школі.

Список використаних джерел:

1. Бородіна Г.І. Іноземна мова. – Київ: Вища школа, 1995, – 105с.;
2. Бородина А.И. Виды заданий для развития умений изучающего чтения. // Сб. научн. трудов МГЛУ. – Вып. 431, М., - 1999, – С.36-40.
3. Ждан А.И., Гохлернер М.М. Психологические механизмы усвоения грамматики родного и иностранного языков. // М.: МГУ, – 245с.
4. Калмыкова Е.Н. Реализация взаимодействия лингвистической и коммуникативной компетенции. // Сб. научн. трудов МГНЛУ. – Вып. 431. – М., 1999, – С.65.
5. Любашенко О.В. Засоби реалізації комунікативного потенціалу здобувачів вищої освіти у процесі вивчення мов у вищих навчальних закладах // Проблеми

освіти. — К.: НМЦВО Міністерства освіти і науки України, -2003. — Вип. 30, С. 195-202.

6. Мусницкая Е.В. Новые цели, содержание и технологии обучения иностранному языку будущего специалиста. // Сб. научн. трудов МГЛУ. – Вып. 449, М., 2000, – С.14.

Ірина ХОЛОД,

кандидат педагогічних наук

(ВПНЗ Дніпровський гуманітарний університет)

АНГЛІЙСЬКА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Наукова розвідка має на меті окреслити ключові поняття програмних засад щодо навчання англійської мови професійного спрямування у закладах вищої освіти України відповідно до Болонської системи навчання. Автор зазначив ключові аспекти нового підходу у навчання англійської мови професійного спрямування, зазначивши роль учителя, форми роботи та інноваційні технології навчання.

Ключові слова: *англійська мова професійного спрямування, типова програма, іншомовна комунікативна компетентність, інноваційні технології навчання.*

The aim of the scientific paper is to outline the key concepts of the Program principles regarding ESP teaching in higher education institutions of Ukraine in accordance with the Bologna system of education. The author noted the key aspects of the new approach to the teaching of professional English, noting the role of the teacher, forms of work, and innovative teaching technologies.

Keywords: *English for Specific Purpose, typical program, foreign language communicative competence, innovative learning technologies.*

Навчання англійської мови у закладах вищої освіти України перейшло на нову віху розвитку завдяки інтеграції України до Європейського освітнього простору підписанням Болонської декларації у 2005 році. Болонська система навчання передбачає створення єдиного стандартизованого освітнього і наукового простору. Цей простір висуває складні завдання щодо збільшення мобільності студентів, більш ефективного міжнародного спілкування, доступу до інформації та більш глибокого взаєморозуміння.

З метою подолання перешкод у мовній підготовці Міністерством освіти та науки України було розроблено та рекомендовано нову типову програму з англійської мови професійного спрямування, де укладачами програми враховані Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти щодо рівнів володіння мовою (ЗЄР, 2001 р.), компетентностей користувача, можливих контекстів користування мовою.

Програма укладена на основі принципів інтернаціоналізму, плюрилінгвізму, демократії, рівноправності та інновацій. Програма англійської мови за професійним спрямуванням:

- встановлює національні параметри викладання та вивчення, що відповідають міжнародно визнаним стандартам, описаним у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти;

- є багатовимірною і модульною за своєю структурою та організацією;
- забезпечує стандартизовану базу для розробки університетських курсів і планів у відповідності до професійних потреб студентів та очікувань суспільства;

- сприяє мобільності студентів та їхній конкурентоздатності на ринку праці;

- заохочує до навчання впродовж усього життя та до самостійності у вивченні мов;

- посилює привабливість та конкурентоздатність вищої освіти в Україні шляхом надання прозорості та гнучкої системи викладання/вивчення мов [2].

Зміст програми спрямований на формування професійної комунікативної компетенції, яка розглядається як мовна поведінка, що є специфічною для

академічного і професійного середовища. Мовна поведінка вимагає набуття лінгвістичної, соціолінгвістичної та прагматичної компетентностей, що є необхідними для виконання завдань, пов'язаних з навчанням та роботою. Розвиток комунікативної компетентності іншомовного спілкування відбувається відповідно до здатності студентів навчатися, їх професійних знань та попереднього досвіду, і здійснюється в межах ситуативного контексту, пов'язаного з навчанням і спеціалізацією.

Невід'ємною складовою змісту програми з англійської мови професійного спрямування є соціокультурна компетенція, спрямована на розвиток розуміння й тлумачення різних аспектів культури і мовної поведінки у професійному середовищі. Вона сприяє розвитку вмінь, характерних для поведінки в різних культурних і професійних ситуаціях, та реагування на них [1].

Різним аспектам формування змісту навчання англійської мови професійного спрямування присвятили свої дослідження Т. Дадлі-Івенс, М. Сейнт Джон, Т. Хатчінсон, А. Уотерс. Підходи до визначення мети навчання англійської мови для спеціальних цілей обґрунтували Дж.Манбі, А. Чамберс. Теоретичні аспекти міжкультурної комунікативної компетентності висвітлено в працях зарубіжних учених серед яких: Д. Джонсон, М. Лонг, П. Потер, А.Хардинг, П. Хартман, Д. Хаймс.

Щодо методики навчання англійської мови, то вона зазнала змін, адже до цього часу викладачі англійської мови викладали загальну англійську мову (*General English*) і у них не виникало необхідності в аналізі потреб студентів, саме тому і виник новий підхід у викладанні англійської мови за професійним спрямуванням – *English for Specific Purpose (ESP)*.

Найважливіша відмінність *ESP* і *General English* полягає в цілях вивчення мови. *ESP* вивчають, як правило, дорослі, які вже вивчили певну частину англійської мови та володіють знаннями різноманітного змісту, в яких викладачі англійської мови можуть не бути компетентними. Студенти *ESP* потребують мову для формування професійних комунікативних навичок, щоб мати можливість виконувати певні завдання, пов'язані з майбутньою професією.

ESP фокусується на мові, яка використовується в реальному професійному контексті, а не на навчанні граматики, структури та словникового запасу, які не пов'язані з основними предметами студентів. Всупереч загальній англійській мові, яка є часто відокремлена від ситуацій у майбутній професії, зміст англійської мови професійного спрямування інтегровано в предметну площину, питання, пов'язані з теперішніми та майбутніми ситуаціями на роботі.

Особлива увага надається інноваційним технологіям навчання, які набули стрімкого розвитку та широкого застосування у системі вищої освіти. Серед них є: вирішення життєвих проблемних ситуацій, дискусія, симуляція, рольові ігри, проєкт, усна презентація, кейс стаді, доповідь тощо. Ці технології мають бути зосереджені головне на вивченні змісту, а не конкретних мовних одиниць. Центром уваги є життєві питання і теми, що викликають професійний інтерес у студентів, а також орієнтацію передусім на студента, хоча й викладач відіграє важливу роль, пропонуючи свою підтримку та рекомендації впродовж усього процесу. Студенти можуть працювати самостійно, у парах, у невеличких групах, або ж усією групою, щоб завершити проєкт, обмінюючись ресурсними матеріалами, ідеями та досвідом упродовж виконання проєкту.

Отже, означивши ключові аспекти ми розуміємо, що підхід *ESP* у навчанні англійської мови професійного спрямування є цікавим із можливостями широкого використання інноваційних технологій. Перспективи подальших досліджень в означеному напрямку бачимо у адаптації вищезначених можливостей до онлайн навчання.

Список використаних джерел

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англійської. Київ, 2003. 273 с.

2. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Колектив авторів: Г.Є.Бакаєва, О.А.Борисенко, І.І.Зуєнок, В.О.Іваніщева, Л.Й.Клименко, Т.І.Козимирська, С.І.Кострицька, Т.І.Скрипник, Н.Ю.Тодорова, А.О.Ходцева. Київ, 2005. 119 с.

**ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК
СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ІНШОМОВНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-
ПРАВООХОРОНЦІВ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

У статті наголошується на способи і послідовність формування у студентів соціокультурних знань та компоненти, що створюють інтерес і вмотивованість до спілкування при роботі з автентичним матеріалом. Автентичний текст є центром будь-якого акту мовленнєвого спілкування, зовнішньою предметною з'єднувальною ланкою між тим хто продукує, і тим хто сприймає, спілкуються вони безпосередньо чи на відстані. Текст складається таким чином, щоб читач чи слухач могли впізнати в ньому знайомий їм у повсякденному житті тип тексту. Текст складається таким чином, щоб читач чи слухач могли впізнати в ньому знайомий їм у повсякденному житті тип тексту. Саме використання автентичних текстів, які є не тільки джерелом інформації, але й об'єктом дослідження та інтерпретації, можуть сприяти формуванню культурної компетенції – однієї із складових загальної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у конкретному соціумі, дотримання мовленнєвої автентичності студентів.

Одним із засобів здійснення цих вимог на практиці є застосування у процесі навчання таких автентичних текстів, які співвідносяться з особистим досвідом студентів, розвивають уяву і мислення, включають незнайомі елементи, є специфічними та інформаційно-насиченими, стимулюють інтерес студентів до країн, мова яких вивчається. Різноманітність автентичних матеріалів дозволяє познайомити студентів з мовним кліше, фразеологією, лексикою, які пов'язані з різними сферами життя і належать і є прекрасним матеріалом для навчання

природної мовленнєвої поведінки в найрізноманітніших ситуаціях повсякденного життя, а також формують позитивне ставлення до предмету. Автентичні завдання стимулюють взаємодію читача або слухача з текстом, на основі операцій, які здійснюються у позанавчальному середовищі під час роботи з джерелами інформації.

Ключові слова: автентичний текст, комунікативна компетентність, мовленнєве спілкування, взаємодія, мовний код, конотативні реалії, вербальний менталітет народу.

The article emphasizes on the ways and the consequence in the formation of the socio-cultural knowledge with the students and the components for the creation of interests and motivation to communication due to authentic material. An authentic text is the center of any act of speech communication, an external objective connecting link between the one who produces and the one who perceives, whether they communicate directly or at a distance. The text is composed in such a way that the reader or listener can recognize in it the type of text familiar to them in everyday life. It is the use of authentic texts, which are not only a source of information, but also an object of research and interpretation, that can contribute to the formation of cultural competence - one of the components of the general foreign language communicative competence of future specialists in a specific society, compliance with the authenticity of students' speech authenticity.

One of the means of implementing these requirements in practice is the use in the learning process of such authentic texts that correlate with the personal experience of students, develop imagination and thinking, include unfamiliar elements, are specific and informative, and stimulate students' interest in the countries whose language is being studied. A variety of authentic materials allows students to be introduced to language clichés, phraseology, vocabulary, which are related to different spheres of life and is also excellent material for teaching natural speech behavior in the most diverse situations of everyday life, and also form positive attitude towards the subject. Authentic tasks stimulate the reader's or listener's interaction with the text, based on

operations that are carried out in an extracurricular environment while working with information sources.

Key words: authentic text, communicative competence, language communication, interaction, speech code, connotative realities, people's verbal mentality

Постановка проблеми. Удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців передбачає формування соціокультурної компетенції як складової частини загальної іншомовної комунікативної компетентності студентів засобами іноземної мови для їх підготовки до міжкультурного спілкування в різних сферах життєдіяльності: особистісній, професійній, освітній, публічній.

Інтерес до життя у зарубіжних країнах при вивченні іноземної мови становить значний резерв ефективності мовленнєвої діяльності, зростає мотивація, опрацьовується не тільки граматичні правила формулювання граматичної думки, а й вибирається відповідна автентична форма. Саме використання автентичних текстів, які є не тільки джерелом інформації, але й об'єктом дослідження та інтерпретації, можуть сприяти формуванню культурної компетенції – однієї із складових загальної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у конкретному соціумі, дотримання автентичності мовленнєвої автентичності студентів.

Одним із засобів здійснення цих вимог на практиці є застосування у процесі навчання таких автентичних текстів, які співвідносяться з особистим досвідом студентів, розвивають уяву і мислення, включають незнайомі елементи, є специфічними та інформаційно-насиченими, стимулюють інтерес студентів до країн, мова яких вивчається.

Аналіз останніх досліджень. Упродовж останніх десятиліть приділяється особлива увага щодо використання соціокультурного компоненту при навчанні іноземних мов [1,4,6,9]. Аналіз наукової літератури показує що соціокультурний аспект став невід'ємним компонентом навчання іноземної мови та інтеграції країнознавчих з мовними елементами що орієнтує студента сприймати іноземну мову як реалізацію конкретної культури. Міжкультурне спілкування є більш складним у порівнянні з комунікацією, оскільки воно передбачає володіння не

тільки мовним кодом, а й системою культурних значень лінгвістичних одиниць системою значень того, що відбувається [3, с. 275]. Соціокультурна інформація полегшує засвоєння мовних елементів і збагачує їх.

Дослідження автентичних текстів в розрізі формування соціокультурної компетенції проведено рядом таких вчених як В. Ю. Паращук, Л. І. Березенська, Т. М. Колодько, С. О. Шехавцова., М. І. Соловей та ін. Вчений-методист В. П. Наталин висвітлює такі змістовні аспекти автентичності навчального тексту як культурологічний інформативний, ситуативний національної ментальності, реактивний, оформлення та автентичність навчальних завдань до текстів [6].

Мета статті полягає у визначенні ролі автентичного матеріалу у формуванні в студентів соціокультурної іншомовної компетенції, однієї із складових загальної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у конкретному соціумі, дотримання мовленнєвої автентичності студентів, яка полягає в набутті знань про культурні особливості країни, мова якої вивчається.

Виклад основного матеріалу. Методичний аналіз лінгвостилістичного потенціалу сучасних автентичних англomовних текстів у навчанні розмовного мовлення показав, що вони забезпечують: 1) різноманітність тематики, 2) розширюють діапазон комунікативних ситуацій; 3) вводять лексико-стилістичний та екстралінгвалістичний матеріал, який відбиває особливості сучасного розмовного мовлення [5]. Автентичні тексти повинні розвивати естетичні потреби студентів, які тісно пов'язані з метою, інтересами, спроможностями, ідеалами особистості, і можуть бути сформовані лише за умов добору автентичних високоякісних автентичних текстів. Відбір фрагментів автентичних текстів за тематичним принципом викликано об'єктивним зв'язком лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників з реалізацією адекватної мовленнєвої поведінки: використання мовленнєвих ситуацій, навчальних і природних, що сприяє швидкому становленню динамічному стереотипу. Дотримання ситуативно-тематичного принципу припускає відбір та групування мовного матеріалу на основі його частотності для визначеної мовленнєвої ситуації. Мовленнєві ситуації

і теми, в свою чергу, повинні бути фахово-спрямованими, тобто торкатися тих сфер комунікації, до участі в яких готують студентів.

Одним із засобів здійснення цих вимог на практиці є застосування таких текстів, оперування якими наблизитиме студентів у запропонованих ситуаціях до реальних умов спілкування носіїв виучуваної мови, дозволяє познайомити студентів з мовним кліше, фразеологією, лексикою, які пов'язані з різними сферами життя, а також є прекрасним матеріалом для навчання природної мовленнєвої поведінки в найрізноманітніших ситуаціях повсякденного життя, а також формують позитивне ставлення до предмету. Наприклад, вивчаючи тему "Law enforcement" щодо обов'язків поліцейського (Police operations, Basic equipment, Directing traffic, Providing first aid, Handling lost and stolen property, Patrolling, Interviewing witnesses and victims) такі фрагменти автентичного тексту дають яскраву картину життя правоохоронця, його погані та приємні сторони: ... *We spend our time chasing criminals ... It involved doing shift systems which is early, lates, nights... You can come on duty thinking oh, you know: 'What a great day' and you end up with something terrible, happening ,.. Every day is different... The worst thing that you get involved with are the children that have been beaten by parents, the elderly who are victims of robberies and snatches and the animals abandoned on the streets. .. So I think your heart tends to go out to those groups, rather than the other side of society, although you are always sympathetic to the victims, but those are the three main things that, that get to you.* Опрацьовуючи теми Crime and Punishment, Types of crimes, акцентується увага на юридичній стороні життя суспільства, питання правосуддя, судочинства, призначення і виконання покарання, аналіз причин, як соціальних так і соціально-психологічних, що спонукають людину до вчинення злочинів, усвідомлення чи неусвідомлення своєї вини, реакція суспільства на злочин, уявлення про людей, які охороняють правопорядок. Маємо фрагмент листа до газети, в якому особа, яка засуджує легкі покарання злочинцям в її країні: ... *My brother works as a police officer and he tells me that drug-dealers, muggers and burglars can be out on the streets only a few weeks or months after committing their crimes or even let off with fines... some rapists and murderers are let*

out of prison after three or four years. As a result of this, many people are losing faith in the British system of justice... I totally agree with American idea of 'three strikes and out' - that after committing three crimes criminals are locked up for life. That is the only way of protecting our society and deterring young people from life of crime [11].

Можна запропонувати певну послідовність дій студента з опрацювання автентичного комунікативного матеріалу: визначення назви автентичного тексту, аудіотексту, відеоролику, ілюстрації та ін.; виокремлення соціокультурних компонентів; проведення дискусії з наголосом на порівнянні фонових фактів з елементами рідної культури; моделювання навчально-мовленнєвої ситуації на основі поданого автентичного матеріалу; усний переказ змісту, основної ідеї, частини тексту; письмова робота (переказ, анотація, есе та ін.) Такий алгоритм зацікавлює, мотивує студента до пізнання особливостей іншої культури і мови та стимулює до продукування і сприймання дискурсу в навчально-мовленнєвих і природних ситуаціях спілкування, письмової комунікації.

Автентичний текст є центром будь-якого акту мовленнєвого спілкування зовнішньою предметною з'єднувальною ланкою між тим хто продукує, і тим хто сприймає спілкуються вони безпосередньо чи на відстані. Текст складається таким чином, щоб читач чи слухач могли впізнати в ньому знайомий їм у повсякденному житті тип тексту. Текст складається таким чином, щоб читач чи слухач могли впізнати в ньому знайомий їм у повсякденному житті тип тексту.

Аналіз ряду автентичних фахових текстів дозволяє стверджувати про функціонування у них таких граматичних одиниць, як складні речення з багатьма сурядними та підрядними реченнями, умовні речення різних типів, засоби міжфразового зв'язку, модальні дієслова і вирази, пасивні конструкції, безособові конструкції: ... *It is strongly felt by many people that capital punishment is the equivalent of judicial murder. Furthermore, the death penalty is seen as savage and an affront to human dignity. The only time that life sentence should be given is when a person is so dangerous that the community is at risk if he or she is let out of prison. According to the Public Order act of Great Britain where 12 or more persons who are present together use or threaten unlawful violence for a common purpose and the*

conduct of them (taken together) is such as would cause a person of reasonable firmness present at the scene to fear for his personal safety, each of those persons using violence for the common purpose is guilty of riot [4].

Використання в автентичних текстах соціокультурних знань і понять забезпечує глибоке концентричне формування у студента понять та уявлень, їх збагачення асоціаціями. Соціокультурна інформація виражається наявністю в текстах денотативних реалій (словами, що позначають предмети і явища, які не мають відповідностей в інокультурі) та конотативних реалій (словами, що одержала в певній мові додаткові значення і базують на властивих тільки цій культурі асоціаціях). Конотативні реалії або “неповноеквівалентна лексика” часто сприймаються як еквівалентні. Це призводить до формування у свідомості того, кого навчають, викривленого інокультурного поняття та порушення правильності відповідного слова. Працюючи з таким матеріалом слід привернути увагу студентів до важливості адекватного засвоєння насамперед конотативних реалій. Специфіка зв'язків і сполучень слів відбиває структуру формування та формулювання думки, властиву певній нації.

Висновки. Отже, ефективне використання фрагментів автентичних фахових текстів на заняттях іноземної мови є цінним матеріалом для навчання розмовного мовлення і є важливим за умов урахування змістовних, мовних і методичних якостей даних текстів, а саме з урахуванням їх естетичного потенціалу, вокабулярно-естетичного та тематичного принципів, тим самим відбиваючи реальну картину світу, вербальний менталітет народу, мову, яка вивчається. Формування професійно-комунікативної компетенції передбачає виділяти практичні, когнітивні, освітні, професійні та соціальні цілі, пов'язані із спеціалізацією фахівця у конкретному соціумі.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: К.: “Академія”. 2004. 342 с.

2. Березенська Л. І. Гуманкова О. С. Козловська О. І. Автентичний текст – основа формування соціокультурної компетенції учнів загальноосвітньої школи. – Ж.: Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. 2004. №17. С.9-10.
3. Бегака Д. А. Дидактична схема підготовки магістра іноземної мови до формування міжкультурних комунікативних умінь студентів. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія “Філологія. Соціальні комунікації”. Том 23 (62) №2. Част. 1. 2010. С. 275-279.
4. Зеленська О. П. Types of crimes. Навч. посіб. з англ. мови для студ. юрид. вузів та факультетів і курсантів навч. закладів МВС України. : Київ: Вид-во ЄУФІМБ. 1999. 279 с.
5. Колодько Т. М. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. пед.наук: спец 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”. К. 2007. 20 с.
6. Наталин В. П. Критерій змістовної автентичності навчального тексту. Іноземні мови в школі. 1999. №2. С.50-52.
7. Паращук В. Ю. Використання автентичності тексту під час роботи над розмовною темою. “Іноземні мови в школі”. 1999. №2. С.50-52.
8. Програма з англійської мови для університетів /інститутів (п’ятирічний курс навчання). Проект авторів: С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей Ю. В. Головач та ін.; Київ. держ. Лінгв. ун-т та ін. К.: The British Council. 2001. 246 с.
9. Шехавцова С. О. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови у пізнавальній діяльності університету: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. пед.наук: спец 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”. Луганськ, 2009. 20 с.
10. John Taylor-Jenny Dooley. Police (Book 1). Express Publishing, 2011.
11. Michael Harris, David Mower, Anna Sikorzynska. Student’s book. Upper Intermediate. Pearson Education Limited, 2002.

ЗМІСТ

БАРАБАШ О. ВИХОВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	3
БІЛА-ТЮРИНА Ю. МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ ДЕРЖАВНИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ І ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ІНШИХ КРАЇН.....	7
БОЙКО О. ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ УКРАЇНИ.....	11
БОНДАРЕНКО В. RELATIONSHIP BETWEEN LAW AND LANGUAGE..	18
ВЕРБИЦЬКА Х. РЕАЛІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	27
ВОЛОШИНА В. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	34
ГДАКОВИЧ М. РЕДАКТОРСЬКА І ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В.СІМОВИЧА У 30 – 40-Х РР. ХХ СТ.....	41
ГОЛОВАЧ Т. МІЖКУЛЬТУРНА ІНШОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ.....	52
ГОРУН Г. СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ.....	58
ЗАПОТІЧНА Р. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	65
КАЩУК М. INDEPENDENT WORK OF APPLICANTS FOR HIGHER EDUCATION IN THE CONDITIONS OF DISTANCE EDUCATION (based on the English language).....	75
КЛАК О. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ.....	81

КРАШЕНІННІКОВА Т. ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ЛЮДИНИ ПРИ ВИВЧЕННІ ТА ВИКОРИСТАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	90
КУЗЬО Л. ONLINE LEARNING AS AN ATTRACTIVE ALTERNATIVE TO THE TRADITIONAL LEARNING.....	96
ЛИПЧЕНКО Т. MODERN METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	105
МЕДВІДЬ Н. GENDER EQUALITY THROUGH EDUCATION.....	112
ПОСОХОВА А. ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК ОДИН З ДІЄВИХ ПІДХОДІВ ДО ГРАМАТИЧНОГО АСПЕКТУ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ (АНГЛІЙСЬКОЇ) МОВИ.....	122
РІЙ М. DIE NOTWENDIGKEIT VON FREMDSPRACHENKENNTNISSEN FÜR MITARBEITER DER STRAFVERFOLGUNGSORGANE DER UKRAINE...	128
РОМАНЮК О. USE OF MOODLE PLATFORM IN THE PROCESS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE.....	132
СКОВРОНСЬКА І., АНТОНЮК Д. ЗАСОБИ ЕКСПЕРСІЇ ДВОМОВНОГО АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ДИСКУРСУ.....	137
СМОЛІКЕВИЧ Н., ТУРЧИН І. МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....	145
ФЕДИШИН О. КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕМОВНОМУ ВУЗІ.....	151
ХОЛОД І. АНГЛІЙСЬКА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	159
ЮСЬКІВ Б. ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПРАВООХОРОНЦІВ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	163

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ**

Збірник наукових статей

Матеріали опубліковані в авторській редакції